

Ненад Грујичић

ПРИЧЕ ИЗ ПОТАЈЕ

Уредник:
Зоран Колунџија

Ненад Груџиџић

**ПРИЧЕ
ИЗ ПОТАЈЕ**

ПРОМЕТЕЈ

Нови Сад
2007

ДУПЛИ ЧВОРОВИ

Д а н з а д а н о м

Анђа је рекла за Теодору да јој глава личи на пуњену птицу. То нисам смео да јој пренесем. Теодора је била и остала пуна хирова који су попут мехурова надували бесконачну сујету. Сматрала је да ће бити велика оперска певачица. То је испробавала у хору. Соло варијанта међу двадесетак чланова певачке дружине одговарала је њеној таштини. И, Теодора је лебдела. Оперска дива, да, певаће у Бечу, Берлину, Њујорку, у Јапан ће, кад вам кажем, маштала је подебелих образа.

Теодорина љубавна искуства била су смешна. Са својих двадесет пет година имала је само једно – са лекарем алтернативне медицине, преварантом светског кова. Тај мргуд, који је на љубавном лагеру имао на

десетине мученица, нуткао јој је тобож светску славу, шушкао предлозима и китио белим ружама, уверавао да му је једина. Иако ограничених говорних могућности, он је успео да је убеди да је лепа и да је чека планетарна слава. А Теодора уопште није била лепа, бар у оном грађанском смислу или, пак, у виду извесних манекенских правила. Сви су то знали и видели, нарочито кад поред ње стане или се насмеје каква вижљаста цура, другарица лепог струка или врата. А тако је желела да јој сви кажу да је лепа!

Имала је нешто друго што ју је чинило лепом или, боље рећи, интригантном. Био је то неки уклету вишак личности који је вирио из ње, вишак који се распрскавао у сапуници демонске заводљивости, теткасто зазивног обарања с ногу супротног пола, несвесног зачињавања мушког принципа: покретима, увијањима, ходом низ степенице, наглим окретањем главе, склањањем фениране кике са чела, устајањем са позоришне фотеље, гласом преко полуосмехнутих усана од којих једна носи мали жиг из детињства, жиг који би могао имати еротску амплитуду допадања. Наравно, тај сплет ви-

зуелно изазивачких енергија није био подупрт никаквом зрелом намером, већ напросто је постојао као што постоје немирнији таласи између обала, или, боље рећи, као што се река повремено излије па сакрије обале. Повратак у речно корито остављао би на обалама прљаве трагове и неред.

Теодора је волела да се телефонски игра љубавних загрљаја. Назвала би мушкарца и рекла: Спремна сам! А он, ако је свему томе, што би рекао романтични песник, *наредан*, прихватио би игру и одмах саговорницу окренуо на стомак. Она је већ почињала да мења глас који је постајао туђи, глас заробљене нимфе, глас жене жедне еротских наслада. Убрзавао се и растао, повремено артикулисан у речи које траже да јој велике груди обухвате снажне мушке шаке, а затим да њене руке буду везане изнад темена. Мушкарац би именовано лепоту њене косе што пада по јастуку с нагнуте главе. Затим се лагано подижу глатка леђа и претварају у широке полулопте женске белине натрђене за љубавников поход у њу. Љубити са стране, испод ушију, голи врат испред усијаних праменова преко лица пре-

ваљене косе, значило је погодити Теодору у центар бића и активирати кретњу бутина између којих се мазно квасио жбунић пожу-де.

Свашта јој је годило, али све што би се испољило у њеним захтевима и жељама, било је, у ствари, стрип-искуство непрокуване жене, оне што машта о љубавницима, а да им се број и лица не знају. Све је то говорило да је Теодора жена коју може свако да насамари, довољно је само да уђе у било чије мушке руке што ће јој обећати оперски успех или не знам шта. Јединица, она је цео свој век расла под стакленим звоном. Заштићена лепим мајчиним супама и слаткишима, пажњом родитеља-избеглица, а при том окренута новом амбијенту као да му је одувек припадала.

Теодора није много знала о неумитностима свакодневног живота. Нагласак из завичаја невероватно је брзо накалемила на велеградски говор па нико не би ни помислио да потиче из градића с ону страну Дрине. Чак није имала ни унутарњи жиг патријархалности коју носи миље из којег је изникла, чак ни генетски присјај динар-

ског менталитета, а није била ни без граница у припадању новој средини. Некако, измиривала је крајности. Међутим, у њој се крчкао заметак гордости и потребе за великом славом. То је оно стање живота у којем мислите да од вас почиње свет. Теодора је била и остала нека врста нарцисоидног прирепка самој себи.

Она је професорица клавира у музичкој школи за најмлађи нараштај. Тај посао јој ствара илузију важности. Теодора тиме дотерује свој ход, улазак и излазак из школе, шетњу низ широку улицу. Наравно, није ни потребно да буде другачије, она је нужна жртва сопствене животне случајности у којој се обрела. Теодору деца воле, јер и она је дете у крупној грађи жене у климаксу. Девојка која се никад неће удати или, ако се то догоди, њен мушкарац ће имати женске особине у големости своје фигуре која ће одавати примитивног претка-убицу са кубуром у бусији. Живот ће јој се искомпликовати ако икад поверује да је неки мушкарац воли до краја. Она сматра да љубав постоји и за себичне људе.

Теодора је смешна лажљивица. Лаже и-

скрено и на велике комаде понижавајући, при том, саговорнике. Сматра да остали не виде шта чини па олако пребаци лаж над лажима преко обележене усне. На пример – није она искључила мобилни телефон, већ је он сам себе, и зато је била сатима недоступна. А за то време се копрцала на кревету са новокомпонованим врачом, оним алтернативним шарлатаном што вара људе повампиреним лековима за душу. Наслушала се његових истренираних реченица, прихватила да овај благи сваког ко би јој се приближио, веровала биолошкој магми себичњака којем је било важно само да меси њене, као вангле ускипелог теста, крупне груди и слуша цвиљење заробљене женице испод себе. Одговарало јој је што га, у ствари не познаје, али је тиме страх био слађи и неизвесност се претварала у врсту зависности. Навика је постајала смртоносно битном, без ње се није могло дисати. Све ће учинити само да повремено уђе у ту лабораторију испирања савести, у шарене еротске понуде засноване на мутавим перверзијама. А лажни лекар је пуни своје батерије њеним напоном из свеже рупе бића, из ла-

виринта неизграђене емотивности која је веровала да живот има лепу поруку у његовим поступцима.

Повремено је заборављала певање иако је саму себе, свој глас, снимала на маленом диктафону који би готово тајанствено постављала на сто или столицу, или било где у сали. Касније је преслушавала наступ и замишљала да је Марија Калас. Ишла је на пробе хора само ако има користи, ако се спрема какво путовање у иностранство. Није прихватала добронамерне сугестије својих учитеља певања. Постављала се нагло изнад, у знаку својих преамбициозних планова и помешаних невидљивих ментално-психолошких пинцета бића. Или, пак, кипела преамбициозношћу у ритму сопствене интуитивности која је била више чарно сновиђење него ли реална слутња нечег финалног. Веровала је да има дар за предвиђање, а био је то мањак моћи да се реално сагледа сопствена позиција у новом амбијенту. Изједначавање са антологијским оперским певачима постајало је врстом опсесије или, пак, обликом сасвим конкретне психолошке извитоперености.

Кад није певала или размишљала о томе, водила је, дакле, гиздаве телефонске љубавне игре, нудила се заносно и помало стидно, увек изван уобичајених представа о вођењу љубави. Годило јој је сабијање у ћошак или испод стола, чак држање за лустер који би потом пао. Са кревета се радо рушила на под и настављала да вуче по тепиху збуњеног мужјака на себи, обично на леђима, уколико је овај, стојећи, већ није упртио на своје кукове и притиснуо немилосно уза зид до улице. Посебно место у њеним жељама имала је клупица у сали за телесно вежбање где је одлазила једном недељно да стањи меснато тело. На тој клупици је била лептирица за мажење па онда – горе-доле, горе-доле.

Високом лепршању додира додала је врискове у којима би се, негде у дубини, могао препознати трачак оперског дара. Али то су биле само секунде у којима је сексуална сила надвладала уметничку тајну па у даљем развоју догађаја ништа не би остало за приказ певачког талента у убрзаном дисању. Било би то кидисање на остатке најудаљенијих тачака страсти када се тело ло-

ми по невероватним законитостима. Ту је била луда, трзала је слабинама у круг па укосо, попут олује бацакала се лево-десно, увис и како све не, дрмусала партнера приљубљеног попут пијавице уз њено наелектрисано тело. Све је личило на чудовишни плес непознате играчице из још непознатијег племена. А речи – оне су биле и остале искидани ланчићи маштарија којима је место, у ствари, у посве слободној, што се пуританаца тиче, маркиздесадовској литератури.

Анђа зна да ће Теодора сутра започети дан са ђацима, са Моцартовим композицијама уз клавир, потом ће се поподне распетљати у лагарије преваранта с виском у ознојеним грудима. Ту негде зачеће се и фиктивна оперска гостовања, а дан скончавати око поноћи са телефонском слушалицом, из леве у десну руку, на заруделој ушној шкољци. Елем, у једном дану обновиће се бескрајни круг који прте на кичми сви, биће то још један космос на приватни начин, увек за нијансу другачији, а тако животу, слабостима и жељама, сличан и неумитан.

Балерина

Елика је старица од седамдесет и коју годину, у пензији – скоро већ четири деценије. Балерине као полицајци имају привилеговано кратак радни стаж. У Грчкој, чујем, исто пролазе и учитељи. Но, Елика је кочоперна бака – уопште није старолика, за њу не постоје године. Позната по игри на плесним забавама усамљених трагалаца за љубављу живота. Кад је заболе ноге, она стави некакве магнете на колена и игра до зоре. Воли супротни пол и у сталном је шмекању мушкараца, радо би се спапуњала с неким расним мудроњом. У ствари, она никад није без мушкарца.

Кад се овако прича, многи би помислили да се ради о не знам каквој радодајки. Зна заварати оно што нам се на први поглед у-

чини очигледним. Али где има пепела, било је и ватре.

– Ја се још сексирам – овим се речима расцветала у моје лице на једном салашу где су се окупили којекави песници и сликари, боље рећи, аматери што су ме намамили да својим доласком заситим њихове сујете. Домаћин је био стари лекар, такође у пензији: воли поезију и уметничке душе, сматра писање терапијом број један. Добричина, краткат, скува пасуљ док трепнеш.

На том скупу под ведрим небом, њих двоје су једини били остарина, што би рекао Лазенда Костић, а остали – омладина (и ову реч сковао песник) и средовечни, махом, дилетанти у уметности. Био је ту, рецимо, и један млади брачни пар са четворо деце: она – сликарка, даровита и јака мајка, он – млађи од ње, сиктави вефрић у наочарима са ушиљеним руменилом на лицу, месар из оближње улице, ког нисам ни примећивао док га не видех уз прелепу жену. Кажу да подједнако чита стрипове и књиге. Али, шта вреди што му приметих zgodну жену кад је она дубоко у менгелама брака без конца и одмора. Такве се не можеш домоћи

без великих проблема.

Но, овде је реч о бившој балерини у дубоким годинама, о Елики која је имала тежак, релативно кратак, брак и чудан живот, досад. Удала се у седамнаестој за десетак година старијег мушкарца опчињеног лџвом. Не знам шта је био по занимању; као да му је лов професија, толико га то чинило зајапуреним и посвећеним. Од чега је живео, не знам. Да ли продавао дивљач, не знам. Знам да је више проводио у лову на лисице, вукове, дивље патке, вепрове и медведе, него што је мирисао Еликине топле ручкове. А умела је лепо да кува: дар као и онај за покрете на сцени у светлима. Талентована балерина, витка као притка, насмејане главице, као из дечјег позоришта.

Пришла ми је испод крошње багрема на салашу, разлистала стару свеску-купусару са налепљеним својим фотографијама из младости и замолила да прочитам једну песму. Рекла је да имам позитивну ауру и да ме осећа као правог пријатеља или, чак, и као брата. Нешто умилно лило је из њених старачких, али још увек чистих очију око којих се указивао љубичасти облачак дис-

кретне шминке. Проређене трепавице биле су згуснуте и повезане црним намазом. Квргавих руку, танушних ногу са наглашеним куглама колена, увијена у кратки па бели хаљетак, гледала је у мене као у божанство. Помало ми је то сметало. То, иначе, носе прве минуте сусрета било с ким и било где, поготово кад неко кани да приђе другоме и замоли га за нешто, за неку напрасну услугу, углавном.

Настојао сам да јој се представим природним, онаквим какав јесам, мада избегавам сусрете са тзв. песницима у годинама, онама које је век прошао у којечему па се, једном ногом у гробу, сете поезије или сликања. Дух им се запирлита као палачинка у руци веште домаћице кад попут каквог циркусанта високо баца и преврће у тигњу изнад усијаног шпорета савитљиве дискове теста. Лети палачинка, лети, у висини главе, окрене се као жива, и легне на леђа у науљено дно тигња.

Такав је и један бивши полицајац, грешник према сиротињи и пролетерима: удара на бели лук, даши на ракијештину из старог храстовог бурета. Ни у рату, овом и оном,

није био маза, крвавих руку до лаката, го-нио некад младиће на Голи оток: чујем да је и тамо пендречио до кости; тај ме је годинама прогањао да читам његове душевне и-злучевине.

Међутим, овде је, ипак, реч о балерини, жени која је провела године и године у уме-тности, која је игру и своје покрете дожи-вљавала као језик над језицима, као надго-вор тела и душе, а да на кућном прагу, ето, није имала ни зрнце раумевања. И да није тако, са њеног лица је, кажем, кипела до-брота у млазевим, видело се да је добрица и да би грех био да јој не испуним жељу. Доброта помешана са силуетама бола и пат-ње.

Елика се, дакле, удала за будалу, за чове-ка који није марио за њену уметност, који, у назнаци рекох, никад није отишао у позо-риште да ужива у пируетама своје супруге или бар да то учини из куртоазије. Тај себи-чњак је открио њене сексуалне красоте и користила му је само за обарање на кревет или притешњивање уза зид, на под, у дво-ришту уз дрво јабуке која рађа сваке седме године, било где; никад му није могла ума-

ћи. Њени покрети и положаји ногу, тела, руку и главе били су измаштано чудесо: као да водиш љубав са неколико жена одјед-ном, толико се у њој разгранавала уметност давања и узимања. И тај чин је доживљавала као балетску сцену: кореографија је мо-гло да буде било шта.

Елика је за њега била фатални мамац, и тако – само док траје слатки љубавни ку-лук. Чим би скопчао шлиц, узимао је пуш-ку, пиштољ, сачму и реденике, и одлазио у лов. Није се враћао и по неколико дана. Имао је пајташе који су били прави боле-сници лова, да не кажем – манијаци, мо-рали су нешто да убијају. Међутим, многе није интересовао секс, они су управо недо-статак женских облина компензовали пуц-њевима у слабину, срце или главу живо-тиње. Волели су да се фотографишу покрај искеженог мртвог медведа као поред насме-јане љубавнице.

А и Елика је, то се из досад предоченог могло закључити, волела да се перуша у мушким канцама. Међутим, за чудо, никад није преварила мужа. Он и само он, такав какав је, никакав и свакакав, али му је она

законита жена и – тачка. Нипошто са другим. Кувала му је, велим, угађала, чекала да се врати из лова, намештала му тртицу кад год би пожелео, спуштала гаћице до колена кад би јој прилазио с леђа онако напаљен и неумивен, још с врата, из лова. Касније би му клечећи прала ноге у лавору: остатак традиције са кућног прага где је коленима, да не кажемо, вековима женско прало ноге мушкарцу. Веровала је да ће он престати да иде у лов.

Имали су кћер која је бујала као шибљика из баре пуне водомара и пијавица. Стасала је у девојку која је пропатила мајчине муке. Као студенткиња психологије одлучила је да нађе оцу другу жену, а да она и мајка клисну другде, таман и у недођију, само што даље од оца који не разговара ни са кћерком ни са женом. Његово ћутање прекидало се само у стењању и хуку ноздрва над раскреченом згодном балерином, поновићу, над његовом венчаном женом. Није могла одбити намћорастог и хугод ловца па да је и хтела. А и волела ту роботу, нема шта.

Договориле су се мајка и кћерка да му ка-

жу да се Елика разболела. Отишле су код познанице лекарке и донеле налаз о тешкој болести која је искључивала сексуални контакт. Дуго је ловац буљио у тај папир, а онда се окренуо и, за дивно чудо, проговорио, рекао да ће себи наћи другу. Оне су се победнички погледале. Кћерка је, као случајно, сутрадан довела своју другарицу чији је отац умро кад је имала три године. Волела је пиштоље и хтела да постане жандарм или војник. Без великог убеђивања, она је кренула у лов с туђим оцем и ту се зачела љубав. Прво су ишли у лов са групом, а онда све више сами и, на крају, увек сами. Наскакивали су једно на друго у дубини шуме, уз храст или граб, на чвору столетне букве, крај жбуна дивљег шипурка, у живици, на ливадици окруженој лесковим лишћем: ноћу, дању, зором, у време кад на тратини сред шуметине, прича се, играју виле. Чудо да се никад није намерачио на њих.

Кад се једног понедељка заљубљени ловац вратио кући, затекао је писмо са жениним и кћеркиним краснописом: Отишле смо, не тражи нас, срећан ти нови брак. И он је са олакшањем прихватио нову слику и

прилику.

Елика је с кћерком одлазила на плес у Дом културе где је једна агенција за срећу склапала парове. Упознале су тамо неког оца и сина му, пилота у пензији и младог инжењера машинства. Кћерка се загледала у млађаног стручњака, а Елика заплесала са виталним шездесетогодишњаком. Кћер се удала, а мајка остала у вези са пилотом годинама, број им се не зна. Слагали су се у кревету као река и обала иако је био старији скоро две деценије. То нема везе кад се ауре судбински пронађу, поклопе и продишу скупа.

Кад је умро, сахранила га је са пуно поштовања, уз цветне ловоре и дуг опроштајни говор. На сахрани се зближила са његовим млађим пријатељем, војним лекаром, Личанином, с којим је, ево, у љубавној вези већ дуго, дуго.

Прошлог пролећа је чула да је онај њен бивши умро на младој љубавници, у рашљама столетне букве, поред рупе дивљег пчелињака. Кажу да су га пчеле изуједале у тренутку док је доживљавао оргазам па је сладострашће трајало дуже него обично, све

док последња пчела није одлетела из облака слатке смрти. У младој пајташици није остала ни једна једина жаока осим његовог леденог уда стиснутог вагиналним мишићем несретнице. Наишли ловци и скинули их тако замандаљене са букве, замотали у шаторско крило и однели.

– И даље се секирам – поновила је као балавица тај глагол кезећи вештачки виличњак у белим зрнима зубне среће налик кукурузу.

Можда је неко помислио да сам заборавио да ми је понудила на салашу да прочитам њене песме из свеске-сваштаре. Ко зна шта је у њима? Не, нисам, али њен живот је толико деликатан да још нешто морам казати таман никад и не прочитао Еликине стихове.

– Цркла бих да сам остала у браку са првим мужем – бацакала ми се у лице као беба, милујући ме трепавицама по образу, као да хоће да ме пољуби, скривајући чудни жал за ловцем од којег је побегла.

– Умрла бих кад ти кажем, тај ме није ни примећивао, само ме је натицао на ону ствар. И мени је годило, није да није, али то њего-

во напуштање мога тела, то закопчавање шлица и одлазак у лов истог трена, то ме је излуђивало и чинило несрећном. С почетка сам га волела, али, кад сам видела да је враг однео шалу, да се он не мења, упала сам у депресију. Чекала сам да ми се кћер придигне, да ме разуме, и хвала драгом Богу, стала је уз мене и извукла ме из пакла – мрвила је без престанка своју исповест, задовољна што се искобељала из свега и што има коме, по ко зна који пут, рећи све то.

Елика је, рекох ли, волела мушкарце, али на неки трептаво лирски начин, другачије од већине комшиница. Па она је балетеза! Давала се као латица на поветарцу, скроз и до задњег дамара жилице, мазила као да ће се сасушити истог трена ако не помилује још једном вољеног преко најинтимнијег места. Љубила му је препоне говорећи да је спремна да цркне ако се сутра не понови исто. Као пандан томе, мушкарац је, зна се, морао бити њен и само њен.

И бивши муж је спавао само с њом, али, ипак, ето, брак није издржао. То је нешто друго, другачија прича, наравно. Лов је урадио своје, отварао и затварао шлиц по сво-

јим законитостима. Елика је желела само верног, а муж јој је то привидно био. Нека и не скине одећу кад воде љубав, нека је до врата закопчан у шињел, није важно, битно је само да је ломи и гњечи, нека је само ту, уз њу, у њој, кроз шлиц, нека; вратио се из лова, то је било главно. Тако је било и трајало, а онда пукло. Рекох како.

Овај Личанин, у ствари, хирург, био је опасни женскоарош. Криомице је одлазио код других, махом бивших медицинских сестара, а није заборављао ни комшинице, с обзиром да је променио преко седам адреса у једном граду. Да не говорим о четирма селидбама из града у град, једна је била чак у Русију.

Елика је лудела због осећања да је Личанин вара, али није имала ни један доказ. Шта би дала само да га ухвати? Шта да уради? Осећа ноздрвама да он воња на другу жену кад се врати из, тобож, куповине штампе па нема новина на једном киоску, ни на другом-трећем, па оде до иног на периферији града. Примети Елика да се другачији вратио, на њему дашак женског парфема, лењи је у кревету те ноћи, нећка се, и

сутрадан, тек прекосутра може и хоће с њом у "сексирање". Дакле, Елика осећа, инстикт је не вара, али не може да докаже неверства. Кад га је једном упитала, а други пут чак и напала, зашто је вара, он се устремио на њу као кондор и загрлио сав у смењу, а онда запретио да га то више никад не пита.

– Прати ме, драга, ухвати ме на делу па онда зановетај – говорио је самоуверено као да ће вечно потрајати његово царство.

Елика је замолила кћерку да јој опет помогне у животу. Ова је била у срећном браку, младолика мајка сина и кћерке, дечак – математички првак државе, девојчица – тенисерка пред одлазак на велика такмичења. Елика је затражила од кћерке да заведе њеног Личанина, да га намами у кревет, и таман кад скоро па почну да воде љубав, да у том трену, прикривена, она бане у собу. Договориле су се да то буде у дан кад ће Елика, наводно, отпутовати у бању да испроба мелеме за болесна колена. Елика је весели-часто обавестила Личанина да ће скокнути до бање на северу, да ће преноћити и да ће сутрадан после ручка већ да се врати. Он је

то прихватио и први дан викенда је освануо у брзом спремању Елике на бус којим се путује два и по сата до бање. Он ју је испратио, пољубили су се, махнули једно другом, цмокнули кроз стакло у прстић, одували као каква деца пољубац са длана и – викенд кренуо својим путем.

У поподневним сатима, како су се договориле, Еликина кћер је требало да зазвони на Личанинова врата и замоли га да узме једну мајчину хаљину из млађих дана: потребна јој је као модел према којем ће себи сашити нову у другој, светлијој боји.

Тако је и било, зазвонила је на трећем спрату, као увек кад долази код мајке. Било је тачно шест часова. Отворио је, свеже обријаног лица, крупни Личанин; мирис колоњске воде се одмах осетио у ходнику. Иза тек отшкринутих врата, дакле, блеснуло је лице срећног мушкарца, али се истог трена здромбољало у изненађену маску: неког другог очекивало, очигледно. Није стигао старац ни словце да каже. Она, такође, збуњена; а из управо заустављеног лифта искочи zgodна девојка, не старија од четврт века, и, одгурнувши Еликину кћер, као ветар шму-

гну кроз полуотворена врата поред цементираног Личанина. Исте секунде, уза степеннице, доскакута прикривена Елика и врисну на Личанина:

– Ко ти је у кући, бештијо, мајку ли ти погану твоју?

И док је муцао са очима као кугле сладолета, Елика га нападе гребањем и циком. Наста невиђено гамбање на прагу: витални старац јој по цену живота не дâ да уђе, хвата је око паса, подиже од земље, стењући, враћа на степениште, а она – назад, кипти и вршти. Кћер све време гледа и трепће, ништа не чини; као да се другима ово збива, а не њеној мајци. Заслепљена бесом, Елика не престаје да гура Личанина, удара ногама, млати ташницом по глави, дречи да цела зграда чује.

– Убићу те, мајмуне коњски, мичи се с мог прага, ђубре једно говнарско, ја те примила у кућу да друге жене крешеш, је ли? – сиктала је и лупала по њему сад већ и неком дашчицом из ћошка ходника, ту уз врата. Ћерка, још у чуду, жалећи што се уопште уплела у све ово, крену да раздваја од Личанина мајку у модрицама и раскрвавље-

ног носа, а онда, видевши да их не може разлучити, и сама поче да се рве.

Није се више знало ко се против кога уротио, ко кога брани: ковитлац разгневлених људских телеса мрсио се на проклетом прагу. Две жене и мушкарац клали су се прстима-канцама, ударали коленима и лактовима, хватали за гуше, пенили и дречали. Старац-сагрма је режао, кћер-кујица кевтала, Личанин-вучјак завијао, Елика-керуша штектала, он пујдао, оне шкамутале, он мукао, оне мекетале, он фрктао, оне хрзале, он трубио, оне звиждале, он брундао, оне хлапитале... Чуло се и нарицање са сахрана у Личаниновим родним врлетима. Само је још недостајало копање гроба на спрату.

Одједном из дубине стана, зачу се са радија "Ужичко коло", јако – до даске! Указа се у ходнички са левом руком на боку, а десном, вртећи белу марамицу у висини главе, девојче од четврт столећа, цупкајући и цимајући умилно млечним ножицама уз ритам познатог кола. Гузови јој беху напучене кајсије испод провидне сукњице, мицали се као да их мушка рука тог трена ме-

шкољи.

Заустављени као споменик слепљен из три фигуре, гледаше ови са прага како им се примиче насмејана лепотица. И чим их дотаче својим немирним куком, ухватише се и они као хипнотисани у коло и заиграше: поче растеривање демонских сила. Бившој балерини покрети у колу сад некако прирођенији него они на сцени, нема ту много мудровања ни школовања. Не осећа ни бол у коленима, могла би да игра колико хоћеш. Неко чудно обасјање проже јој цело лице и нутрину кад угледа раскревељеног Личанина како клеча коленима попут младиха.

– Мој си, и ничији више – повика Елика шкргућући вештачком вилицом која се од тог потеза помери и крцну, као да пуче. Осетивши промену у устима, бивша балерина као боксер у рингу испљуну вештачке зубе играчима под ноге. Заљубљена као ћурка, осети влагу међу ногама и запирлита покретима као лептирица. Учини јој се да се поново рађа. Личанин – гега ли гега, ни официри бивше државе нису тако трумбали на рођенданским баловима пред вољеним

командантом.

Неко од станара широм отвори врата, потом, други па трећи комшија, сиђоше неки и са спрата, дођоше одоздо два брачна пара без пензије, и не часећи, сви, једно за другим, ускакиваше у лудо коло: заврћоло, врцкајуци и гегајући, радосно се ритајући, као да заводнички храмају, заносећи и лево и десно, повијајући се до земље па подижући главу уназад, гиздаво и поносно. Поче и намигивање, препознаше се будући љубавници: комшије који никад не рекоше једни другима ни добар дан. Тела се часком ознојише и игром напојише, завоња еротска емулзија, мушке шаке стегнуше женске, ове им заломише прсте, задрмаше женске сисе, одећа у трескању би лепша но што јесте, наста веселје какво никад нико не виде у згради.

А онда, стаде музика са радија, и чу се озбиљан глас спикера да је управо прва бомба НАТО-пакта пала на Србију, на фабрику хемијских производа у Новом Саду. Сви занемеше, никакву експлозију не чуше, неки млатнуше палцем леден зној са чела, па се сви, у том, као деца са љуљашки, растр-

чаше, куд који мили моји. У том груну једна, па још једна, Томаhawk-ракета на оближњу касарну.

Урокљива прича

Откад је ухватила мужа у неверству, Весна се потпуно променила. Узвратила је истом мером, али у њој је и даље тињало зрно припадања, она врста оданости која се заметнула у срцу кад га је први пут видела. Чак је њихов однос временом постао готово родбински.

Имала је тек седамнаест година кад га је случајно срела старијег неколико лета. Нису много размишљали: ушли у брак, онако дивље и без провере, као што се улази у реку у вреле јулске дане. Она невина и живахна као зврк, лепа да од лепоте не можеш да је гледаш. Два различита ока у предивној глави, једно сребрнасто шарено, друго тамно па златасто. А груди – рајске крупне јабуке са лешњикавим пуцетом испод свиле-

ног хаљетка. Ход – ванземаљски, налик на лет ластавице. Кад проговори, обаспу те милине најслађих звончића са овога света.

Нису прошла ни три месеца, а вративши се са пијаце, затекла је у крилу мужа сестру од тетке, неижђикало вижле које је пркосило својом лепотом, непреврелу цурицу која је посвуд причала да је згоднија од свих девојака и жена у улици. Весна је шчепала с пода поред њених ногу срозани хаљетак и хитнула кроз прозор. Окренула се без речи и – наставила с болом да живи у браку.

Родила је кћерку, бавила се кућним пословима, претварала се као да се ништа није догодило. Муж је тик уз кућу имао вулканизерску радњу. Он – никакав, као мокри чварак, својеглав, махнит и безосећајан, одрастао без родитељске љубави. Умазани прсти, мирис петрола на исфлеканом мантилу. Муштерије са потрошеним или избуше-ним аутомобилским гумама. Ту су и мотоцикли и бицикли, дани пуни досадног чемера, а живот тече, дете расте.

Одмах после откривене прељубе, Весна је нападно почела да се шминка скривајући тако своју тугу. Шминкање је трајало сати-

ма, увек пред огледалом са рубовима од јеленских рогова. Трепавице – дупло веће, обрве танке па их нема, на капцима фарбица морске пене, по лицу невидљиви прах боје жада, на уснама кармин као маст шипка. Шминкање па шминкање... То је било нешто у шта ниси смео да дираш, једини, причала је, порок.

Отворила је и шминкерску радњу, односно, салон за масажу. Желела је да материјално не зависи од мужа. Кад већ живи с њим, не мора баш и да узима из његовог џепа. Пристизале су жене разних судбина, с њима и мушкарци. Истина, мање мушког света, али ипак довољно за искушења. Сви су имали своје исповести, приче и чуда. То је охрабривало Весну у њеном страдању. Чула би и ово и оно, тушта и тма потресних догађаја, нагло измењених живота и шта све не. Одлучила је да превари мужа.

Један од мушакараца који се дотеривао у њеном салону говорио је да мора да попије таблету за смирење да би уопште могао да дође у салон и да је види прелепу, да седне на столицу око које она обиграва као пауница и, пипкајући, наноси му кремице на ли-

це и врат. Ожењен, бавио се опасним пословима, шверцом и лажирањем спортских догађаја. Улетела је с њим у љубавну везу као да пада на дно лепе провалије. Безглаво, а пуног срца па шта буде. Сметало јој је што је то човек ограничених говорних могућности, јер – она је волела лепореке људе, а и тајно је писала приче. Писала и скривала. Муж се у то није разумевао, а и да је, живели су једно поред другог у истој кући као пас и мачка, она подигнутог носа, а он са осећањем кривице којој нема поправке.

Шверцер тек није разумео њене приче. А биле су једноставне, патетичне, гобленске, исповедне. Писала је о љубави, о срећи и несрећи, о чежњама за принцем на коњу, о болу, о вери и невери, о нади и судбини. Типичне почетничке теме које имају лаку терапијску сврху, моћ да замажу очи и сачувају од свакодневних грубих слика, одбрана од животних проблема и мука. Сањала је да сретне некога ко ће разумети то што пише, ко ће суштински завирити у њену душу. Јер, и она је имала родитељску драму у раном детињству. Мајка јој је умр-

ла млада, а она остала с братом у скуту оца који се брзо оженио и отишао у другу државу.

Низале су се разне авантуре, смењивала се веза за везом, а идеалног нема па нема. Један је мало замуцкивао њене написане реченице, понешто тумачио и разумео, али је рекао да се од писања не живи. Други – да његова сестра пише, али да јој не сме показати туђе приче, јер је љубоморнија од супруге. Трећи је лажно хвалио, видело се по претеривањима и указивању на места којих и нема у причама,

А Весна је ишла даље и даље, пристизали су и мужеви њених клијенткиња, растао је број човеколиких љубавника, трошила се еротска сапуница, откривале понорне страсти флерта. Развијала се у праву уметницу за лепа тепања, додире и вођење љубави. Ко с њом једном заплива у загрљајима, кукала му мајка – не може више без њих. Тако се накачило неколико посесивних, неколико ђидија који су јој правили проблеме, губили контролу и претили. Један ју је чак и ошамарио, она вриснула, зграбила пеглу и треснула га у прса. Овај побе-

гао главом без обзира. Кобелјала се некако, крила од мужа, а онда када је и он постао свестан шта му жена ради, наставила нескривено да заказује састанке са двојицом-тројицом којих се није могла курталисати.

И онда, једног лепог дана, осване њена прва књига прича са насловом "Волећу те вечно". Приватно издање цаклећих корица, са цртежом жене у сузама. Унутра илустрације које је Весна својом руком урадила, имала је дара и за то. Први наступ на локалној телевизији, комшије разграбиле туце примерака, жене у салону траже збирку, љубавници такође, оста Весна без књижевног првенца.

И како то већ бива у бајкама, једна пријатељица јој рече да познаје писца, брата своје школске другарице, који ће имати промоцију нове књиге у градском амфитеатру. Он би могао да јој каже да ли вреди то што она пише или не. Јер, Весну је све више и више тискало ваља ли то што пискара, да ли ту има трага њеној истинској патњи, може ли наставити и шта ће с њом уопште бити. На писање је гледала и као на неку врсту прорицања, гонетања сопственог жи-

вотног пута, као на кристалну куглу у којој ће сама себи пронаћи решења за животне проблеме. А била је литерарно недовољно образована, не "табула раза", али спрам зналаца и актуелних кретања на књижевној сцени, веома танка и неупућена. Уосталом, она пише за себе, нема велике амбиције, али је ипак копка има ли то смисла.

Пошла је с пријатељицом на књижевно вече, прво у њеном животу. Своју преосталу књигу је турила у торбицу за сваки случај.

– Како изгледа тај песник? – запиткивала је пријатељицу.

– Ћути, видећеш – узвраћала је ова склањајући невидљиви перчин са ревера.

На промоцији доста света. Разговор о књици већ почео. Двојица говоре о поезији, Весна никако да ухвати нит, а аутор у средини ћути. То су оне промоције где критичари узму тезгу и време па сабију песника у ћошак. Он тек да муцне који стих и – доста. То су они умишљени типови који сматрају да од њих зависе поезија и књижевност, да нема културних токова без њиховог дриблања. Нема ни књижевних награда ако они

не одлуче па у договору с лауреатом поделе новац.

Весна слуша, тек понешто разуме, а и како би кад намргођени интелектуалац тртља једну те исту причу о неком "изму", а други хвали аутора погнуте главе и описује корице књиге – о симболици наслова "Јутро и песма" – десет минута. Весна не зна да ли се уплашила или удивила препотентним брбљаријама или значајем писца за којег први пут чује у животу. Вероватно је прави чим о њему двојица тако мрсе, мисли она и притиска ташницу с књигом и мобилним телефоном у крилу.

Међутим, догодило се баш те вечери да је песник учинио нешто што се годинама чекало и није видело на кукавичкој књижевној сцени. Устао је и необично громко казивао песму за песмом. Никако да стане. Критичари су се мешкољили и згледали. Његова минутажа је прекорачила њихову, а то се готово никад не догађа. О чему је реч, мутило се у главама двојице мудросера, његови смо пријатељи, шта хоће тај. Свака песма је добила аплауз, а неке и овације. Публика је бивала све гласнијом. Одуше-

вљење је расло и топило двојицу несрећника поред песника.

Весна ништа није разумела. Осећала је само да се нешто важно десило. Песме је доживела некако интуитивно, посве чисто, али није јој било јасно зашто се та два човека око песника не радују. Имала развијен инстинкт за препознавање карактеролошких црта човека, за разумевање ковитлаца речи са лица, за њихов мелемни или отровни утицај на душу, увиђала је узрочно-последичне токове свакодневице, очекивала логичне наставке у људским очима. Али, ова двојица као заливени катраном, мирују и кипе.

О, како јој се допао песник, повисок, куздраве косе, наочит, очију које питомо севају, обучен у сомотно црно одело, са плишаном бордо машном на белој, као рани снег, кошуљи. Све то, сваки гест и призор, цела та атмосфера, баш све, било је за њу ново, освежавајуће и непознато. Помислила је на она своја два-три преостала љубавника којих не може да се ослободи. Сад ће то бити лакше, видела је нови свет, добила је снагу за раскиде. Лакше ће и са мужем. Ох,

кад би је приметио овај чаробни песник?!

Неко је из публике долио уље на ватру и поставио питање о смислу књижевне критике данас, о њеној инвенцији кад је истински таленат у питању. Дебљи критичар, упуван у своје тезе, већ оледенио од доживљеног, задњим атомом демонске снаге изјавио је да без критике нема ни слова од књижевности, па нека прича ко шта хоће. Песници морају, додао је, слушати савете критичара, јер ће у противном залутати и нестати са литерарне сцене. Деловало је претећи, поготово кад се избечио као нилски коњ. Други се накашљао, ујео за језик, повукао шарену, као креја, кравату, као да се дави, па у ропцу навео пример својих студената који у семинарске радове стављају цитате из његових књига, што је доказ колико је критика значајна.

Весна се мешкољила, ништа јој и даље није било јасно. Шта то, у ствари, причају ови људи? Мора да је важно. Свашта се тумбало у њеној лепој главици с дугом плавом косом на ситне таласе. У том је, на крају, песник устао и погледао публику. Поглед му се зауставио на Весни, на њеном па-

ру очију које су, сад се добро видело, и различите величине. Она се отворених уста затресла од узбуђења. Неколико секунди ћутње трајало је као петоминутни земљотрес. Као да су и остали приметили чудесни електрицитет погледа.

– Важније су ми очи на анђеоском лицу једне жене, него томови књижевне критике о мојој поезији – рекао је песник стишано, али довољно гласно и помпезно да чује и онај најудаљенији посетилац у сали. Господе, шта се ово догађа, мислила је Весна.

– Ценим ја критичаре, али као слуге поезије, само колико као истински сужњи слуге песничком језику, толико ће постојати у књижевности, јер поезија суди критици, а не обрнуто и, још нешто, поезија је више и од саме књижевности – допало се Весни из његових здравих зуба с наусницама боје лигнита.

Проговорио један песник, напослетку, разумео публика све, пукло и њима пред очима, прозборио неко у име угњетених малих писаца који устрашени ћарлијају и муче по у киселој књижевној сцени. Одједном се ускочила публика, критичари устали без ре-

чи и нестали, а песник остао на трен сам за столом. Прилазе му људи, честитају, траже књигу с потписом, а он преко њихових глава тражи Веснине биљурне очи, разрооке у бојама и порукама, велико и мало око.

Уздрхтала, шапутала је пријатељици да не зна шта да ради, како да се понаша. Да ли да му да своју књигу? Другарица ју је повукла до стола где се гужвао свет око књига. Узела је песникову збирку и у своје и Веснино име дала на потпис. Песник је рекао да ће им потписати, али кад све прође, радо ће сести с њима у мали ресторан на ћошку. Весна да пропадне у земљу. Очи јој замењују боје, лево преузима цвет десног, а ово сјај левог.

Песник зна да мало око има земаљске досега и моћи, а велико божанску димензионалност и снагу. Њихови се трептаји смењују и опажајно испомажу. То су магично урокљиве очи чија се ретка судбина не да зауставити. Оне вребају и кад се онај ко их има не нада. И њих вреба онај ко их препозна. Укрштај та два ока негде у нигдини даје слику онкраја, другог света где су чула умножена од милота и чудеса.

Весна бриди и чека да песник крене и поведе их на пиће. Ево их у ресторану "Чокот". Зајапурен, као да је побегао са места саобраћајне несреће, песник се стреса и нутка пиће и јело. Загледан у Веснине не свакидашње очи, изусту нешто што их обе збуну:

– Велико око је око срца, оно влада унутрашњим тајнама бића. Оно види Бога, као што Бог узвраћајући види човека којем око припада. Велико око је инструмент сједињења душе и Бога. Оно је печат обележених, небески одабраних и постављених, али само ако је у истој глави поред малог. А у гало-римским записима, драге даме, Аполон има једно дугачко велико око у глави. Међутим, велико око може бити опијено и демонском сврхом која се огледа, поред осталога, и у убрзаним покретима и тиковима.

Весна гледа и осећа да јој велико око расте, да се капци шире и откривају беоњачу, да љуште са главе и тела кожу, и да цело биће постаје једно велико око.

– А мало око, оно има земаљске досега, прибира мрвице овога света, не разазнаје

битно од небитног, оно је штап великом оку – закључи песник и намигну Весни и њеној пријатељици.

То би чудно. Конобар донесе вруће црно вино које отвара апетит, али нико не жели ништа да једе. Песник, ипак, мези кикирики. Сви ужагрили душама једни у друге.

– Боже, каквог ли човека – замуцкује у себи Весна – где ли сам ја то досад живела?

Вече је текло као у нирвани, лепо да лепше не може бити, толико речи и скривених уздаха да их је немогуће описати. Весна се више не сећа ни једне једине речи. Само јој је песник у глави, само он и нико и ништа више. А ту је пред њом. Како да га дохвати, узме за себе, да га зграби за цео живот? Настало је међу њима неко време које се не мери ни минутима ни сатима. Она безвременост која напушта простор и актере подиже у нестварно.

О, зар је већ морало да прође то чаробно чудо? Из велике ћутње прешли су одједном на поздраве, на разилазак. По стиску руке на расанку, по размени плиме осећања испод веђа, по бубњу срца до неба, Весна и песник су знали да ће се опет видети. Већ

сутра, ако уопште од среће освану на овоме свету. Он је већ кренуо у супротном правцу ка свом аутомобилу, а оне у свој паркиран уз живицу парка.

– Станите, хоћу да вам поклоним своју књигу – повика Весна вадећи неспретно из торбе збирку прича.

Испадеше шнала, руж и пудер. Поклопац се откотрља до ивичњака, а на коцки макадама оста облачић роскастог праха.

П о с в е т а

На "Тргу лирике", у приморском градићу који покушава да постане културна метрополиса, одмах по завршетку успешне књижевне вечери, распложеном поети пришле су две насмејане девојке. Једна, риђа, јаке чељусти, дуге косе, са шармом дамице која је дипломирала енглеску књижевност, и друга, стидљива, танка, треперавих очица, пуначких усана, спремна да открије велику интимну тајну. Желеле су примерак књиге.

У гужви која се полако растакала, остали су њих троје и домаћин, такође песник, који јуродиво баца око на свако иоле добро женско. За дивно чудо, он је рекао да мора да иде и – тројка је остала сама. Сели су у леп ресторанчић пун морских специјалитета. Разговор – о красотама Јадрана, о томе да су

одавно желеле да упознају живог песника и да им је, ето, вечерас дата идеална прилика. Оне су из једне равничарске варошице па су им хридине приморја препотопска успомена на Панонско море. Држе се за руке док причају с песником.

Сутрадан су се, по договору, нашли на плажи, али посве пустој, јер је киша ноћу изненада ударила на познато летовалиште, испрала трагове дневне гужве и – никако да престане. Заправо, на плажи су се нашли само мршуљава Луција и песник, јер се, у међувремену, пуначка, мада и кошчата, Јерина, упознала с неким инжењером. Угледали су их на удаљеном камењару како машу, али не прилазе.

Синоћ је Јерина заплакала кад је осетила да се песнику више допада Луција. То је било пресудно да данас поступи тако како је поступила, да нађе, тобож, другог, да запрети осветом. Синоћ, док су седели у башти ресторана, стигла је и да скокне до личног продавца књига и поклонити песнику збирку "Љубавна писма" са посветом на целој првој белој страни. Луција је дугачкој посвети придодала само пар научених речи:

"С тобом је све, а без тебе ништа." И наставила да ћути.

На песку нигде никог. Двоје меркају даљину без острва. Стидљива Луција се напрасно нашла у песниковом крилу дробећи длановима мокре каменчиће. Тиком испод усне осмехивала се и припијала уз песникове груди спрам великих морских таласа који су на обалу доносили сиву утробу неба. Сад већ рика мора увећавала је узбуђење двоје пригрљених незнанаца. Ни на пучини живе душе, ни једра, ни тачке на хоризонту.

Киша пада у слаповима, не много хладна, али удара по двема фигурама у пољупчаном заносу. Понешто се и прошапуће, али додири пресуђују, мокра размена пољубаца постаје нескавидашња игра која се никако не сме пропустити. Море сваким десетим таласом дотиче њихова стопала. Не примећују да је Јерина поодавно нестала с момком којем и не видеше лице.

И вече је било кишовито. Догађа се да из унутрашњости на море дођу људи жељни вечитог сунца заборављајући да је земља округла и да киша свугде пада. Нема резервисаних места за само сунчане дане, пого-

тово у време стравичних климатских потреса. Тако и нема једноличних људских живота, нити судбина без смене светла и мрака, бола и радости.

Песник је сутрадан морао да се врати у град у којем су Луција и Јерина студирале на истом факултету. Оне су остале у приморском градићу још недељу дана у истој соби. Луција се већ поверила песнику да Јерина ноћу ставља руке на њено тело и – мази. Склања се, али ова, као случајно, у полусну, наставља. Лицка јој и колена. Мало га је то збунило, али је поверовао у Луцијину чистоту. Поета је отпутовао заборавивши да је и имао лепо књижевно вече. Мислима је био потпуно окренут ка Луцији. Ах, само да протекне ових неколико дана па да му она стигне. Тако је и било.

Луција у његовом стану, трептава, стидушна, прекрштених лепих ногу које красе мала стопала; као да једва чека да крене ка њој. И десило се, спонтано, као на плажи. Задрхтали су, и попут биљака се привили једно уз друго. Киша пољубаца саставила је два бића жељна љубави земаљске. Мало спрегнутости у Луцији допринело је да пес-

ник буде нежнији. Видело се да у њој чучи неки проблем. Поверила му се да је имала момка који јој је нанео велику трауму. Чезнула је за новим мушкарцем да је излечи, да се срећна опусти. Тај њен бивши био је горопадан и перверзан. Док је кидисао ка њеном телу називао ју је рођачким именима. То ју је блокирало и затварало као цвет на суши. Мало зноја на кичми приликом поверавања песнику, очистило јој је на трен љупку главицу и Луција је постајала, до сутрадан, онаквом каква је била док је у пубертету читала љубавне романе. Романтични цуретак који би да шета поред реке и маше птицама.

Како су одмицале недеље и месеци, и како то обично бива, карте су се све више отварале. Луција се поверила да је из породице где влада мајка. Отац, лекар, љубитељ поезије, завршио је у инвалидским колицима после стреса који му је жена приредила. Преварила га је с колегом на послу, па онда са још једним из града, и тако, с овим и с оним, до броја прстију на рукама. А отац, уз ракијицу, дружио се и људикао са чувеним боемом који се женио пет пута. Зала-

зио и на књижевне вечери, изложбе слика, концерте... Никад није помислио да пригледа туђу жену. Некакав чудан изданак на ветрометини сваковрсних искушења и чуда. Шта ли је о томе мислила и знала његова жена?

Луцијина мајка, професор немачке књижевности, кћер богатих родитеља који су јој оставили голему земљу у наслеђе. Могла је, по особинама, пре да буде професор математике. Срачунато је, из смутног ужитка, кињила мужа и породицу, галамила на сваку ситницу, премеравала питањима дан од јутра до вечери, а ноћу будила се и наређивала да јој принесу ово или оно уместо да припазе неизлечивог болесника.

Луција је носила жиг у души, непоправљиву кривуљу патње која јој није дала да се опусти. Имала је старију сестру која је дипломирала италијанску књижевност и нигде није радила. Удала се за локалног бизнисмена који је јурио млађе цуре. Није волела да спава с мужем, у ствари, била је фригидна, није осећала мушко, а родила четворо деце. Наводно, једва је чекала да остане трудна па да мужу каже да је више не дира.

То је годило обома. Он је у свом кабинету чаврљао са непреврелим цурецима.

Носећи сав тај инвентар породичне муке, Луција је знала да нападне песника и поезију, да му отворено каже да ништа не разуме, да то није никакав посао, да је писање ништа, и ко је он, шта умишља и докле ће тако. То га је распомамљивало и одвајало од ње. Једном је бацио пепељару поред њене главе и обележио зид засекотином у малтеру. Али, у кревету су били савршени. Сексуална "поезија" је функционисала на невиђено добар начин. Виђали су се махом по дану. У подне, сат пре или после. Она би стизала гладна, могла је пуно и свашта да поједе, а да се на њој не види. Одмах би полетела у кревет и сиктаво цијукала да јој треба милион мушкараца.

Тако је текло месецима и годинама. Сусретали су се пуних десет лета. Луција никако да заврши факултет. Упадала је у свакојака искушења са професорима. Чак је једном од њих, полтрону који се више бавио дневном политиком него струком, куповала поклоне па и давала паре при изради дипломског. А он је инсистирао на сексу. Да је и

некакав љубавник, па и да све то буде, али то је човечуљак муљав и никакав, исконплексирани насртљивац на сваког студента у сукњи. Око ногу, од глежња до колена, носио је спирално омотане завоје преко набреклих вена које су пуцале и ометале га у ходу. Такав је у кабинету сачекивао студенткиње и тражио да му превију ране. Луција се упецала. Једном, па још једном, десет пута и – никад краја. Завоји су били само ритуална каписла, мамац у шаблону навођења. Сипљиви профа се откопчавао и нуткао јадну порцију ужитка:

– Ту ме боли, ту!

Луција је морала да побегне другом професору да уради дипломски на тему "Епистоларна књижевност друге половине XX века". То је учинила на препоруку пријатеља својих родитеља. Напокон је дипломирала и заплакала песнику да је без посла, да никад неће наћи радно место, да ће се вратити у град на Тиси. Он је запео свим силама да је задржи. Успео је да је привремено запосли у музеју. Убрзо је једна кустос-дама отишла у пензију. Луција је добила стално запослење. Није прошло ни недељу дана,

јавља песнику да се удаје. Зачуђен, и чудно озарен, пита за кога.

– Не за тебе, за онога што ми је клечао на прагу и плакао годинама док сам ти долазила на клопу – насмејала се склањајући перчин иза лепог увета.

Занемео је и покушао да је одговори од удаје. Не, ништа није помагало. Жена кад нешто одлучи, ту више ништа не помаже, то је ирационална хормонална резонанца што преусмерава живот. Ни жена не зна зашто је то тако, али назад – никако. До пропасти, главом у зид, свеједно, али ни милиметар натраг.

Поета ју је месецима зивкао, молио, чак подсећао да јој је нашао посао у музеју. Зар је заборавила море и познанство, пољупце на киши? Да, управо је заборав главни механизам женске психе, брисање свега што је красило успомену и минули живот. Жена носи то оружје. Мушкарац који то не види, боље да нестане. А онај који то пре схвати, лакше ће излазити на крај са непојамним променама лепше половине. Она улеће и испарава из пунине круга земне љубави као мешкољиви облачић на отвореном небу.

Једва се носећи са губитком, који и не би био тако болан да се Луција није напрасно удала, песник је покушао са другим женама. Није ишло, код сваке је тражио ону врсту додира, трзаја, боју гласа, светлост полуопијеног ока у споју зажарених тела. А свака жена непоновљива: тражити Луцију међу њима, значило је посезати за иглом у пласту сена.

И онда – изненађење. Луција јавља да је пре три месеца, на песников рођендан, родила сина. Умало да му да песниково име. Али није, можда баш зато што га, у ствари, и није судбински волела. Дечкић је добио име њеног оца.

Д у п л и ч в о р

Комшиница моје тетке, Катарина Троскок, говори два страна језика. Оба су јој "први језици", као да су јој матерњи – и италијански и енглески. Италијанску књижевност је, чак, дипломирала у Риму. Енглески је одлично научила у Србији, касније у Великој Британији нијансирала до узречица. У Паланци је рођена и однегована, ту упила препознатљиви бачки нагласак, породица је обожава, нарочито деда по мајци.

Данас Катарина има четрдесет година, двапут се удавала. Први муж – Енглец, други Италијан. Обојицу је довела у Паланку. С Енглецом је живела пет година, са Италијаном четири. Разводила се кад су бракови постајали, како то већ бива након годину-две, монотони и суви. Спласнуло је одуше-

вљење, не само у разликама између култура, већ и у голој зачараности првих додира: није више било жарне лепоте.

Бракови су кавези у којима урлици душе често бивају мерени лупом тањира и увреда. Катаринини мужеви су као ошурени одлазили у своје земље, враћали се у никад избледале падеже детињства. На кућном прагу у Лондону, један је заридео на скуту мајке, а ова га оснажила едиповским пољупцима и топлим пудингом од малине. Италијан је нестао негде на бродовима на морима и океанима диљем планете.

Катарина је, међутим, имала и побочне разлоге због којих ти бракови нису могли да трају дуже од неколико година. Имала је, нећете веровати, још две паралелне тајне везе са мушкарцима који су били један другоме кућни пријатељи, чак и везани истом професијом – инжењери машинске технике. Ниједан никад није сазнао да је Катарина у вези са другим. Оба ожењени, и то са лепим женама, на поглед комшија, у добрим грађанским браковима са доста деце.

Још у шеснаестој Катарининој години, у њу се заљубио најбољи пријатељ њенога де-

де, витални шездесетогодишњак. Допала му се као тек убрана вишња на таџиру: запазио ју је једног поподнева на кафи код старог пријашина и закачио се као дерле. Деда је одмах приметио, изненађен, љут и љубоморан. И припретио свом дугогодишњем пајташу да му на памет не падне да се поигра са његовом унуком. Али, ко би задржао нагон у надирању, силу којој нема премца.

Катарина – црнкасто вижле, насмешено и пониско, са пламеним тамним очицама испод спуштених густих веђа. Носила је у себи нешто од женице из прошлог века, нешто од своје бабе коју не морамо ни познавати нити било шта о њој знати. Једноставно, вукла је на лепоту бабе, можда и чукунбабе, свеједно, ко зна, али нешто од жене која је била фатална за мушкарце у своје време. Катарину зајашила карма, рекао би један њен будући пријатељ.

Пријатељ њеног деде није одустајао. Нашао је начин да се виђа с Катарином. Налетао је као олуја са кишом. Била су то слатка и опасна састајања у стану код трећег старијег господина који је одлетео у Америку

и годинама се није враћао. Адреса испод старих кестенова, поглед са трећег спрата на велику реку, облаци понад тврђаве као минђуше на тек испрошеној девојци – све као створено за љубавну идилу.

Катарина је релативно брзо изгубила невиност са пријатељем свога деде. Није лако ишло, покушавали су неколико пута, она није осећала ништа, затим, болело, и то јако, па су одустајали. Није знала ништа о давању мушкарцу. Али, у свакој жени има заметак прилагођавања, оног чуда када се преподоби па ни саму себе не препознаје. Ако тај њен вишак мушкарац прати, може да је улови, да добије шта жели. Али, ако све то подразумева, нардљаће, јер она ће се кад тад, можда већ наредне секунде, вратити у претходно стање и све заборавити. Постаће неко други, једна од жена које у њој чуче.

Годило јој је да се неко тако неуморно за њу бори. А и она је попут поточића после какве нагле поплаве брборила у правцу који јој је био непознат. Носила ју је невиђена лепота потпуно новог животног искуства, првина у буђењу природе где се у сваком

капилару тела, душа расцветава у неземаљским мирисима. Добијала је на поклон ретке књиге, музичке плоче, женске дрангулије, све оно што би један интелектуалац могао да подари знатижељној малолетној лепотици и тако распири њену везаност за непознатог мушкарца.

Као неискласала жена, тек травчица у зрењу, Катарина је избуљила зенице на нови поклон за рођендан, на црвенкасте гаћице са чипком коју је љубавник украсио својим потписом од танке златне жице. Као да држи цветак са друге планета, окретала је гаћице и зачудно колутала црним очицама које су својом магијом готово усмртиле заљубљеног господина. То је она лепота жене која није дата по њеној вољи, већ по наредби неба у датој прилици.

Катаринин љубавник је, дакле, имао млађег пријатеља, колегу из струке који се прославио светском проналасцима па је често обилазио техничке симпозијуме на разним континентима. Он је Катарину, гле чуда, случајно упознао у посластичарници где се задесила са дедом и тајним љубавником. Наишао човек, у пролазу, поздравио старог

зنانца и, на његов позив, сео за сто. Познаје он и деду, али не толико колико заједничког пријатеља. Катарина је била забављена слаткишем кад је реда ради одговорила на поздрав упућен свима. Деда и љубавник су осмехнуто гледали новог госта за столом, било је и неко питање, а потом сви чули како је господин прошао на симпозијуму у Минхену.

Делић кремните био је прелеп на Катарининој виљушчици на путу до уста. Придошлица није имао куд: приметио је њене нежне, попут маслаца, прсте и неговане нокте, доста неуобичајене за девојчурка из средње школе. Заљуљао га је нови покрет слаткиша од тањира до пурпурних усана. А тек зуби, њихово појављивање после слатког залогаја – било је то однекуд равно звуку виолине на чамцу поред брезе на ветру. Напућила је усничак и скрила заводничку белину младе чељусти. Одједном се претворила у срнину њушкицу.

И Катарина је запазила продорне плаве очи, хипнотисала се првим речима, истина, упућеним старијем пријатељу, њеном тајном љубавнику. Али, свеједно, кад неко ле-

по говори, а уз то бојом гласа која јежи дојке, то бива ватрица која неповратно плени младицу са тек испупелим кореном љубави. Старији љубавник, јао, ништа није посумњао, вероватно, данима омађијан млађушном лепојком, сматрао је немогућим да му било ко, поготово не у случајном сусрету, преотме чаролију из снова. Осим тога, ту је њен деда: већ су научили пред њим да глуме.

Све се брзо одиграло за столом пуним колача и бозе у четирма чашама. И Катрина је била нова самој себи, разумела је да јој се допада овај нови који јој се већ помало невидљивим знацима удвара. Разишли су се као надувани балони у дечјим рукама, лажорно и понесено, срећно и неутешно.

А онда, после неколико недеља, опет случајност. Ко каже да нема судбине? У парку поред језера, носећи новине свом љубљеном, сусрела га је како са својом децом, дечаком и девојчицом од пет и шест година, призива младе лабудове. Изненађени, Катрина и инжењер су се одушевили сусретом и готово заборавили на децу која су отишла на другу страну језера, једно је

чак загазило у воду. Он је замуцао, она заћутала премећући новине из руке у руку. Дао јој је визит-карту и то је било довољно. Листак пао на њено раме, златан као у познатој романтичној песми.

Почела је да се виђа и са овим љубавником. О, какве ли чаролије у разлици додира, покрета и даха! Нека друга би ишла још даље у авантуре, тражила нове и нове, али не, Катарина је осетила велику стабилност у двострукој љубавној вези. Нису је занимали вршњаци, с другарицама није имала шта да прича о томе. Године су пролазиле као возови у једном дану кроз железничку станицу родног града.

И током двају бракова, сталног мењања запослења, путовања у стране земље, Катарина је, као већ зрела жена са специфичним искуством, увек мислила на ову двојицу, никад их није занемаривала. Проналазила је начин да контактира с једним па с другим, без обзира што је месецима и годинама била одвојена од обојице. А кад се развела, први па други пут, Катарина је наставила у Паланци да вешто титра између обојице. Залазила у њихове куће, дружила се са њи-

ховим женама, помагала деци да уче језике, богатила туђе домове својим присуством и поклонима. То јој је годило и трајало све до тренутка кад је уписала курс јоге.

Била је директор маркетинга издавачке куће која се није бавила белетристиком. С почетка, јога јој је одговарала као лака релаксација спрема напорног посла. Али, како је време одмицало, све више је схватала моћ јоге, осећала њене духовне темеље у телу. То је било нешто што је против њене намере почело да је одваја од двојице љубавника. А воља је у епицентру бављења јогом. Предавала се мистици нове дисциплине која прожима и душу и тело, опседа цело биће. Ниједан није разумео њену преданост овој дисциплини која води порекло са другог континента.

Катаринина тумачења доживљавали су као запреку да допру до ње онакве каква им се дотад предавала. Тумачили су то као њен инат или љутњу због нечега њима понаособ нејасног. Припадали су оним тврдим техничарима који не умеју изван тродимензионалног света. Иако интелектуалци, гледали су је бледо као клинци непознату карта-

рошку вештину.

Катарина је све више и више напуштала телесно поимање везе мушкарца и жене, а све више улазила у духовне и ине светове нирване. Крајњи циљ јој је да се ослободи свих страсти и загосподари сама собом, оствари мир који је недоступан и нејасан слабима.

Понекад би се сетила Енглеза и Италијана, али су и они све више и више били тек трачак од успомена на мапи њеног живота. Све је нестајало, само је бављење јогом расло као планина. Требало је да због јоге остави и цигарете. Месецима није успевала. Тежак задатак за жену навучену на дуван. Ђаво никотина нагризао је њену психу до хрђе. Призивала је и једну мисао да је никотин ђавољи тамјан не би ли се тако отарасила напасти. Доктрином јоге појачано је призивала у свој јеловник воће и поврће, нарочито семенке и разне бобице. Јела је све што расте на петељци, и што нема очи. Са тако свезаним букетом витамина и воље, избила је занавек клин никотинског отрова из крви.

Мршавећи из дана у дан, добијала је чу-

десну снагу. Ништа од оне Катарине која лети час једном, час другом љубавнику, ни трачак од браколомне фурије: фатална женица је све више личила на претечу своје бабе, жречевске духовнице дечјег изгледа. Не на ону која је била страсна љубавница, већ на ону од другог родитеља. Пролепшала се, сва у сјају лица, овладава покретима, глас јој постао звонкији и милији. Неко би помислио да се затрескала у мушкарца. Тако изгледају жене кад се заљубе на први поглед.

А она двојица несретника гужвали су се у својим празним браковима. Жене им се збавале на тмуран начин, све некако на страну ружноће и неиспуњености, ни трага од аура лепих бакица. Ни деци није ишло најбоље, постали су лоши ђаци и студенти, почели да се дрогирају, и све је кренуло наопако, пропадао и нестајало у лавиринтима малограђанског ништавила. Управо онако како се живот зна поиграти са грешнима.

Разједали су се туђи животи који су зависили од једне једине женице: бумеранг је дошао по своје. Ето, родбина главних јунака ове приче није знала ништа о прохуја-

лом, није могла ништа ни претпоставити, а камоли судити о сопственој пропасти. Чак ни Катаринин деда који је и те како окусио чашицу горчине бранећи унуку од напасника, никад до краја није увидео докле је све допрла змија тајне швалерације.

Катарина је одлучила да позове обојицу љубавника на заједнички рандес, а да они не знају за њен план, при том. Нашли су се у оној истој посластичарници у којој је, изнад великих врата, кад су се сви случајно срели, писало "Слатка њушкица". Наручили су познато кукурузно пиће и колаче, згледали се, чудили откуд сад ово, вребали и питали без речи куд ће кренути чудо. Понеко би се и насмешио, а да не зна зашто, оба су вртели у прстима незапаљене цигарете, а киселкасто пиће још неискапљено, колачи ни такнути. Не часећи више, лепа и кротка, Катарина је зазвонила новом бојом гласа:

– Е, мили моји мушкарци, била сам ваша, нисам више. Само један другоме можете помоћи. Не љутите се на мене, поразговарајте, време је!

Устала је и, на неки нов, помало света-

чки начин, поздравила забезекнуте мушкарце и отишла. Остали су камено бели као шлаг у стакленој витрини посластичаранице. Бленули један у другог као два сморена телца после дугог трчања у круг. Уздахнули су толико снажно да су се салвете одлепиле од стола и прекриле им очајна лица. С маскама на лицу, разишли су се без и једне речи. Поред чаша пуних бозе и тањира са нетакнутим кремпитама, остале су две незапаљене цигарете. Једна је била неким чудом везана у чвор.

Г а з д и н е д е в о ј к е

Мала продавница-сваштара налази се у близини кеја, на рубу школског дворишта, тик уз ограду у којој деца вриште и гањају се у време кратких одмора. Дечурлија улећу у продавицу и краду све што стигну. Неки то чине интелигентно, уз помоћ других: док једно пита за цену и врти у рукама кесицу бомбона, друго здипи "жваке". Има и наивних и безобразних, директно туре у џеп чоколаду или, чак, кутију цигарета. Роба полако нестаје, а пазар пада. Зато је мала продавница запослила још једну девојку. Газда приморан: крађе учестале, а сваштару је отворио управо поред школе да би зарађивао баш од ученичких џепараца.

Црнка ради овде одавно, скоро од оснутка. Негде је из Мачве; сестра јој удата за Че-

ха. Отац им обема чантра да се морају везати за човека своје вере и језика, а не за не знам кога. Али, ко би укротио и усмерио тек усталасале младе хормоне? Црнка је пречула очев љутит савет, момак јој је муслиман из Сирије у којој, гле чуда, живи пуно православног света.

У сваштари, уз Црнку сад ради и Плавка, девојка сламасте косе што личи на птичје гнездо. Црнка и Плавка, као дан и ноћ; има један цвет тога имена. Много им је лакше да зеједно контролишу ђаке кад као фурија бану са часова; пуштају једно по једно у радњу. И док Црнка наплаћује и цупка, Плавка пази, зверла окицама и опомиње. Мање се краде, нема шта, пазар буја, све – као по лоју. Газда према обема добар да бољи не може бити. Неко би помислио да је то само због реда уведеног у посао.

У радњи препород – обе насмејане, окретне, рекло би се девојчице с карамелом у устима. Црнка има љубичасте очи уоквирене у црне, јако црне, масне и дугачке трепавице; сличне су и обрве, дотеране, као пијавице на трбушчићу детета, помере се кад мисао процара главу. Из прелепе женске за-

дњице у уским панталонама иде јој једна краћа нога. То је баш привлачно, то мами неке мушкарце. Кажу да су такве жене одличне љубавнице. У детињству сам чуо више пута кад с оцем барабе запевају: Моје мале једна нога мања, баш та мања ону већу гања.

Згодна је Црнка, упиљи у тебе, гледа као да хоће да ти ишчупа из душе одговор: да ли препознајеш њену тајну? Какву тајну? Нико не би ни помислио да она има било какву тајну. Девојка је то што се бори за голи опстанак. Побегла од куће, двадесет јој је и која, делује зрелије, као да има тридесет, али ништа не нарушава лепоту која мами на мирис слатког блуда.

Црнка стално прича о свом момку у Сирији, вади из малог новчаника и показује његову фотографију. Није леп, некако жилав и преозбиљан. Али ко те пита за лепоту кад се заљубиш? Црнка меље ли меље, само торока о свом момку који ће је, каже, верити чим поново дође у Србију. Нико је ништа и не пита, а она враћајући кусур, саопштава новој жртви да има момка у Сирији и да се сваки дан чују, ево, баш сад се јавио,

мобилних порука колико хоћеш.

– Мили мој далеки, доћи ћеш ти мени – завршавала би блиц-исповест док муштерија са пуном најлон кесом, осврћући се као луди шахиста, већ брише из продавнице. Неки не узимају озбиљно то што су чули, други се, пак, баш због те приче вежу за продавницу па купују ли купују: Црнка им у наставцима прича о својој љубави. Уздише и ломи прсте, поправља кратку мајицу, навлачи је на голи пупак, леп да лепшег нема: тек рупица од пупчића за кап медовине, не види се чворић, пупак као извртута капица од жира.

И тако, из дана у дан. Нападно је било Црнкино чаврљање о момку који никако да дође. Већ је годину дана у Сирији, с болесним оцем, ту му је и мајка, и сестра, али, вели Црнка, син мора уз болесног оца, таква је тамо обичај. Она – сама, лепа, шепуцка око фрижидера за сладолед, трпа кромпир и воће у кесе, додаје тегле салате пењући се на столицу, истеже уски струк и дохвата с високих полица дволитрашка вина.

Нећу претерати, али, што јесте – јесте, опет морам нагласити, пуна јој уста момка,

ништа друго не можеш чути, чак ни висину рачуна за касом, ни то више гласно не изговара, само о момку, па онда прстом покаже на мали рачунар, додаје папирић са износом за плаћање: попрскан њеном причом о Сиријцу, купац као пред скривеном камером чека кусур.

А ђидије нема па нема, не долази јаран, нашао тамо неку или, чак, и неке, зашто да не, јер Арапи могу и четири да ожене. То би Црнку разгневило, а ја, као за врага, не престајем да версам, па китим како ми тај њен момак, Абдулах, и није некакав кад такву цуру на Балкану оставља четири годишња доба саму.

Почесто би јој, рекох, зазвонио мобилни телефон. Чула би се некаква арапска мелодија, а Црнка би остављала све па и новац у каси, склањала се у посве малену просторију, неку врсту импровизованог тоалета или шпајза ни за шта. Причала би и по неколико минута, а није реткост да би се разговор протегао и на четврт сата и дуље.

Чудно да Сиријац троши толике паре на телефонске реазговоре у по бела дана? Нема ваљда нафтна поља? Да има, авиони би

чешће летели овамо. Можда човек не може из других разлога да дође, сад су сви Арапи сумњиви на аеродромима. Црнка би понекад повисила глас из шпајза. Враћала би се празних руку, бледа, и најрађе би заплакала. Ех, несрећо худа!

Насмејана, наједном, мазно и притворно, уносила би се у лице залуталом муштерији:

– Звао ме је мили мој, доћи ће ускоро, а можда ћу и ја код њега, само визу да средим, мили мој!

Плавка је, наравно, све то слушала, смешкала се, миглољила, као да је нешто знала што муштерије не знају. И она је о свом момку причала. Али не толико, причала је таман колико је потребно да се угаси досада у сваштари. Понекад су у глас брбољиле муштеријама о својим момцима, с тим што Плавкин није тако атрактивног порекла, он је наш, ћосав дечко, видех га једном у шетњи, грлили су се и свађали у исти мах. Студира дечко маркетинг и, поред Плавке, има још девојчицу-две са факса. Плавка нема појма, занесена је у своје животне комбинације. Изглед јој намеће проблеме, мора да води рачуна о себи, да заташка понеки

недостатак, да придода нијансу савршеног. Она је дебела, има "икс ноге", хода као медо, али и даље женствена. Прозирна јој је кожа на лицу, поцрвени као мак кад је упиташ за момка. Шминка се пудерима са пијацице.

Али, овде је, дабоме, о Црнки реч. Њено химнично слављење момка прерастало је у тмуло јадиковање за њим, прелазило све границе, и у том смислу, Сирија је била ту, стално присутна, у комшилуку, а не – ко те пита где тамо. Пред Црнком, закачена испод касе, искрзана географска карта афричких земаља, а црвеним фломастером појачане границе Сирије. Унутар – неке стрелице, разних боја и једна велика црна уперена према Балкану. Као да је желела телapatiји да придода још снаге из чарања стрелицама па да јој мили заиста дође.

Кад нико не очекује, тражила је савете, а онда одбијала кад би ко предложио нешто што није у дослуху са њеном успамтелом главицом. Одбијала је и помисао да момак неће доћи.

– Доћи ће, доћи, је л` да, доћи ће он по мене – брзала је Црнка, сад већ на рубу жи-

ваца што га нема, а са осмехом извитопереним у плач преко осушене доње усне.

Црнка је живела сама – и то да кажем. То ми је одмах било сумњиво. Сама? Шта ће она сама? Зар није са Плавком, и она станује сама? Плавкин момак у студентском дому. Зашто нису заједно? Може се само наслутити или претпоставити, па шта буде. Зар им обема није јефтиније да буду скупа?

Трпајући шљиве и брескве у кесе, поверио сам се Црнки и Плавки да пишем приче и да састављам књигу. Приче су махом љубавне, има и другачијих. Шљиве су биле необично крупне, скоро као брескве. Открио сам да завршавам и љубавни роман у којем су главни јунаци један психолог и једна кројачица. Он се заљубио, она има мужа безвезњака-горицу, и двоје деце, једна наестогодишњака сина-кошаркаша и видовиту кћерку од пет година. А психолог – нежења, рекао себи да никад неће у брак. Другима помагао да реше љубавне проблеме, а свој никако да распетља. Полудео за удатом женом. Роман се бави тиме, и то је заинтриговало Црнку више него Плавку па је почела да ми се лагано отвара. Кад бих о

томе зачео разговор уз тезгу са Црнком, Плавка би се мало удаљила, тобоже не слуша. А и те како је слушала.

Како сам Црнки све опширније предочавао чудна збитија мог јунака из романа, његова искуства из праксе и живота, а све на тему мушко – женско, она се увијала све очаранија, све луђа, на ивици да ми каже нешто важно. И таман кад бих очекивао, у тренутку кад нема муштерија у продавници, да звоцне истину, она би заћутала. Плавка ме гледала као сфинга, укочена: прерађивала је у мозгу информацију коју ми је Црнка за длаку рекла. Можда ће Плавка да каже? Видело се да обе знају једно те исто, чувају тајну која се тиче обеју. А која ће пре да бекне?

Дани су се мицали као Дунав, час бистри, час мутни, ђа овакви, ђа онакви, а онда, једног понедељка, кад никог не беше поред касе, отвори ми се Црнка и рече да је синоћ била написала четири стране о свом животу. Написала и попарала. Било ју је стид да ми то да на читање. Грозница ју је тресла, толико се узбудила док ми је то признавала.

– А јако је занимљиво, само да знаш, ту је

све што би те интересовало, за твој роман или причу, то нико није доживео – рекла је помало жалобитно, као да јој је било криво што је пред зору испарала исписане странице. Гледала ме је нетремице: плавкасто море са нијансом љубичице сливало се у моје зенице и тражило искру подршке:

– Рећу ћу ти, ипак, мораш ово знати, и ја имам љубавну везу, нешто са стране, што да кријем, биће ми лакше, знаш... то је мој газда.

– Газда? – упитао сам, колико изненађен, толико разоружан.

– Како који, па овај млади – рекла је скоро увређено.

Сетио сам се једне ситуације када сам куповао чоколаду са рижом и, не видевши с леве стране старијег газду, поделио комплименте и Црнки и Плавки. Оне су то примиле неуобичајено хладно, па видевши да сам "слеп код очију", једва приметно, готово у исти час, забациле косу иза увета. Осврнуо сам се у том правцу и угледао лице човека шездесетих година како ме проматра чудно, једва подношљиво, мада је глумио тиху фацу, на самом рубу стрпљења

да ми каже да оставим чоколаду и изађем. Није ништа рекао, већ се импрегниран швалерским искуством, окренуо некаквом тобож послвићу у ћошку радње, а оне наставиле да чистуцкају стакло иза којег су једриле кобасице, шунке и сиреви.

О, да, пукло ми је у глави, има ту и старији и млађи газда! Овај други је син, он је по Црнкиној причи, њен љубавник. Али, чекај, ствари стоје другачије, сад ми је јасно, њен љубавник је старији газда, отац тога момка. Тако ме је посматрао да ту нису чиста посла. Сметало му је што цуре частим ретким комплиментима. Љубомора му је квргала лице у кромпир величине људске главе.

Његов син, двадесетпетогодишњак, има девојку. То не значи да са Црнком нема ништа. Свашта се ту врти. Избегла је Црнка пуну истину и зато испарала папир са љубавним записом. Ту је стајало све. Јер, тек с обојицом – то је нешто, нешто што тера на исповест, на пискарање из прелести, тек с обојицом све је било ван контроле. А то је морала некако дефинисати, неком казати, написати па шта буде. У попараној белеш-

ци је писало да је стари газда главна њена фора, љубавник број један, а онда и син, оба. Да, то, и само то.

Ни Плавка није поштеђена врзиног кола, и она доста зна. Шта зна? Па и она учествује у свему. Да, и она је газдина љубавница. Али, некако у сенци Црнкиног присуства. Не знам да ли младац има шта са Плавком, али ни ту нису чиста посла. Нејасно ми је само да ли су отац и син у договору или ту постоји линија преко које један другоме не могу казати баш све. Важно је за читаоца – оне знају све!

О, па да, они телефонски позиви, силне мобилне поруке, није то из Сирије, то газде, отац и син, наизменично, зивкају, голицава шећеришу, уговарају кад ће код Црнке под самотни кров, кад до Плавке. Газда им плаћа станарину, чува до судњег дана; а која то несрећница не би прихватила у време оболеле економије?

Ето мени нове приче, ево нових страница, управо оних које је Црнка скидала. Сви су се, дакле, смували; тако то бива са девојкама из провинције, које у продавницама црнче за црквицу и мало бакшиша.

Нећу даље смарати читаоца, он ће уживати на свој начин.

А газдарица? Охо-хо: има црвену косу, вредна је као ветар у класју, надгледа девојке, шушори на увце, штипка их мајчински, нутка слаткишима. Наравно, она и не слути да су се обе спетљале са мушким делом породице. Девојке јој стално причају о својим момцима, ту причанију и муве већ носе од стакла до стакла. Наравно, Црнка предњачи у еглену, непрестано призива Сирију, често и заплаче, а газдарица, додајући јој сладолед, теши да ће све бити у реду и да ће на арапском липицанеру ускоро доћи њен мили витез.

Б и в ш а у ч е н и ц а

Ја то схватам као добротворни рад, изушила је Тамара са сузама покајницама у зеленкастим очима. Тикови око рубова уста размакли су чудан осмех изнад плавкастих десни које су се нагло указале и однекуд рекле да с њом нешто није у реду. Али, тако то бива с девојкама које упадну у везу са ожењеним старијим мушкарцем.

Тамара је професор француског језика. Ради у гимназији у малом месту поред великог града славног по вођењу ратова крајем двадесетог века. Већ три године предаје језик у истој школи где је и сама учила тај предмет. Сад је у љубавној вези са својим бившим професором филозофије. Он је ожењен, има дебелу жену запослену у пошти и кћерку Тамариних година, неуспешну ма-

некенку. Тамара није ни слутила да ће је освојити тај њен профа који каже да се не сећа никог из њене генерације. Не памти ни Тамару. Какве оцене, какви бакрачи! Ни трага од сећања, упоран је стари заводник. Већ тај податак говори да је он вешт манипулатор женама, боље рећи, судбинама бивших ученица.

Она је у престоници дипломирала на Филолошком факултету, вратила се у месташце познато по кукурузу и – одмах добила посао. Није имала богзна какво искуство са мушкарцима. Само једна клемпава веза са матурске вечери, али како је тај младић отишао у други град да студира, све је пукло после неколико зајапурених писама. На факултету се предала испитима, тако да од озбиљних љубавних прича ништа не беше. Осим намигивања непознатог мушкарца у трапавом сомотском оделу светле боје на аутобуској станици дватрипут месечно, ако је то уопште ико и приметио.

Профа је старији од Тамаре скоро три деценије. Виђају се у изнајмљеном станчићу иза топлане, једном недељно. Он не може чешће, живи у селу поред паланке. Тако

мисли Тамара, али ствари стоје другачије. Профа је са још једним постклимактеричним профандером из гимназије изнајмио тај стан да би наизменично густирали паћенице које не виде даље од носа. Или, можда, виде, али друкчије не може да буде. У том стану, сваки други дан, измењују се кикотање девојке и пар удатих жена. Неке, наравно, знају да нису једине, али немају другог избора. Ћуте и долазе тачно у заказано време. Тамара не верује у то да је профа вара.

– Па како, он је ожењен, станује у сеоцету, хита жени на ручак? – пита се и заврће косу на рамену. Сумња је нагриза као рђа полупану шерпу.

Једном се поверила неком песнику у бусу. Личио је на свештеника па му се, каже, исповедила. И то са сузама. Покушала је све што јој се збива да оправда. Исповедање и правдање? Али песник је био упуран у објашњавању њене грешке и греха:

– Ожењени мушкарци у вези са девојкама чувају свој брак. Такве везе још више учвршћују швалерске бракове. Ни жене не остају дужне. Оне које држе до себе, осете ли да их мужеви варају, не реагују одмах,

већ паметно ћуте и нађу другога. У кући све потаман: обоје су насмејани, пуни разумевања, нема препирки, с децом све у реду, чак и преко мере испомажу се у свему и свачему, не замерају што не лежу заједно у кревет и што не воде љубав ни једном у месец дана. То се, наравно, може и догодити, али са сликом неке друге жељене особе у глави док се тела скоро па зноје. Обоје све виде, све знају, али ни да писну, свако чува своју тајну.

Тамара слуша и не верује, ништа о томе не зна. Сматра да је песников доказ нелогичан. Зелена је као краставчић поред живице у врту. Она мисли да помаже профи да се сабере у животу, да му је једина, а не да квари живот. Она је, у ствари, расцепљена у наивној души, измештена из темеља свакодневице. Радо би да прекине, али не може. Ево, већ се правда успоменама из те четири године колико веза траје. Кад се на трен повлачила из тог врзиног круга, профа се умусави, а она се растужи и почне да га жали. Плаче себи у недра, чак и да други виде. Многи се чуде зашто се изненада сневесели тако ведро девојка која кроз град, с осме-

хом од ува до ува, шипчи као муња са женским магазином испод пазуха.

Премеће у глави одговоре на евентуална питања знатижељника. Ћутаће, више ништа ником неће рећи, одмахнуће главом, избуљити се у даљину и притегнути ташницу с новчаником уз груди. Можда је неспретно рекла оно "добротворни рад". Под тим је подразумевала даровање другом, помагање другога, а у знаку пословице: Богати смо колико дарујемо друге. Али то није добротворни рад.

Тамара не помиње реч жртва, ту је мера ствари. Она је жртва, пре свега, предмет очигледне манипулације, шака пшенице у воденичним точковима искусног млинара. Јер, профа јој је одмах на почетку везе рекао да се неће разводити. А то је могло да значи да он има још љубавница. Испиаће њу неостварени филозоф док му снага буде давала маха. И кад добије унуче, тек тад неће ни помислити да се разведе па ма колико га Тамара у међувремену размекшала и одушевила.

Мушкарци су себични у љубави, поготово у голом сексу, води их нагон, ретко за-

међу романтичну омаглицу среће. Плаше се заљубљених жена. Мушко је мушко. Жене су другачије. Поверују кревету и уздисаји-ма, и предају се на дужу стазу. Мушакарац држи до своје мужјачке жеље, до потребе да пошто-пото освоји женско, да га лоче све до неке нове која ће бити интересантнија, по нечем различита, можда млађа. А таквих, небу хвала, има.

Ипак, искусан мушкарац неће тек тако прекинути везу са тренутном љубавницом па ма колико му једно време и не одговарала. Ваља је сачувати за тешке дане. Али, тако не бива увек, све се искомпликује и добије ирационалне путање. Пожуда за новом, улазак у свежу женску ауру, неизвесност и опијеност температуром заљубљености, све то поведе у високе страсти одакле се болно пада. Ударци су тврди и претешки, али друкчије не може да буде.

Заљубљеност у себе, честа је појава, и код мушкараца и код жена. Чувено је и никад превазиђено оно Ракићево: Јер ја у теби волим себе сама! То би Тамара требало да испише себи на челу кад се огледа у купатилу. Ништа горе него кад жена сажаљева

мушкараца. Настаје змијски круг из ког нема излаза. Кад мушкарац то осети, поиграва се као мачка с мишем. Још се једино ласица у животињском свету поиграва са пленом до смрти. И човек, ето!

Шта да ради Тамара? Мора да се увери у истину, у то да је профа вара. Али како? Засадак не може да верује у то. Уходиће га кад није с њом у изнајмљеном стану. То јој раније није падало на памет. А како би и пало кад је ослепела од заљубљености. А песник јој је управо то рекао, чак предложио да изнајми циганче од десет година да прати профу. Нека малишан понесе фото-апарат, може то да уради и са мобилним телефоном. Да услика профу на ћошку кад скреће ка фамозној адреси. Уосталом, Тамара нема проблем адресе, она зна где може да пронађе свога љубавника са другом. Гадно је кад не знаш где ти се швалер скрива. Тад добро дође то циганче, лако се креће, нико га и не примећује док прати до непознате адресе. Чак и ако дува лепак у најлон-кеси.

Али Тамара је, као све жене, промењива. Нема снаге, шта ће јој то циганче? Зашто да себи компликује живот? Не зна шта хоће.

Да раскине с профом, да остане, да воли, да не воли, хладно, вруће, црно, бело, све јој је у контрастима, глава као мокринска бундева. Не уме Тамара да изађе из зачараног плеса? Дала баба дукат да уђе у коло, а два да изађе.

Има решење, досетила се. Назваће песника да му каже да не пише причу. То је њен живот, шта он има с њеном везом па ма каква она била. Љутито му је рекла да она сваком прича о својој погрешној вези и да он није привилегован што је сазнао њену тајну:

– Молим те да ме оставиш на миру у тој причи. Немој случајно да је напишеш. Ја ти не претим, већ ти кажем да то не смеш да урадиш. Јер, ако напишеш причу и, поготово, негде објавиш, моја ће веза истог трена пући као крчаг, а ја то нећу поднети. Проклећу те, сањати сваку ноћ, урнисати мислима. Професор је моја вечна љубав и – тачка. Је л` ти јасно? Хоћу да будем несрећна. Није ме брига што је старији од мог оца, не марим за родитеље који су већ приметили да са мном нешто није у реду. Шта ти хоћеш? Ко си ти у мом животу? Уоста-

лом, и не познајемо се, и питање је да ли смо се икад уопште и срели. Можда ја за тебе и постојим, али ти за мене, не. Истина, мени си наменио друго име у причи, али свеједно, то сам ја. Зато, нећу ни да чујем за ту причу, не смеш је објавити. Нестани из мога живота, иначе, заљубићу се у тебе!

М у к а

Каква си ти то жена? Мењаш се као ветар, урлаш, причаш којешта, пушиш као Турчин, на лицу ти час беле флеке, час боја патлицана, час ти очи бледе, па опет се затамне, удари некаква маст у њих па болно сјакте. Ко би рекао да те тако лако депресивна магма узима под своје? У аутобусу док трпиш живот, врхове ципела примићеш, а пете размичеш. Која те то мука гони?

Не видех такво вижле! А глумиш ли глумиш, кад се смејеш човек би рекао – лепа ли је, а паклени се лавиринт душе, ух, испод, као рижа белих зуба, крије. Доњи ред зубала испремештан којекако, неравно ти

стоји, па кад се зацениш, мушкарац који је тик уз тебе, и нешто виши стасом, може завирити и видети што рекох.

Ниси одана, лако изневериш, све твоје воња на издају. То је зато јер мислиш да све знаш: како ће унапред изгледати сваки дан? А све гола биолошка истрзаност и недолична препотенција. Увод у несрећан живот.

На пример, оно у Немерину. Песничко вече у тој варошици је ретка појава, а Симо Младаја дошао из Минхена, боље рећи, вратио се у завичај, на родни му праг, ту жели да настави да пише за децу. Ти си то вече имала задатак да прочиташ неколико његових песама. Пре вечери, још док смо се клацкали старим аутом непознатог возача са којим је по нас дошао лично Младаја, онако из рупчаге ничега, рекла си да мораш одмах на неки рођендан чим се заврши песничко вече. А никад ниси видела Немерин, нити икога одатле имаш, нити познајеш логику књижевних вечери, њихов ток, суптилна изненађења ма и у најудаљенијој селендри. Увек ту има неко ко вреди, ко је духовно јак, запуштен, али осебујан, оригиналан, некако изван јавности, у свом малом космо-

су, у недођији царској.

Онда смо сели за сто у полуокићеном цинцарском ресторану, ти – без огртача, без перјане јакне. Била си у мајичици из које вири цео врат, идеалан за напад тихе хладноће која је бауљала око нас. У шест је требало да почне књижевно вече. Напрасно си поновила да мораш одмах после промоције на рођендан. Пукло ми је у ушима. Нисам веровао да си толико нетактична, груба и незналица најсебичнијег реда. Какво подразумевање свега, каква хормонална охолост непоклијале жене! О, колико ли ће проћи док се не приведеш самој себи?

Те вечери ниси понела цигарете. Тобож си решила да престанеш да пушиш. А после вечере, тражила си од старца цигарету, па онда другу, и спржила их као пеглом инсекте. Колала си очима овамо, онамо, трпела хладноћу, само да не личи да је требало да понесеш шал који сам ти донео из Франкфурта. Бирала си који ћеш од два што сам ти их, безразложно привржен, дао да изабере реш. Одмах си узела крупно карирану са, како си рекла, прљавао црвеним квадратима. Лепо ће ти стајати. А и онај парфем од ру-

же, класичног мириса, баш за жену као што си ти.

За столом је и Баћко Улигрк, локални писац мачванског порекла, локални статиста вечности. Написао је хиљаде прозних страница, епски громовит, никад краја предугим реченицама. Прича ми о великим писцима, о Ћопићу, о Тишми, о дружењу с њима. Да, он је одлично започео каријеру, али није могао даље од Немерина. И објављивао по елитним часописима, и крали му идеје и целе приче. Неки познати књижевници мазнули му битне ствари. Велики писци и то раде. Мали то не разумеју. И сликар је. Каже да не признаје тему на сликама, да љуби апстракцију. А, донео каталог, у којем пише о сликару са чијих слика букти животна истина, конкретна, предметна. Но, човек занимљив, тај Улигрк, пуно зна из прикрајка, воли и прошлост, има визије, али ни макац од Немерина. И он ће говорити о Младајиној поезији.

Песничко вече је почело. Скупио се свет разних година. Има и сасвим младих, деце која ће извести игроказ на Младајине стихове. Ту су и њихове маме, а има и девојака

заносно обучених. Ти си се оденула као да ћеш тркнути часком преко улице у продавницу по конзерву сардине. Има и Младајиних вршњака, а онда, опет, ту су и дечаци адолесценти, па опет неки постарији свет. Група млађих жена с десна лепо изгледа. Баш су се пирлитаво спремиле за ово вече: писци ретко навраћају у овај крај.

Говорила си Младајине песме веома лоше, могло је боље. Нисам седео крај тебе. Био сам љут. То си знала и било ти је тешко. Хтела си контакт, нарочито после вечери док сам стајао са једном плавушом, новинарком која је дошла без телевизијске екипе. Она се смешкала и говорила да ће Младају позвати у јутарњи програм. Он је, вели ми, интересантна судбина, имало би се ту свашта ишчепркати. Ти си кружила око нас, одлазила у другу просторију, враћала се и напослетку уденула у удаљени простор, потпуно сама, за онај сто где смо одмах по доласку сели и где ћемо касније вечерати.

Младаја је постао другачији чим је кренуо да говори своје песме. Видело се да је песник. Нешто га је истинско зајашило и он је говорио снагом аутора ком је судбински

стало до тога шта је написао. Био је то глас дупло јачи од уобичајеног, напосто је нартао на микрофон, па и кад би погрешно напамет говорећи стихове, била је та збуњеност искрена, дечачки наивна – да му нико ништа не би могао приговорити. Човек који, даровит у песничким сликама, нема вишка речи у свакодневном контакту, ето, уме са децом и њиховом маштом на песничкој вечери. То је то.

Појавио се и каратиста, биши вицешампион Европе, организатор вечери у густошћу провинције. Да, он је такође остао у малом месту иако је обиграо свет. Обично су то љубавне условљености, ожени се из Немекина и остати у њему. Иза капије је позвао пса. Појавило се чудовиште, није то пас какав ми се примислио док је шампион звиждукао иза капије. Чељуст спремна да смрска гркљан. Тај човек је у реду, али нешто му недостаје, прихватио сваковрсне узусе и разбио своју харизму. И он пуши, спортиста. Прича како мора за децу којешта да ради и – заради. Залуд, вели, хакири и филозофско објашњење тога чина, залуд презентовање јапанске мудрости кроз

карате вештину.

Ти си се и ту поставила веселичасто, као увек према незнацима који те заведу првом речју, јер немаш критеријуме, не разазнајеш вредности. Напосто, ти си зелениш стар четврт века. Теби је важно да било ко хрупи преда те и да личи на не знам кога, и ти ћеш се одмах одушевити. Разочарења брзо кипе, падови су твоји страубични.

Али, никако да научиш школицу. Колуташ се у себи као магла низ долину, мучиш и стењеш, гуташ и бледиш. То ти је од детињства полузаштићене јединице у панонској пустари, од оца пијанца и мајке паћенице; од погрешне љубавне везе с оним дебељуцом којег си идеализовала као питомог медведића с јастука, а он нежност зверски давао другим женама; од никотина на који си се навукла до границе да узмеш и нешто отровније и јаче. То ти је од генетске шифре, драга моја. Судбина, селе! И тако даље, и томе слично и прилично... Зато ти и дан-данас дрхте прсти. Зато теби и данас... Ниси разумела, зар не? Зато теби и данас... Разумећеш једног дана!

Перса

Та жена није од овога свијета. Неко би помислио да говорим о светици или каквој пророчици, али не. Перса је одваљена од живота, као бусен од суве оранице, човјек од сировог свакодневља, жена из дебеле стварности, галамција број један, хвалисави бунција, торокало, дерача – пробрбљала би кад је засврби, и на лакат. Виђаш је на мушком бициклу како вози џак брашна на паксицу или још једну врећу кромпира испред некад бујних груди на управљачу двоточкаша.

Шверцовала фармерке из Беча, провлачила се кроз возове, с кондуктерима шуровала, невиђене акробације ријечима и досјеткама паковала, живјела за дјецу да их ишколује, да их, говорила, изведе на пут. По-

дизала је сукњу кад је требало да пређе границу без царине. Мало ко би у таквој мушкобањастој блебетуши препознао толико бриге за три сина. Можда је зато унуци и нису занимали. Кад их је добила, већ се била посвађала са синовима. Сад с њом нико од ближњих не говори. А завадила се, јер се петљала у животе својих снајки. То се више није могло подносити па су синови стали на страну својих жена.

Прати Перса телевизију и коментарише политичке догађаје. Стиснуте песнице, не да на свој народ, пријети онима другим, показује како би заврнула главу свакоме ко не мисли као она. Највеће идеје износи муцаво, јецаво, туц-муц, али сласно, гласно, као из бурета, разрогачено и на ивици плача. Устаје нагло кад је потребно да појасни ријеч, млати рукама лијево-десно, клекне, заврти се, удари главом у зид, показује мишиће, уради пар склекова на једној руци, скочи на столицу, зањише лустер, плопне као жаба, отвори прозор па га залупи, помене руско оружје, зацакли погледом, прсне влагу са прошараних десни са пола зуба, крevelно се смије, подригне, пљуне у ша-

ке, запријети смрћу, куне се унучадима, рођеног би мужа заклала кад би је издао, запјева ојкачки двостих, лане к`о куја, загрли првог до себе, масира му грбачу, меље као млин, тороче, тртља, изазива, ћорлаише, нема шта не чини. Једна глава – хиљаду језика.

С Аксентијем живи пола вијека. Он воли шах више од хљеба. Испод винове лозе са комшијама или намјерницима приметне игру. Прочуло се па су многи, тражећи лијека досади, долазили у ово пролетерско предграђе. Около шљивици и кукурузишта. И сврака закрести пред долазак странаца.

Има фанатика који у шаху виде све што су пропустили у животу. Уносе се у сваки потез, заборављају овај свијет, ништа не виде и ништа не чују. Кад изгубе партију, па мучно уступе мјесто другоме, као кибичери дају савјете ватрено, бојно и полемички, као да се ради о губитку имања.

Аксентије ријетко прича док игра, не припада онима што умећу свашта у чаврљаве коментаре без краја, на примјер, да воле шах јер су избјегли војску или женидбу. Аксе, како су скраћено звали Персиног

мужа, одобрава све што други говоре, све му равно до Косова, не хаје ако и у глас добацују следећи потез. Каткад, одвезан од стварности, удубљен у заматак шаховске позиције, испушта преко одромбољене доње усне само дуплиране рјечце *не и не*, или *да и да*, не знајући о чему је, у ствари, рјеч. Тад ускаче Перса да га пред другима извоза док он заглављен у комбинације не склања поглед са црно-бијеле табле. Толико огња у једној жени не памти нико. Шукета и потцјењује, исмијава и куди, витла изнад његове главе као заватрена кријеста ћурана.

– Он је будалетина, никад чојека од њега, не зна тај ни где је шупаљ – узвикује сва у јари Перса.

– Тако је – узвраћа Аксентије са скакачем у десној реци не гледајући одакле долази познати рафал увреда па лупне црном фигуром по бијелом пољу. Затим, уврће је у даску, као да је од воска, не испушта читав минут из прстију.

– Никад ме у животу није слуш`о, само сам ја црчила – наставља да верса Перса.

Уживљен до бесвјести у позицију на плочи, Аксе једва чујно мрмља:

– Јесте, јесте, истина је, истина...

Бистри Аксентије у избораној глави с перчином на обрви, бистри шта ће повући противник на његов потез – Сф5. Увлачи дим цигарете као да му од тога зависи дужина живота. Испушта змијолики прамен дима који, гле чуда, излази кроз десну ногавицу. Повуче други дим, намјести се на задњици, промјени положај, па дим пусти кроз лијеву, да не поверујеш.

Перса кидише све више и више. Аксентије хладнокрван као клупа крај бунара, ништа не чује, ћути ли ћути, уздише и рве се са шаховском позицијом под носем, неће да чује гадна зачикавања. То јој је највише сметало, то што је он и не погледа, што је магнетски прикован за распоред фигура. А она тако жели да га изнервира, не само то, него да га излуди, да му се попне на ћубе, да га зајаши на грби до несвјести, да смућен изгуби шаховску партију, да се сви увјере да је била у праву.

Али, Аксентије се не да и не да. Кад најмање очекујеш, он нешто неразумљиво прозбори, почеше кољено, зине и доњу вилицу заустави у лету, могла би крушка у њу да

упадне, па испусти нешто између гласа *a* и *e*, те онда зачини и комбинацијом *o* и *y*. И, таман кад помислиш да је заборавио вокал *и*, он га отегнуто у мелодији какве бишћанске севдалинке залепи на грудву претходне музике. Таква жилица звука разоружа Персино чантање и она, чудом збуњена, заћути као заливена.

И кибицери – у тајцу, ма ни да зуцну, знају, ако се умијешају, могу и сами бити Персином жртвом. Само она има право да унижава и хули на Аксентија. Ако би јој неко притекао у помоћ и долио мало духовите талашике против Аксентија, она би тад жестоко устајала против тога што се дрзнуо да понижава њеног мужа. Само она, чујте још једном, само Перса има право да се иживљава, да кажњава брачног друга свог.

Смртници су увијек с пажњом и бригом ишчекивали крај партије. Знали су да ће вјечита Перса имати једно од два рјешења. Ако би Аксентије побиједио, а што се дешавало, она би љута, као да је и сама изгубила, бијесно, али тише, зазвочала још коју масну увреду па тихо ушла у кућу, тобож, да мијеси тијесто. А ако би Аксентије

изгубио партију, тад је стизала и да га удари, да оплете по леђима каквом мочугом, метлом или рукама да га избуба:

– Ово ти је за оно што си ме укр`о од оца и мајке, а ово за дјецу која ме више не поштују.

Над чувеном виновом лозом у дворишту гдје се данас, ево, игра ко зна која по реду партија, наднијело се крдо облака. Личе на шаховске фигуре. Неки су тмасти и црни, други бјелкасти и свечани. Ударају једни на друге као живи. Глава тамног коња се отвара, у њу бијели ловац преврнут улијеће, свјетлица пјешака мину небом и угаси се на грудима ловца. Бијели топ савио дугачке цијеви као да се усијан топи, стеже угљенкастог пјешака који неким чудом порађа свога близанца. Круна краља растаче се на небесима у муњу што личи на потпис Створитеља, а краљица цијепа хаљину бескраја на три половине. Ускомешане фигуре на небу, под виновом лозом, најављују судбински расплет живота наднесених над шаховском таблом.

Грмљавина замјењује Персино торокање. Има разлике, мора се признати. Она, међу-

тим, не одустаје да се надвикује са олујом у заметку, богара и урла да је Аксентије лопужа и матрак, да су сви бољи од њега. У том се, као за инат, разведри, и, као да их никад не бјеше, облаци се растурише.

Заблиста у лицу Аксентије, потегну опет скакача и, на запрепашћење кибицера, матира противника. Поражен би Љубан из комшилука, возач прве класе ком се никад не даде да побиједи Аксентија. Зари прсте у коврцаву косу, устаде и шутке даде мјесто другом играчу, лажову Југовићу. Заблесташе зуби побједника, припали још једну "Дрину", по први пут тога дана погледа Персу, а она, као да си је мокрим ћебетом предвостручио, нијема к`о креч. Што год да каже, не вриједи, није то више то. Укопана у саму себе, не вјерује, крсти се, смањује у костима и бјежи у кућу.

Други пут ћу, у каквом ином еглену, испричати шта се догодило кад је Илија рибар побједио Аксентија. Засад само да је сто био преврнут, да је Аксентије збачен са клупице, да је Перса поскочила, да је отргла са лозе зелени грозд, да је оборила Аксентија и угурала му грозђе са лишћем у уста:

– Ти ћеш мени... Ја ћу теби показати шта је шах!

Није она само то. И није ово само ово. Има толико тога о Перси па је вриједно испричати још и ово. Елем, хоће она да се кандидује за предсједника предграђа. Неће написане говоре, хоће из главе да таљига, да мрси причу без краја:

– Ја сам женски Штрбац, Давидова сам сеја ја, Петар Кочић је знао за мене, али није ћио да ме тура под нос ћесару, чек`о је ово вријеме: да ме има, да будем, резервна, а права, да пустим свога Јаблана на Рудоњу, да ја сатрем нову царевину.

Извикивала се на раскршћима, на улицама и трговима, испред робних кућа, на покретним степеницама подземних пролаза, на аутобуским и жељезничким станицама, на пијацама и у школским двориштима, пред баракама и фабричким капијама, у хотелима и биртијама, на излетиштима, дуж ограда и живица, на имањима многољудних породица... Неће на телевизију, неће у новине, хоће овако, да с народом у исту тикву дува, да распеђели своју душу са својима, да вирне у очи чарне другима, да то што

обећа, и уради.

Слушао то свијет, па јој неки повјеровали. Придоби она као онај угарски велможа Стрез присташе, преоте их другума. Убрзо Перса би изабрана за предсједника омалене мјесне заједнице. Свијет се није могао начудити. Ту се Перса покаже и те како успјешном. Није се, попут многих кад се дочепажу власти, промјенила нагоре, већ набоље. Није заборавила на оно што је таласала у народу кад се најављивала за ово мјесто.

Постаде смјерна и разборита, тиха, али упорна, спремна на дијалог, одговорна и тачна. Показа и резултате: часком ископани канали и убачене цијеви уз двије улице за одвод прљавштине, очишћен мали стадион, замијењено девет уличних свјетиљки, враћен саобраћајни знак на паркиралишту за бицикле, постављена нова љуљашка за дјецу, састругани остаци политичких плаката са зидова повисоких кућа и приземљуша.

Допаде се то људима па је на раменима, потом, на првим ширим изборима изнесоше на мјесто градоначелника. О томе писали државни медији. Прича се да је вијест пренио

и *CNN*. Отворише се врата цијелом региону. Многи би да сарађују с њом, сви би њеним путем.

А тад се Перса преподоби. Као да си је у манастир увео. Побожна, у црну земљу упртог погледа, очи подигне само кад жели да препороди душу другога. Изговара псалме, шапуће молитве, тражи опрост и за свој најмањи гријех одраније. У ватру послова убацује нове сараднике, махом младе проналазаче, умјетнике, писце и спортисте који постижу врхунске резултате. Нарочито је цијенила добре голмане и пецароше који породицу хране уловом од преко ноћи.

Град почео да цвјета и расте, свуд нови темељи, градња на све стране, мирише малтер из бучних мјешалица, пуше се нове улице у пекмезу асфалта, цијучу тестере и бушилице, рокћу багери и булдожери, фасаде пирлитају свечаним бојама, свеже леје ружа пјевају са дјечјим машнама на свечаностима, миришу паркови као у некој другој земљи, људи попут пчела стрпљиво, са планом вишег реда, крпе сваки кутак, смишљају разне послове, плоде се новцем, грањају и размјењују искуства, све кренуло ка

великом бољитку.

Перса више не држи говоре, то чине други, цитирају њене мисли. Она се у бијелој одори појављује и отвара мостове, сијече врпце тек подигнутих погона и предузећа, присуствује позоришним премијерама, музичким и пјесничким фестивалима, удара темеље новим Божјим храмовима, ничу на све стране црквице и цркве.

Шта се то догодило са онаквом женом? Не само да се и сама до невјеровања промијенила, већ она препороди обезвољено становништво и даде му снагу и вољу за живот? Гдје се досад скривала? Камуфлирала у неуредну локалну виждрачу?

На ова питања покушавали су да одговоре локални новинари. И не само они. Чак и професори у пензији одасвуд, који, иако скрхани болешћу, на питање шта мисле о чуду званом Перса, нагло би живнули, заруменили се и, гргољећи њој у славу, дуго времена бивали бољег здравља и сасвим чили. Неки су чак и одгодили смрт, видјело се то по раздраганом чаврљању на преуређеном кеју. И помисао на Персу лијечила је људе од разних тегоба. Као да је тај неви-

дљиви лијек справљала од самога живота.

Неки су чак сумњали и тврдили да Перса није Перса. Неки су то уочавали по ходу који није више гегав, већ Перса као да лебди. Неки, опет, по осмијеху који је сад умивен добротом и кајањем, а био је никакав, крзав и стијешњен. Неки по боји гласа који, ем се ријетко чује, ем је као славујев. Неки примјетише да има оба палца на рукама, а зна се да јој је један фалио.

Како било да било, чудо се случило: Перса је потпуно престала да говори и да се јавно појављује. Занесени љепотама препорода града, људи су, као омађијани, одједном на њу заборавили. Нису тражили ни заказивали пријеме код Персе. Толико их је обузео дивни град, да су се и они прољепшали и прочистили.

А онда, кад су се неки већ увелико питали зашто је толико нема, прочуло се да је умрла на свој рођендан. Узбунило се становништво: како је могуће да то нису чули, па то је тек чудо?! Сви одреда зажалише, многи и заплакаше што не бјеху на сахрани за коју нико није знао. Наста ридање и кукњава, старије жене су нарицале у црквеним

двориштима, а дјевојке их опонашале. О, животе, горак ли си, сјенко земна! Куд се дјену Перса? Ни за гроб јој нико не зна.

Вријеме се коти већ и у деценије, а нико и не помишља да главни трг назове њеним именом или да га бар понесе једна од оне двије улицице што се препородише у предграђу с почетка њеног бављења политиком. Над оном виновом лозом, кажу, нека прољепшана Перса појавила се избебуха неколико пута у виду бјеличастог облачка што је брзо потамнио и исплакао се на лишће са којег су се циједиле сребрне капи на шаховске фигуре нових играча. Аксентија одавно нема, а унуци опонашају бабу и дједа.

Страх од зачећа

Шта све Роза није чинила да спречи трудноћу? Употребљавала је материчне чепове од купуса, горке тикве, маст из ува, коре од нара. Узимала је и камену со, јашила мангало из којег се пуши дим од воска и угља, гутала живу и олово. Обилазила је чувене траваре, по њиховим саветима пила чајеве од хајдучке траве, бршљана, тополе, мажуране, чичка, аспарагуса, рузмарина...

Једна њена даља рођака којој се поверавала, а та никад није рађала, саветовала јој је да после односа са мушкарцем седам пута скочи уназад и за то време непрестано кија. Ако то не успе, онда да пронађе десни семеник вука, увије га у уљем натопљену вуну и прикачи себи о задњицу пре изласка сунца.

Роза је била тврдоглава. Без обзира на по-

следице, ничим није хтела да обавезује мушкарца. А абортуса се плашила као живе ватре. Рађати није смела. Нити је имала коме. Живела је сама. Нико је за сапутницу неће. И њој се не удаје. Одговара јој да мења делије, да замеће с њима опасну игру, да спава с ким год стигне.

Имала је име које није одговарало географији у којој се затекла. Била је лепа, чак веома привлачна за око. Момци из њеног краја знали су шта се скрива иза те лепоте. Користили су је на брзину: уз плот, у каквом буцаку, иза живице, уз дрво. То се нарочито догађало о сеоским свадбама, пировима, прелима, покривањима кућа...

На таквим местима Розалија се увек појављивала. Није волела да се договара за сутра. Све је препуштала случају. И то ју је често коштало. Већ десетак пута пре времена прекидала је трудноћу. Али, без обзира на то, и даље је улетала у ђавоље коло разапето између вулканске страсти за мушкарцем и ужасног бола приликом уклањања плода.

Од силних побачаја и абортуса постарила се, али, ипак, не толико да би јој била нарушена лепота. И даље су јој умилно трепериле

крупне, као кестен, очи, и даље се смешкала и показивала здраве зубе. Врцкала је телом и мамила ожењене и неожењене, старе и младе.

Када би утврдила да је, и поред свих мера, остала у другом стању, Роза је улазила у нови круг ризика: да пошто-пото прекине трудноћу. Чинила је све што су јој препоручивали. Пила је препеченицу са струготином гвожђа, купала се у врелој води, скакала с висине од неколико метара, јахала коње и волове, падала низ степенице, подизала тешке цакове изнад главе, тесно се опасивала памучним и кожним каишевима.

Једном ју је неки тип, којем, такође, није било до тога да добије дете, по њеном наговору, газио по леђима, а потом и по стомаку. Ако би тих дана, када је вртоглаво размишљала шта да учини, падала киша и грмело, излазила је у ноћ и чекала на оближњем пропланку не би ли је гром онесвестио и спржио заматак. Чула је да је једну жену гром пре рата избавио мука.

Понешто од свега тога скоро да и успе, а кад је све било узалуд, одлазила је к баби Спасенији, самозваној лекарки за женске муке. Пре одласка морили су је тешки сни. Баба

Спасенија, зрикава старица, која се обогатила радећи опасне ствари, имала је на располагању читав репертоар инструмената и препарата. Поносила се што обичним иглама за плетење може да убије плод. Користила је и жераче, љигаву кору бреста, шипке од гуме и вретена од младе ораховине.

Розу је нестручна рука више пута повредила. Два пута је доживела тежак шок, једном ваздушну емболију од које је једва остала жива. Старица Спасенија је препоручивала и биљне отрове: шафран, руту, зановет. А из прошлог рата, њен несрећни муж, донео је са Сицилије неколико бочица калихипермангана, које је добио од неког савезничког официра. Овај препарат разболео је многе жене.

И ко зна колико би пута још Розалија абортирала, колико страхова преживела, да јој се животна збиља није преметнула у сан. Једне ноћи указала се сама себи у сну. Спрам ње, за столом, седи још једна Розалија, али трудна. Жали се да јој је протекле ноћи дете заплакало у утроби и проговорило. Пискавим гласом рекло је да прекине с абортусима.

Розалија се као ђуле пренула из сна. Уплашено је зајецала. Ноћима била неспокојна. И

баш тих дана – утврдила да је у другом стању. С ким, не зна. Али, то и није важно, чврсто је одлучила да не уклони фетус. Пролазили су месеци. Отежавала је, стомак лепо бубрио.

Негде у шестом месецу трудноће, Розалија је опет сањала саму себе. Сад без стомака, ова друга Розалија хладно јој је саопштила да порођај неће успети, да ће остати без детета. Све је личило на нови извор страшних сенки и тешких мора. Опет се Розалија тргла и скочила с кревета, уплашена и ознојена као никад. Шта ако не успе да роди дете? Шта ако буде мртво?

Дошао је и девети месец, пун питања и неизвесности, симбол краја и почетка. Завршиће се један период, а започети нови живот. Да ли? Шта ако, заиста, буде као у оном страшном сну? Шта ако и сама умре на порођају?

Касно пролеће је пупело у бехарним мирисима и бојама. Розалија је бирала најлепше цветове и кидала латице: хоће, неће, хоће, неће... У близини, из камена који је личио на људско лице, извор је клокотао своју песму. О, Боже, како се живот указује свугде и увек, моћан и леп! Па није ваљда по Розалију све тако опако и страшно?

Време пристигло, Розалија родила здраве

близнакиње. Једна је била налик Розалији из сна. Друга – овој из стварности. Био је то неки нови сан, сан над сновима, али у живом животу, у свакодневици која није имала милости према њој. Сад наједанпут, Бог је погледао на њу, умножио јој срећу, а да ни сама не зна зашто, ни куд ће, ни како ће. Сва у сјају дугиних боја, приклонила се прелепим цурецима. Заборавила је да им да имена. Умрљане мајчиним млеком, девојчице су се безубо смешкале.

А шта ће даље бити, ко то зна? До тада писац може да запише још ову реченицу: У дворишту је цветала кајсија. Нека се у овој причи једно дете зове тако, а друго – по некој забрањеној воћки, животе мој!

Т а ч к а п р е с е ц а њ а

На улазу у метро, промрзла, сузног ока, цупкала је Ханка, проматрајући у јурњави лица што су се мутна и забринута губила у лепо конструисаној утроби земље обасјаној нездравом неонском светлошћу. Знала је да никог неће препознати, као што је била сигурна да и њено рошаво лице никога неће ганути. Но, чекала је, поскакивала с ноге на ногу у старим белим, разваљеног обода, чизмама, пиљила магличастим очима у којима су све светлости утрнуле и само један једини зрачак, танак, неизбрисан, још је показивао да Ханка, иако о концу, постоји као људско створење скрхано у месо и кости на које је набацила прљаво, начето мантилче искамчено у обиласцима ледених солитера.

Танке ножице у широким чизмама сатима

су, као какве полуге велике пресе, ударале о асфалт и, ако гледаш само у њих, учини ти се да играју, плешу магичну игру која ти бива јасна чим подигнеш лагано очи и обухватиш целу фигуру. Игра је то растурене новоурбане кокице коју је хиљаду паса очерупало у јаросне сумраке и зоре, у слатким и горким тренуцима борбе за опстанак, када после свих покушаја остаје само распродаја међуножне шеве за златни брош, ситан динар, комад одоре, лепињу, огризак...

Велеград коље и ждере. Ханка је дошла у пакао из босанског сеоцета распарчаног на двадесетак дрвених кућерака из којих се свакодневно чула песма и шаргија. Књига ју је покварила. Из библиотеке у оближњем градићу, преко три брдашца, доносила је недељно по неколико књига и читала, само читала. Стизала је и да помогне родитељима што су редовно прали, после муже, здраво виме кравице од чијег су се кајмака сви руменили. Али, читање јој је дошло главе: побегла је ноћу, брзим возом, у велики град.

Петнаест година нико није знао куд се денула једра Ханка. Како је из дана у дан пропадала, тако се у њој рађао отпор и на најмању

помисао о повратку у завичај. Временом, почела је да ужива у сопственом осећању беса према селу. Била је срећна што је непозната и безвредна. Летела је из руке у руку, копрцала се у канџама хотелских гостију, скидала у возовима, своје прелепо тело јефтино сервирала климактеричним курјацима и вуцибатинама.

Разрађивала је своју судбину на комадима старе хартије, чудно гатала самој себи, цртала дугуљасте елипсе, троуглове, квадрате, кругове, крстаче: све то мешала, стављала једно у друго, поредила, оцењивала, виском одређивала тачку пресецања, тачку која је означавала, на њеном испретураном рељефчићу папира, место где наредног дана треба да се нађе и ради, да чека, јер ће се нешто догодити, неко ће наићи, негде ће се разбити кап Ханкине енергије.

Јануарска субота. Метро закрчен људима. Неописива гужва. Зна Ханка да је на правом месту, мада ју је тачка пресецања одводила и на пушта места, у пролетерска предграђа, међу канте пуне празних конзерви и кеса, или на обалу реке где далеко испод моста тек се назире силуэта стрпљивог риболовца што се, одбегао од тањира и тролејбуса, лечи на најбољи

начин. Фијучу лица испред носа, трчкарају камелеонске сенке што их гута немам метроа, плуцка Ханка.

Наједанпут, из ужурбане масе намигну јој једно сиво око, потом још једно црно, па плаво, жуто, бело, љубичасто... Штрецале су очи радосно, заводнички, крвнички, кукавно, мајчински, очајнички, братски... Ханку је обузимало чудно осећање: непознати свет јој намигује! Али није остало само на томе. Очни капци пролазника ширили су се све више и више, згуљујући лагано кожу са чела, темена и потиљка, као ошурени падали су скалпови, а на раменима блистало је сваком пролазнику по једно огромно око. Какво чудо, какав транс! Ханка се хватала за главу, повлачила уши, чупала косу, затезала трепавице, гребала по лицу, вукла усне горе-доле, тражила своје велико око.

Резак бол у глави прекинуо је Ханкину борбу са пресвлаком на лобањи. Умирена, кроз прсте, видела је наједанпут пусте улице, празан метро, нигде никог. Аутомобили и трамваји заустављени, без возача.

Но, не збуњује се Ханка: наставља да цупка, с рукама у џеповима, осврће се лево-десно,

мрмља нешто, ваби људе, чека нови метеж на улазу у метро.

Певушила је у пустињи града севдалинку, прелиставала све прочитане књиге у детињству, гладна се напајала тишином мегалополиса, чекала, јер тачка пресецања не греши: нешто се збило, нешто ће се збити, вечно ће се нешто збивати и пре Ханке и после ње, на свету у светлости звезда, увек ће се нешто дешавати у главама, у клици која их замеће, у невидљивом зденцу живота, бескрајној једноставности космоса што се људским створовима приказује нерешивим, нејасним, нарочито кад га тумаче, кад се упуте да нешто пронађу, уреде и, тобож, заврше.

ЖИВЕ БОЛЕСТИ

Ш а х и с т а

На златним зубима Дмитра шахисте по неколико дана задржавали су се остаци хране: жилице меса, лепљиве мрвице хлеба и колача, кожице јабука и шљива, свега што је обилато јео на трпези добростојећих родитеља који су, уз сталне приговоре и брбљање, издржавали свог четрдесетогодишњег сина. Дмитар је волео да се смеје, чак неприродно много и често, готово за ништа, поводом неке уобичајене ситнице која иоле раздражљивог човека никако не би могла да зацени. Каткад, и у најозбиљнијим ситуацијама, Дмитар се кезио, широко разјапљујући голема уста чије су усне напросто згуљивале меснату маску с вилице оковане у жути сјај понад којег су се, кад би се заценио, указале за два прста влажне десни, тамно-црвене као шкрге у какве слатководне рибе. И

кад очекујеш да ће се од смеха распрснути, он би наједанпут, као крпу, срзоа веселу усну низ злато и цело је лице добијало нови тужни, забринути облик.

Зеленкасте, водњикаве очи мицале би се лево-десно, тражећи чврст ослонац у твојима и имао си осећај да га по хиљадити пут прогони нека тешка успомена из детињства. Тад жели да се удаљи па се осврће, показује страх, повлачи, клања се и хитро, пребацујући, једно преко другог, стопала на којима су масним, црним пертлама чврсто свезане гломазне ципеле дебелог гуменог ђона, губи иза првог угла.

Дмитар је изванредно играо шах. Док је удубљен проницао у позицију на шаховској плочи, лице му је било савршено мирно, глатко, без цртица, блештаво, дечје. Сви су се плашили његових потеза. Пре партије чланови шаховског клуба "Емануел Ласкер" спрдали се с Дмитриром, сматрали га ћакнутим, наивним, али чим би сео за плочу ствари су се мењале.

Луцкасти и кеслави Дмитар постајао је другим човеком. Пажљиво је слагао фигуре у праву линију, скакачима брижно подешавао истурене главе, све фигуре пипаво дотицао вршцима прстију, намештао се у столицу и играо.

Добри шахисти причају да је вукао немогуће потезе, да је играо неку другу игру која само вањским својим обележјима и законитостима представља шах, али да је унутар тог суптилног механизма Дмитар стварао и уграђивао сасвим нове и невероватне потезе. Отуда су његови противници одреда падали у немогућим позицијама које су личиле на испретугране фигуре на плочи, без реда и закона, осећајући у жилама да их Дмитар неком необјашњивом комбинаториком распоређује у позицију коју би неупућен шахиста назвао изгубљеном или пацерском.

За плочом Дмитар је био бог. Нико се није усуђивао да му било шта каже, да га којим случајем увреди, ни да се нашали као пре сат-два. Сви су ценили његову велику игру, док траје поштовали мирно лице које попут сфинге хладно проматра и оживотворује дрвене фигуре. На крају добијене партије, Дмитар је задовољно размицао камене усне и златним зубима осветљавао бледа лица гомиле надвијене над столом, грохотом се церекајући: "Јак сам у шаху као тата."

То су већ били тренуци када је нестајао страшни Дмитар и топила се усијана атмосфе-

ра, када табла није зрачила магијом, када су проматрачи почели да добацују и вређају, да га вуку за уши, штимају за дупе, цимају. У оваквој ситуацији Дмитар се лоше сналазио. Окружен разгоропађеним шахистима, осећао се као мокра кокошка коју бацају и ваде из корита вреле воде.

Брзо је слагао фигуре и почињао наново партију било с ким само да побегне у комбинације где влада светом. Опет би настао тајац, једва чујни коментари и уздаси, то божанство опет дели лекције смртним створовима, опет се рађа нови свет, чаробан, изазован и опасан, то под стегнутим уснама мирује скривено злато које ће у тријумфалној мат позицији обасјати помрачене погледе мрзовољних немоћника што све више испуњени злобом и пакошћу покушавају пошто-пото да сруше магичну грађевину коју ствара човек, до малочас предмет њихове спрдње, а сад маг над маговима.

Опет ће, на трен, сви погледи, онесвешћени и мутави, да се устреме ка Дмитру, све док се овај не насмеје и тако откључа своју тајну која га разапиње и показује обичним човеком. Тад пробуђени противници дижу урнебесну галаму, прете, замахују, ударају где год стигну.

Његови јауци једва се чују у помахниталој грмљавини руље која тамани свога створитеља.

У тој гунгули, неки сујетни шахиста увек пореда фигуре и колико га грло носи викне да је плоча спремна. Изубијан, Дмитар седа за плочу и, то добро зна из вишегодишњег искуства, нова партија је последња те вечери, у њој мора показати врхунско мајсторство. У грбној тишини Дмитар, иако, измрцварен, успева да створи непојамну позицију која прикива уз таблу погледе проматрача. Неприметно, Дмитар устаје, одваја се од стола и лагано, провлачећи се кроз дрогирану гомилу, нестаје из историје у коју свакодневно навраћа по победе и батине.

Ж и в е б о л е с т и

У породици Курјак живи мутавац, стид и понос укућана. Глават, ћосав, зрикав, обешене доње усне коју, чим се осуши, влажи модрим језиком, усахлих ручица на чијим завршецима шири се танак, пљоснат длан, неизрабљен, ишаран зеленкасто-плавичастим жилицама што се, по две-три, шире на танушне, прозирне прсте савијене у канцицу без ноката што их мутавац зубима до крви одсеца. Надувен стомак, као три четвртине какве повеће лопте, виси о уском, масном каишу што притеже излизане, црне хлачице на танким, млитавим ногама које се при ходу преплићу и вежу у чвор, изазивајући пад и стењање док се с муком не придигну. Примакнеш ли му се, циља у очи, дуго ћути, проучава, лагано миче главу

лево-десно, па имаш утисак да му она по раменима шета и зуји. Кад се најмање надаш проговори снажно, крештаво, брзо артикулишући полуразговорне речи. Али чим ухватиш коју и повежеш с претходном, добијаш чудне целине налик на добре стихове: *Ја се топим са звездама... корачам као ветар по камењу... моји таласи плачу...*

За Курјаке мутавац је значио тешку породичну несрећу. Обузети пословима на имању заборављали су своју тегобу, али одмах по повратку кући обузимао их је велики бол. Уздисали су и наново размишљали какав су то грех починили да им се сад живот показује оваквим, без радости и среће, у заједници с мутавим Крешом који носи име прадеде, некада на далеко чувеног травара. Мртве је, кажу, стари Крешо подизао на ноге. Лечио је од сушице, крстобоље, свих запаљења, полних болести, опекотина, сврабова, знао је шта чинити када крв удари у главу, кад у колено навале велики болови, кад у жене материца спадне, кад дојиљама млеко запече, прса запале и прокину, кад кога уједе бесан пас, кад мокраћа пржи, знао је како се сузбијају честе болести попут по-

ганца, шкорбута, гриже, перуца, полипа, дапка, тракавице, гукe, жгаравице, хрипавца, хуњавице и других. Курјаци су се дичили успоменом и део тог поноса преносили на мутавог Крешу. Говорили су: Да је прадед жив сигурно би излечио свог потомка.

Трагајући за решењем укућани су, испод мрке греде на тавану, пронашли свежањ жутог папира на којем је славни прадеда записивао своје рецепте. Гранула је нада. Најстарији укућанин, уњкави Војкан, стрпљиво је проучавао драгоцене списе. Сматрао је, као већина, да њихов Крешо, између осталог болује и од падавице, па је дао женама да га девет седмица целог умотавају у чаршав умочен у врућ одвар ситно исецканих вршика оморике и зелених шишарица. Преко тог чаршава стављали су још један суви, вунени покривач. Након пола сата све су скидали и тело брзо испирали сирћетном водом. Тако су чинили данима, али, није успевало. Онда су мењали одвар. Кували храстово лишће, жуту броћнику, кадуљу, па корен од комољике, божура, маслачка и абиса, плод од дивље руже, зрње од горушице... Нашли су, затим, неки лек про-

тив узетости и обамрлости, трљали винским сирћетом, дневно три пута на вршку ножа давали прашак од корена кравајца, седмично опет умотавали у чаршав утопљен у одвар од трина... Узалуд. Давали су му лагана јела, месо пилеће и јагњеће, приносили свеже воће, изводили на свеж ваздух уз шуму на брду... Крешо је остајао мутави Крешо.

Пролазиле су године, Крешо се прочуо по својим необичним стиховима. Посећивали су га многи знатижељници: писци, новинари, научници, уметници, лекари... Један одушевљен лепотом стихова, убрзо је Креши штампао књигу песама. Сензација: књига је изванредно одјекнула. Много се писало и говорило о самородној поетици, о богатим митским слојевима, о великом Крешином дару.

Посете, сад већ славном Креши, нагло су се повећале. Доходили су песници усахле снаге, који изгубише вољу за писањем и посветише се баратању туђим судбинама, неталентоване протуве и лопови, многе удворице и лажови жељни лаког ћара и успеха. Давали су, не жалећи, новац и поклоне,

подмићивали, вешто извличили речи из Крешиних уста. Он се доброћудно осмехи-вао и изговарао сумануте речи вратоломних спојева и значења. Понекад, натмурен, избацивао би стихове верне тренутном његовом расположењу и изгледу. Све су то били чисти бисери поезије. Шкљоцали су магнетофони, разне справе и нови апарати, мрчио се папир на коленима, свака реч је забележена.

Часописи су били преплављени поезијом налик на Крешину. Огласила су се заборављена имена, повампирили утрнули књижевни вешти, утркивали помодни пишчићи, водио се и млађи нараштај, сви су крали и писали као мутави Крешо, божанство које је надахњивало хорду превараната. Некима су додељене високе књижевне награде, писани су хвалоспеви многим њиховим књигама.

Крешини укућани видели су прилику за добар пазар. Материјално су ојачали и проширили имање. Чували су свог Крешу као мало воде на длану. Нису знали шта ће од стеченог новца. Престали су да обрађују плодне оранице, продали стоку и погоспо-

дили се. Саградили су мотел за пријем гостију. У великој, намештеној соби седео је Крешо. Снабдевали су га најбољом храном, приносили ситнице, угађали. Мутни гости хрлили су са свих страна. Организација посла одлична, све је текло као подмазано. Крешо послушан, радо је причао и брбљао, бунцао и муцао. Протицали су месеци и године.

Али, какав би и шта живот био кад све не би имало свој крај. Крешо је наједанпут престао да говори. Наступио је очај. Све се чинило да проговори. У паници неко се досетио прадедових записа. Суновратили су се Курјаци и силни писци у потрагу за леком. Кували су пшеничне мекиње, рибали хрен, узваривали чисту свињску маст, пржили ситно истуцане кошпице тикве... Мутави Крешо поваздан је цвилео, тужно пригледао, ширио и скупљао знојави длан, сузио и венуо, баш као и званична књижевност коју је напајао својом душом.

Ж в а л е

Иако госпођица из угледне породице, Љубица је на рубовима усана увек имала жвале, у бољем случају ожиљак од неизлечиве болести што се на махове, таман кад помислиш да је завек нестала, појави и загризе живо ткиво. Тако жвалава, и у очима несрећна, Љубица је личила на неку прљавкушу сељанку која, не водећи никакву бригу о хигијени, у истом лавору меси тесто и пере ноге.

Но, облачила се лепо и богато. Увек чистих крпица разбацаних по крхком, готово скршеном телу, трудила се да заташка болештину на лицу. Чак је понекад, као две мрке најлонске кесе пуне воде, пуштала низ образе дебеле штрудле сјајне, опране косе, намичући их на бледе образе, на крајеве изрованих усана.

Осмех је био поуздано решење да се жвале

бар на тренутак изгубе. Кад би се искрено насмејала, мада је знајући привремену тајну нестанка жвала то сувише често чинила механички, углови усана би напросто прогутали модрикасту грудвицу болесног меса. Али већ по престанку несрећног кикота, жвале су се враћале на старо место, сад још увећане и раздражене, као кипуће капи коже.

Пролетос, жвале су се појавиле у исте дане кад и цветови дуња у оближњем воћњаку. Како су цветови расли и пуштали свој опојни мирис, тако су жвале незаустављиво бубриле, разједале кожу и шириле се по целом лицу. За неколико дана, колико је било довољно да цветови опадну и оставе на гранама светлозелене лоптице плодова, прво је са Љубице, као ошурена, спала сва коса, а затим је цело лице и потиљак, а потом и тело, захватила велика спужваста краста из које су, као годови на пресеченој гранчици дуње, сијала два нежна и тужна ока.

Љубица није могла ни да седи, ни да лежи, нити да хода на изгриженим табанима, чак није могла да држи кашику у руци, ни да жваће. Могла је само да лебди – кад би могла.

И, гле чуда, седам дана и ноћи Љубица је

лебдела у ваздуху понад воћњака. Осмог дана, попут отежалог плода, треснула је о земљу. Кожа јој је била као у новорођенчета, здрава и мирисна. Недалеко од препорођеног тела лежали су опали и прерано сазрели плодови дуња.

П а с т у в

Затекао сам се међу ћелавим свештеницима. На таласастом пропланку радили су физкултуру. То се опирало мојим предоцбама о овој врсти људи. Био сам изненађен њиховом физичком грађом. Крупни и мишићави, стасити и свежи, били су далеко од прича о сувоњавим, бледим испосницима. Поред мене испаравао је здрав зној атлетски грађених младића који су задивљујућом геометријом изводили сложене гимнастичке вежбе. Ћутке, као један, увијали су се, поскакивали, спуштали, подизали, дисали у одсечном ритму, фијукали рукама и ногама. У кратким паузама, с рукама на бокovima, загледали су пут планинских врхова. Њихова близина испуњавала ме је пријатним осећањем и поштовањем свега што су представљали и чинили.

Имали су питоме, крупне очи, по којима су умирујуће лагано клизили, спуштали се и подизали глатки, правилни капци обрубљени мрким трепавицама. Испод полукружних капака спуштених до средине зенице блистао је ватрен, контролисан дух.

Свршивши јутарње вежбе које су биле нешто најбоље и најлепше што сам у свом кратком веку видео, скупили су се у гомилу и прошапутали. То је, опет, било нешто друго спрам мучања о којем су нас, тобож, учили танушни професори средњовековне књижевности. Један ми је пришао и кратко рекао:

– Ми идемо, ти остани.

Хтео сам да упитам зашто, али они су у групи већ одлазили, осипајући се један по један и губећи у тамним спиљама веома лепе планине.

Однекуд, иза мојих леђа, из крупног жбуња, наједанпут, појавио се златнорић пастув. Очарао ме је савршеном мускулатуром, избаченим и заобљеним мишићима, нарочито изнад задњих ногу, око репа. Кротко је прилазио, лагано климајући главом горе-доле. Стао је на метар два, погледао ме, осврнуо се неколико пута, умирио, потом једва приметно задрхтао, онда све јаче, тресући се зањиштао, блиставим ко-

питама заровао по травнатом ослонцу и као стрела јурнуо према живици његове висине.

На три метра од препреке, риђи лепотан се одвојио од земље и, истежући се у дупло већу фигуру, прелетео. Тек што је дотакао земљу, већ је закопрцао моћним ногама и попут муње стругнуо напред, ка новој препреци, трновом жбуну који је био убедљиво виши од живице. Крећући се много већом брзином, при којој су му се, тик изнад земље, копита стапала у једно што се валовитом путањом, попут какве полуге на замајцу, кретало испод заокруженог трбуха, златни пастув се, напросто, одлепио од тла и фијукнуо изнад трња.

Не дотичући земљу наставио је убитачну игру копитама. Домогао се тратине и у повеликом луку, нагињући се на леву страну, тако да је у суманутој брзини изгледало као да га невидљиво уже вуче положеног на бок, направио полукруг и суновратио се поново ка жбуну. У једном тренутку је нестао, заклоњен, шта ли: нисам га видео. Но, већ истог трена, као катапултм избачен, ослободио се гравитације и попут комете профијукао изнад живице очевавши ме о раме.

Као укопан, недалеко од мене, риђокожи је

стајао опуштених слабина, убрзано дишући. Прилазећи му, ошамућен виђеним, приметио сам да са њега липти и испарава зној. Што сам му био ближи, испаравање се појачавало и лагана измаглица формирала се око врелог тела.

На метар-два преда мном, већ је стајао велики грумен беличасте паре у којој се тек назирала фигура пастува. Из грудве су ме као ласери проматрала два сјајна ока налик напред описаним. Лагано сам примакао руку у намери да дотакнем управо спуштене капке. Ништа нисам такнуо. Пара је постајала све гушћом, претварала се у пену. Коракнуо сам напред, гурнуо целу руку, а затим сав ушао у лахорасту масу. Унутра је владала температура равна мојој; ништа нисам видео, ништа дотицао, само су се једва чујно назирали милиони незамисливо сићушних звончића. Обузело ме је непознато чуло које се попут неба пуног муња разгранавало у мом телу, чинило да нестанем.

То чуло пробуди се понекад и данас у мени, нарочито при сменама годишњих доба, али, потраје веома кратко, тек толико да се присетим како сам некад давно ушао и изашао из тајанствене пене. Још нисам докучио тајну нестатанка прелепог ата, нити сад, док држим пи-

салку, могу да објасним шта је с оном пеном. У сну допиру гласови да се на оном месту налази величанствена биста мраморног пастува.

Крокодилска прича

Драгица је одседала у ресторанима и кафанама које су посећивали уметници. Кицошила се јарким бојама. Редовно пушила. Драгица без цигарете – незамисливо. Тобож случајно бацала је погледе по присутнима. Ништа јој није измицало.

Понеко је могао да примети испод стола њене немирне ноге чија су се стопала међусобно рвала и гњечила. Није се осећала лагодно у таквом простору, иако је свако вече, изузев понедељка, залазила међу такозвани уметнички свет.

Нико није знао откуд јој новац. Помишљали су многи да је лака женска, да спава с ким стигне. Не, Драгица је однекуд црпела новац. Из округлог, надувеног новчаника сиве боје, елегантно је, танушним прстима, плаћала своју

ракијицу, кафу и цигарете.

Вечерас, ево, управо улази у ресторан у којем сам се затекао после глупог састанчења у пропалом предузећу. За њом је ушао пас носећи метлу у устима. Какав призор?! Драгица је с врата викнула:

– Крокодиле, има ли места код тебе?

Даду ли јој њену, помислио сам, пита ли она то мене? Не обраћајући пажњу, насумце сам отворио сарајевски књижевни часопис "Живот" и прочитао пар реченица Жоржа Батаја: "У овим увјетима биједи књижевности је велика: то је нерад који произилази из немоћи језика да означи бескорисно, сувишно. Но, за нас, за које је у ствари, књижевност била изузетна брига, ништа толико не значи као књиге – које читамо или правимо – осим оног што оне остављају у игри." Хм?

Драгица је пришла мом столу. Пас је нестао, метла остала да лежи код врата.

– Крокодиле, примаш ли ме у друштво?

Имао сам графитну оловку у руци која је већ подрхтавала:

– Седи.

Спустила се на столицу и освежила просторију неким загонетним воњевима. Кикота-

ла се као каква лепушкаста кујица. Имала је школску гумицу, извукла ми папир из џепа и рекла:

– Тако се, крокодиле, не пише прича. Ја нисам та тобожња јунакиња у тој твојој излишној белешци без обзира на заједничку стварност која се овог часа кува са нама.

Лагано је брисала. Мрвице су падале на под и расле као пораз у мени. У ресторану је било све мање простора. Пас је лежао на метли колутајући очима.

Ц р н а ш а к а

На улазу на најлепшу плажу на Дунаву, појавио се у подне, на највећој врућини, непознат средовечан човек, може бити и младић у годинама, са кошуљом дугих рукава. Около – голишави, тек у гаћицама и сукњицама, блузама и мајицама, људи разних генерација пристизали су на обалу реке да се освеже у неубичајено великим, тропским врућинама у овом делу Европе.

Не би необично било што се непознат човек појавио у дугим светлим панталонама и белкастој кошуљи дугачких рукава, да му из левог није вирила црна вештачка шака обешена низ тело. Ти њени непокретни, благо савијени, тамни, беживотни прсти, нису припадали лепоти тога дана: све беше умивено радошћу постојања.

Зашто незнанац није оставио вештачку шаку код куће? Ко је тај човек? Можда ратник што је у рововима оставио своје бубреге; можда лучки радник ком је дизалица отфикарила шаку. Можда се родио без руке? Свеједно, ко је да је, његова појава на улазу на лепу плажу деловала је као гром из ведра неба.

Да ли неког тражи? Можда неће испијати сок у хладовини неке од широких крошања на Дунаву? Можда ће само прошетати да га мине жеља на детињство кад је израна долазио на ову реку па онда негде далеко и задуго отпутовао. Збиља, можда је морепловац – па му уже приликом сидрења брода откинуло шаку или му длан одгризла ајкула док се поигравао с њом са палубе нуткајући, повијен до таласа, комад пресне коњетине?

Не знам, не знам, али сам се штречноу кад сам га угледао на улазу у плажу. Висок, тамнијег лица на поситној глави, али тамнијег од неке муке која га је јела изнутра, можда баш због руке, па је личио на каквог мелеза из Француске. Тражио је на улазу да га пропусти без улазнице. Показао је руку и

прошао без проблема. Чувар је дошапнуо нешто девојци која продаје карте. Она је престала да враћа кусур једној постаријој дами са црним кученцетом на прсима.

Непознати није носио лежаљку, ни пешкир, ни новине, ништа није имао у здравој руци нити под мишком друге. Забринуто је корачао до обале, до првог туша, ту се попрскао по лицу. Али, гле чуда, расхлађивао се вештачком шаком. Управо је ту шаку ставио под млаз и добацивао капи на повијену главу. Набацивао је необично вешто воду на лице, а онда се савио, примакао уста и пио воду која је прскала одбијајући се са пластичног длана. А онда је другом руком, настављајући да хода, отирао влагу са вештачке, сушио, нежно, као да је милује, као да није од пластике.

Из гужве, код другог туша, појавила се дугокоса девојка мокрих власи, тек из воде. Ни она није имала руку, али десну, до лакта. Чим га је угледала, махнула је насмејаним патрљком и потрчала у сусрет. И он се осмехнуо и убрзао ход кроз разгаћени свет. Дотакли су се инвалидним рукама, онако како то кошаркаши раде кад постигну поен.

Врх њеног лакта без пола руке такнуо је црну шаку, и већ су се загрлили. Узела га је испод руке: турила му патрљак у подлактицу са пластичном шаком. Застали су код сладолеције, узели два сладоледа, она чоколадни, он од ваниле, и, лицкајући, наставили до тобогана за децу.

Сели су под крошњу где се у хладовини већ тискало пар белопутих купача. Ово двоје зачаврљаше ћапћући сладолед: љубили су се повремено, он скопчан од главе до пете (беху на њему и црне полудубоке ципеле са тамноплавим чарапама), а она у купаћем костимчићу роза боје. Била је згодна, са напупелом задњицом на витком телу, са грудима зрелим као крушке јечменке, здравих зуба – ма жена над женама, једна од најлепших на плажи! Нема године, толико је лепа. Ко зна какав би он био кад би се скинуо?

Ко су они једно другом? Рођаци нису сигурно чим се тако сласно и дуго љубе. Под крошњом је био њен поуски пешкир, могли су на њега сести само са попречне стране. А испод пешкира женска ташница од змијске коже. У ташни наочари које још није ставила на продорне тамне очи пуне неви-

ђене дивоте у сунчевом дану када се отварају и најзабитије жилице боја у спектру зеница.

Из даљине гледано, није се могло разабрати шта говоре, али, нестанком сладоледа, почели су да нешто објашњавају једно другом. Као да су мало заострили, он је ширио руке, млатарао уклетом шаком, она га убеђивала у то што му прича истурајући патрљак испред лица. На махове гласови су допирали до посматрача унесеног у овај несвакидашњи догађај.

У једном тренутку, незнацац је ослободио дугме на левом рукаву и откопчао кожни каишић који је, све до лакта, притезао вештачку шаку. Скинуо шаку и бацио у њено крило, међу ноге, тик уз танке гаћице. Отишао без поздрава. Она је, збуњена и пренераженог лица претвореног у туђе, ставила свој поцрвенели патрљак на црну шаку. Није ни викнула за њим док је замицао у пискутави летњи жагор.

Љубоморни ветар

Негде, у ветровитој ноћи, свеvideће око посматра град у којем трепте густе рекламе и светилке. Негдања касаба не куња више, убрзано мења изглед, стреми западноевропској умивености улица и кућа. Од неколико ретких судбина у вароши, једна се, канда, издваја.

– Не могу да верујем да и ове речи нису српске: боја, сапун, марама, папуче, парче, маказе, торба, сандук, ђубре, копча, нишан, чекић, чарапа, топ, ракија, јоргован, бубрег, занат, јуриш, кајмак, кашика, јорган, сандале, комшија, кундак, лимун, шатор, тамбура, шећер, челик, сат, кусур, душек... – намештала се, љута, над “Речником турцизама” гиздава Цвета и навлачила у бесу десни крај усана иза увета.

– Како је могуће да је толико турцизама населило српски језик, а да на ту прекомерност нисмо ни обраћали пажњу. Па ми смо, заиста, несрећан и луд народ. Добро, можда смо и срећан, али свакако луд како је паметно рекао брадати психолог-политичар – трљала је сама себи у нос и трљала орахову столицу црвеном хаљином пуном напучених облина.

Као да се ништа није десило, гнев је нестао, а неко јој је однекуд, иза свих чула, рекао да отвори своју нову бележницу и наглас прочита речи: home page, hacker, message, insert frame, network, delete, close, default, font size, find, shadow, replace, properties, resolution, text file, windows, application... То му дође исто – разрогачила је кики на глави.

– Дакле, турцизми или англицизми! Само је различито време њихове доминације на грбачи потчињеног народа. Баук надјезика кружи планетом. Најјачи качи – копкала је у носу рудачицу преосталу од јучерашњег седења са пушачима у клубу писаца.

– Ма баш ме брига – одскочила је лепом задњицом ка средини собе. Исти непознати глас ју је подсетио на вољену особу од које

је научила све о компјутерима. А те особе нема више, она је знала доста о свету.

Ветар је подизао завесу проткану златастим нитима. Наклобучена, личила је на дух аскурђела којег су Турци смакли на Видовдан тамо оног века. Није ни дотакла радио, а већ се чула “Жута подморница” Битлса. Из мале кухиње мирише тек печено јаје на око. Не сећа се ни да је била у кухињи. Потресале су је речи-гуђице па напосто није пратила сопствено тело куда се креће по кући: и не зна кад је разбила кокошије јаје и просула га на тигањ. Но, свеједно, јаје мирише и требало би га слатко смазати. То и чини. Цвета је хедониста. Уз јаје узима и чешањ белог лука. Смрската га је здравим очњацима за трен и осетила да јој “растеривач ђавола” пали стомак. Шта ће јој рећи љубавник? Не памти кад га је имала. Па нека и он поједе комадичак лука који лечи седамдесет седам болести. Љубљење је огњевитије уз бели лук. Ни лук јела, ни лук мирисала. Не жели да размишља да ли је лук турцизам или англицизам, или не знам шта. Зна да је на латинском *Allium sativum*. И доста о томе, живот је јачи од језика. Хм?

Неко звони. Врата су као жива. Посматрају Цвету оком ливене кључаонице. Отвориће, ма ко да је. Нико! Не може да поверује. Ветар јој подиже свилену сукњицу и ноге маме свевидећу зеницу на страст. О, таква колена не беху у овоме граду! Ветрић се задржава па изгледа као да ноге долазе с падобраном. Треском Цвета затвори врата и сукњица покри лепа колена. Телефон! Ах, тај кад звркне, шоља падне с краја стола. Неће га подићи. Хоће? Неће? Као листови на гранцици: воли ме, не воли ме! Ко је? Опет нико. Мук – па крц.

А сад је време сну. Сањати, сањати, каква привилегија. Топли креватац узима усамљену Цвету на свој правоугаоник и ушускава ћебенце, турцизам у деминутиву. Око Цветиног струка размигољила се жеља за мушком руком. Тако и тоне у сан. Тог мушкарца никад није видела. Али као да га познаје. Лепо намигује и клеца коленима. Добар љубавник! Таквог је чекала. Није ли то он? О, снови потрајте дуго, дуго.

Понедељак је дан када људи долазе на посао са лукавим смишљотинама. Викендом планирају како подметнути колегама зврч-

ку, а бити невин и чудити се раширених шака.

Цвета на бициклу хита у агенцију где их има седам. Три мушкарца: Сафет, Роберт и Станојло. Жене: Смиља, Елизабет и Бесима. То и није важно, мада подсећа на почетак приче, јер Цвета се на бициклу поново дружи с ветром који залуд залази међу њене краке у притегнутим фармерицама. Вршак сица показује правац. Северни део града. Ту ће на свој треножац за десет минута сести Цвета и буљити сатима у екран компјутера.

Вести нису добре, још један рат је на помолу. Суперсила напада малу земљу. Пре напада срушио се хеликоптер суперсиле и погинуло осам војника. Председник велике земље објашњава нацији како је нужно напаста малу земљу. Демонстрације, милиони људи неће рат. Већ су видели ковчеге са заставама при повратку. А сваки мали народ је у праву. Леп и недужан. Цвета се прави као да не чује.

Улазећи у кућу, затиче на вратима папир на којем ништа не пише. Пâра га и ставља у џеп. У кући никог, осим жеље да пристигне

онај из снова. Где ли је сада?

Сумрак пада с песмом године. Та мелодија годи Цвети. Зато се ноћ шуња око крова и силази кроз кључаоницу да успава уморну лепојку. Зашто она живи сама? То ветар зна и зато је стално с њом. Чак и кад је нема. Ваздух порумени кад она уђе у кућу. То је ембрионална боја ветра. Брзо се усковитла и дође у Цветино срце. Камуфлира се у сумрак. Чулно се стапа са њеним жељама. И у сну буде љубавник. С белим луком, дабоме.

Прошле су године. Цвета нема штап. Лепа је, и даље неудата. Три рата су за њом. Четврти се мрести. Велики светски језик се повлачи. Један мали добио подршку другог великог којем је пошло за руком да своје атомске системе инсталира на суседној звезди. Не разуме како им је то успело. Али, суперсила се повлачи из мајушне земље богате сталактитима.

Цвета и даље вози исти бицикл. Седамдесет јој је лета, а вижљасто савладава кривине асфалта. Младолика и кад мараму заведе. И кад попије ракију из ибрика.. Ах, ти турцизми! Не топе их ни америчке ре-

кламе на билбордима! Цветине очи горе младалачким јутром и маме добродржеће пролазнике. Но, она неће никог.

И даље неко куца на врата, телефон још увек звони, поруке висе на капији, али нико се не види, нико не чује и ничијег потписа нема. Само љубоморни ветар.

Пупак

Свима је нама пупак одрезан. Шта ли умишљамо, да смо ванземаљска створења, да не дишемо на нос и уста? Погледај политичаре, те њихове тикове и измене на лицу док слушају идеолошког опонента. То стишњавање усана што личе на кревелну синусоиду, то згрушавање врха браде, те флеке по лицу што мењају места као модре рибе у акваријуму, тај крајичак уста што одлети иза увета као крак наочара па се врати на горњу усну која преклопи нос. Демонски русвај на лицу политичара, да, ђаволски каледоскоп нервне супстанце која се указује на главама фрустрираних лидерчића. Голи приказ ништавила које би да уведе ред у свет. Не ваља тај свет, ни ти политичари. Ђаволијада, кад ти кажем.

Свртко је политичар увек уздигнуте главе. И кад говори и кад слуша. Рођен за председника. Ако си се којим случајем затекао у његовом друштву на вечери, на пример, на тераси хотела "Плима" у приморју, неће те ни приметити. А да се поздрави с тобом – ни говора. Чуди се ко те је уопште довео за његов сто иако те је, после успешне песничке вечери на Тргу лирике, на вечеру позвао лично његов министар за културу.

Међу десетак председникових министара, бићеш страном телом. Свртко неће чак уочавати ни министра који те је довео на вечеру. Можда зато што си имао ретко посећено књижевно вече и што се Трг проламао од овација. А то, те овације, аплаузи, ти пучки таласи, то је потребно сваком вођи, поготово Свртку. Он не воли да му ико откида ма и један проценат јавног одушевљења. Можда ће се тај звуковни ефекат преселити и накалемити на Сврткову новомитску личност, ту за столом. И то уме он да изведе, да ти украде оно што је само твоје, а да ти мислиш да те и не примећује.

Ти си стигао за сто још увијен ауром одушевљења публике која, можда, да је зна-

ла где ћеш после сести, не би толико занесено аплаудирала. Али о томе се сад не размишља. Ово је председников сто на тераси с погледом на пучину. Сви се увијају око њега измењених гласова и покрета. Чак се и палме, чини се, иако ветар дува супротно, нагињу ка царској вечери. Погледај само тог министра полиције, пуже око глежњева, додаје председнику чешаљ, склања длачицу с рамена, не сме да попије гутљај док овај не уради исто.

Сви ћуте, а облак се, црн да црњи не може бити, спустио у душе. Нико ни да зуцне о проблему. Гледам и не верујем. Још ме нису ни послужили пићем. Можда ме и трују.

Одједном, Свртко се насмејао. Ситни јаки зуби блеснуше из змијоликог отвора на глави дечјег изгледа, једно око се сузи, друго опсова нешто и неком, а сви око председника ударише у продужено смејање до команде да престану. Ветар звани шилок припомогну с мора па све доби некакав звук налик мужи крава и цвиљењу телади. Министру за економију кану с усне црнкаст избљувак на златан прстен колеге до себе.

Он не примети, а и овај му не рече.

Министар који те је довео на седељку, исколачен брише сузе, марамicom уцакљује нос. Нога испод стола у напетости вена, ускочила би у туђу ципелу. Окован у сребро кикота који не силази са заруменелог лица, и кад су сви већ своје маске преметнули у брижне фаце, министар, више не знам који, збиља изу једну ципелу, извади каменчић и стави га у џеп. Нико не примети да је под плаштом осмеха вратио ногу с курјим очима у ципелу. Шта ће с тим каменчићем? Амајлија? Страх? Ништа, једноставно, ништа.

Неко помену, а онда и други прихватише, да се спрема атентат на председника. О, људи, свашта причате? Није први пут, рече опет неко. Председник подиже чашу вискија и наздрави. Докопаше се сви чаробног напитка па како који, мили моји. Једни попише на искап, други до пола, трећи лизнуше, неки из више махова до дна. Конобар не досипа, јер зна се мера главама које воде државу. Али, и то мало алкохола озарило је неке главуше међу министрима.

– Свима је нама пупак одрезан – рече

плавушан који води здравство.

– Сви смо једнаки, али нисмо равни, један је највећи – додаде министар без портфеља и почеша пупак, као да проверава да ли му је на месту.

Председник лизну још једну-две капи. На лицу изненадна мрежа брига. Неке нити се откачиле па завезале уста другима. Нико ни да бекне. Сви у муци, а као није их брига.

Ко би то желео да убије председника? Није да нема разлога за то, али ко би се дрзнуо на такав чин. Ево сад да прегледате све министре за столом, нико нема пиштољ, ни нож, па неће га ваљда мобилним телефоном. Можда и може ако је председнику у скривеној рупици инсталиран експлозив па да га неко са ове чудне справице активира. Али то је засад машта, мада може и тако да се убије човек.

– Свима је нама пупак одрезан – изненада рече Свртко. Сви га погледаше и климнуше главом неколико пута. Неки се савише до тањира. Једном се сенка главе откотрља на другу страну стола па врати. Друго-ме паде у крило. Срећом, неста струје па се не видеше путање осталих сенки. Гласови

заменише светлост. Измењених гласних жица, причао је ко је шта желео. Није се знало чија је која реченица, ко брани, ко кога хвали, ко прети, ко открива државне тајне, ко коме псује све по списку. Срећом, брзо плануше сијалице. Некима и главе за светлеше као жаруље. Неста мравињака чудно преображених гласова. Свртко настави својим тихим гласом:

– Али то не значи да некима неће бити и по други пут одрезан. Мој отац је сасушене пупкове деце бацао у реку да им живот дуго тече. Мени се, према томе, још живи ако ви овде присутни немате шта против?

– Немамо – отегнуто се чу у један глас.

– Е, па онда!

– Свима је нама пупак одрезан – усуди се министар за културу.

– Колико ја знам, председниче, ви одлично владате овим народом. Нема бољег од вас у региону. Ено шта су Амери рекли, да сте најбољи. Па ко би таквога у црну земљу, ако Бога знате? Од Рима на овамо бољега није било.

Свртко зацврча још једном по рубу чаше полуиспијеног вискија. Онда подиже поглед

ка брдима. За њим учинише исто. Неком и спаде кашика. Један застења и душну. Сви су знали да је шилок ветар који доноси нервозу, изазива немир, узрујаност и панику, води до хистерије. Ако налети с морских таласа на балконе и терасе, свима се узманта у главама, сви попреко гледају једни на друге, брат брата не препознаје.

Шилок је опасан непријатељ радосним сусретима, баловима и игранкама, прославама и пировима. Жене ожари испод сукања па сврбеж захвати тело по стидним местима. Мушкарцима се кроз ногавице провуче да процара кожицу на осетљивим превојима. Сви се чешу, а као не чешу се, све док сви не примете да нема шале, да су сви у сврабежу до крви. Свако себе ноктима рије и рује, ником не пада на памет да припомогне другоме. И да хоће, не може, толика је то опсада крвотока и врвежних чула да се ни самим собом ниси кадар бавити.

На овој тераси, шилок се увукао међу политичку елиту једне земље и плази по свима, бркља по живцима. Одакле је дошао да је само знати? Овде нема жена па се призор указује с мушке стране. Прво су сви у-

стали не верујући, као да отресају пиљеви-ну са себе, а онда рукама кроз џепове па одозго стружу ноктима или, сад више нема стида, кроз откопчани шлиц турају руке у белину веша, у длаке, директно се гањајући и борећи са невидљивом немани. Сврботиња не престаје, подиже се преко малог стомака до пупка. Ту застане, извије се у спиралу и као мали торнадо засврдла трбух. Не знаш да ли голица или боли, више ово друго. Али код пупка друкчије се понаша.

То би одвело ко зна куд да није зазвонио телефон министра полиције. Чешући се једном руком између ногу, другом, наизменично, с левог на десно уво, премешта телефон. Запосли и другу руку, сад не знаш која шта ради, прва притекну у помоћ другој, ова првој на већ раскрвављеним местима од пупка до тестиса. А телефон кружи око главе као какав сателит. Узвраћајући речцом "да, да, да" на оно што чује из мобилне справице, ошури се врелом променом на лицу, па одмах и заледи, преста да се чеше, стаде и бео као креч рече да сви чују:

– Убијен председник братске државе!

Сви занемеше и, као да си руком однео,

преста несносни сврабеж. Зар брат брата у суседној земљи?

Неста шилок негде преко мора. Одромбољених панталона, откопчаних каишева, раздрљених кошуља и засуканих поткошуља, рашчупаних фризура и бркова, омашћених ћелавица, посувраћених крагни, ишчупаних кравата и стргунете дугмади, погледаше се, па онда сви у председника, који подижући чашу за покој душе убијеног, рече:

– Свима је нама пупак одрезан!

Тин и Рака

Ово није прича о Ујевићу и Драинцу. Реч је о двојици типова из сенке живота. У граду са два имена или, боље рећи, у месту са погрешним називима. Насеобина се зове, рецимо, Нанулија или Бурија. Али нимало слична, на пример, домановићевским Сатиријама, већ варош на рубу памети, са својим матрицама досаде, на граници са јужним ветровима.

Дакле, Тин је ревносни бећар, мувација, песник нанула, мајстор који за трен направи дрвене папуче са ланеним каишем изнад прстију. Човек са напученим врлинама што намигује на жене кроз своје прозорче. Шта све није пробао, где ли све уденуо свој нос?

Рака је, пак, бараба, заклето добровољац малих ратова са великим губицима, лирик

бурека, мајстор брашна, уља и сира. Нема ко није пробао његове специјалитете од којих се лиже палац. И он буљи у женске сукоње, али из кухињице поред вреле пећи у коју убацује умуљано тесто и брзо вади никад препечен бурек.

Бећар и бараба! У истом граду. Нијансе под истим малим небом двоименог места. Оба су прича за себе. Могло би се сатима приповедати о њиховим животима. Нема те муње која би до краја осветлила такве судбине. Зато ће овде, ето, тек покоји детаљ да се види.

И Тин и Рака воле да лажу. Тин, употребљавајући број "осам и по". Рака минхаузеновски петља, не дозвољава да се ико насмеје док прича измишљотине. Иначе, грубо прекида сеансу и физички уклања слушаоца.

Тин је шарен по леђима, има флеке величине локвања, то се нарочито види лети, у јулским јарама, пред продавницом мешовите робе где мушки комшилук цевчи чокањчиће алкохола чучећи и причајући о свему и свачему на свету. Иако је такав од рођења, Тин прича, дабоме, да је осам и по дана,

пре осам и по година, на осам и по километара дугој морској плажи лежао, осмехнут, у дубоком сну. Сунце га пекло и пекло па испекло, а он се пробудио у болници како стојећи спава, умотан у турбан-вату осам и по пута, са челом на довратку ширине осам и по центиметара.

Рака, пак, у свом намрштеном стилу, брбори како му је нестало воде у стану па је кврцкајући чекићем по цевима изашао у двориште и пронашао место поред трешње где главна цев другачије звучи. Ресекао проводну цев тестером за метал, кад, ето ти га, унутра – теле се заглавило! Приговориш ли, оде ти глава. Сви ћуте, знају да Рака лаже, али муче као заливени, чак и климају главама не би ли локални Минахузен поновио још коју хиперболу, још више слагао и напео атмосферу за столом до менталног прснућа.

Два лажова да их мајка више не види. А мајстори свога посла. Али, лаж па лаж! Лажун и лажипара, лага и лажидар, лагун и лажицар. Лажа репата, пресна и шарена! Лаж над лажима – ђаволово саће, у лажи, зна се, предуге су гаће. Где данас руча, ту

лаж не вечера. Тин и Рака су се надметали ко ће више и боље, ко луђе.

Тин лагао да се окористи, да другога оштети, насамари и намучи, да нанесе бол туђој души. Знао је и са картама, са шибицама, знао сезонце у црно да завије. Сачека их око првог у месецу кад приме платицу па у парку приметне ђаволију. Три празне кутије шибица, једна куглица од теста међу прстима – па где ли је, под којом шкатуљом? Шаке плету мађију тик изнад земље. Поред клупе доста радозналост света, неки су и његови уиграни компањони – па ти, враже, погоди где је куглица?

Исто и са картама – три кеца, два црна, један црвени. Опет пред очима лепршају прсти, карте мењају места – која ли је црвени херц? Прво, намами да понеки намћор погоди, а онда нико и никако. Тако им извуче задњу пару. Једном банула полиција иза жбуна, а Тин шибице и карте – првome до себе у цеп. Заплаче се као дете: дошао у град да, тобож, купи жагу-моторку за своју сиротињу па налетео, јадан ли је, на проби-свете. Упре прстом у несрећног сезонца, жандари га зграбе и одведу.

Рака преде ли преде немогуће приче, врти згоде до фантастике. Цепало, вели, дрва у планини па му пришао медвед и питао шта то ради. Ту се погамбају и медвед добије по дупету. У сред августа, једном, у поноћ, поред реке, упадне у кућу неке удовице и затекне је с љубавником. Овај потегне пиштољ, а Рака кроз прозор – у снег, вели, до паса! Враћа се, елем, други пут, из велеграда преко реке возом кући. У његовом родном месташцету воз неће да стане па Рака испали два метка кроз прозор. Воз заустави, он искочи и клисне. Сутрадан, каже, "Вечерњи лист" на насловној страни доноси вест: Рака се враћа кући! Насмејеш ли се, он уби, преврне сто на тебе.

Воле шах. Оба су фанатици древне игре. Играју под врбом, на лађи, у шпајзу, под шатором, у соби разбијених прозора, на тераси, у запећку, на плажи, код рођака, на послу, свугде. А ту шта се чује – нека се спаси ко се још спасити може! Тин држећи пет минута скакача у руци, лупкајући по увету, двоуми се на које поље да га стави, па каже: "Ће да видиш чија мајка црну вуну преде!" Рака, грицкајући краћи леви брк,

узвраћа: "Играм добро зато што једем пуњена ребарца!" Тин: "Јак сам у шаху као држава!" Рака: "Јеси л`, мала, љубила до сада?" Тин: "Ој, Јелена, ој, горо зелена!" Рака: "Да знаш, мајко, зашто сам ти тужан?" Тин: "Окани се зиме, брајко!" Рака: "Дабогда те пратило до гроба!" Тин: "Ово ли је тај?" Рака: "Сиромашно везем, али имам добре везе!" Тин: "Има л` когод да би се побош`о?" Рака: "Цврц, прц, Милојка!"

Прште каписле досетки, вртају увредице, коти се мехур мржње. Победи час један, час други. А онда, на крају, као пробуђени, дуго се гледају у очи, једва се препознају, пале цигарете па ногу под ногу – до сутра.

Било би све ово о њима којешта да Тин и Рака нису мајсторчине свога заната. Нико не зна како им згубиданско време постаје радно. Како стигну све да ураде? Јер, чаршија не може без њих. Нема летовања ни кућне болести без Тинових удобних нанула, нити има доручка и екскурзије без Ракиног бурека.

Али, обојици то је мало. Зато смишљају шта и како, куда и докле? Први се досетио, нико опет не зна откуд, да је постојао неки

песник Августин Тин Ујевић, а други, опет, да је живео такозвани боем и бандит Радојко Рака Драинац. Неко им рече да су ови великани поезије били и добри полемичари. Докопали се Тин и Рака Ујевићевих и Драинчевих ватрених страница. Проучили полемички отров, па у радњама, на стаклу, изнад врата и столова, излепили најубитачније реченице лирског одијума, штампали и летке.

Како ко купи нануле, у руке му и Ујевићева реченица: *Г. Драинац је човјек кичељив!* Како ко узме бурек, на масном папиру ето му: *Ујевић је од оних који кад пљуну – пљуну себи у лице!* Прешао Рака и на сандале и ципеле. Уз сваку од нове врсте обуће, реченица увреде: *Г. Драинац, пјесник јеловника који наслове позајмљује од Платона!* Ни Рака бурегија не остаје дужан: *Ја Ујевића знам као противника свега што нема везе са католицизмом!*

И тако у недоглед. Градић се напунио лецима-памфлетима, плакатима-полемикама, два бивша пајташа се поистоветили са антологијским песницима и престали да међусобно говоре. Да ствар буде гора, одавно

више и не раде своје послове. Град кука и моли, али залуд. Понестало нанула и папуча, издрндале се и потрошиле старе, не мирише бурек у магловитим јутрима. Оба мајстора почели да пишу, да објављују. И књиге се појавиле са Тиновим и Ракиним именом. Тин Ујевић Други и Раде Драинац Други! И збирке песама: *Жедан камен на студенцу* и *Срце на пазару*. Али о томе други пут, у причи коју су Тин и Рака заједно написали.

Вечна прича

Чудесне су моћи двадесет првог века. Свако дете има мобилни телефон којим може да сними све, и звук и слику. Класични фото-апарати, па чак и ови нови, тзв. дигитални, нису конкуренција мобилном телефону који је опремљен свим и свачим. Чудо над чудима. Али, верујем да су сва човекова чула и даље у предности? Док је тако, биће и света и живота, тврди комшиница Цица, старија дама, што сваки дан тегли товаре старе одеће на пијацу.

Зато ћу да пишем и приче, и романе. Књижевност тражи мајстора "скенирања": упити детаљ и потом га унапредити у уметничко дело. Тога око нас – на пречац. Где год се окренеш, сензације, чудеса, катастрофе: смрт игра "чочек". А, онда, и мали до-

гађаји, интимне сличице, скривени лични доживљаји, успомене... Спајањем једног и другог, знам и сам, добије се такозвана поезија у прози. Документ који пева, тугаљиво или весело, свеједно.

Ето, на пример, Садам Хусеин је обешен у рано јутро 30. децембра 2006. године, тачно на Курбан Бајрам. Наравно да то није случајно. Само наиван дрипац може помислити да је то случајност. Многе исламске земље дигле свој глас због вешања на велики празник. Светски силници бирају датуме кад ће да бомбардују и убијају, траже тренутак да понизе слабог и дрчног, да га у корену спале, да све његово у семенци семенке сатру, ни сећање да не остане. Милошевић је, ето, ухапшен на Видовдан и пребачен у Хаг. Да ли је то случајно? Ма не, чеше се у тродневну браду мој профа из средње школе и убеђује ме наглас. Српски народ вековима пева: Кукала ти мајка до Видова дана, од Видова дана и отац и мајка!

По гужви која се створила на Видовдан на Дедињу, по фрци и намери да по цену великих сукоба баш тога дана Слоба буде ухваћен, да се закључити да је тако могло

бити. Једна чудна српска телевизија пратила је уживо цео догађај ускачући тако у нову дневнополитичку фреквенцију. Сад та медијска кућа нема свој програм, али њен газда има фиктивну политичку странку којој не иде баш како је мислио. Чак је киднуо преко "гране" да га ови "нови" не би укебали, јер се обогатио на сиротој народној грбачи.

И ово да додам, нема потребе да ме у закључивању и поштовању здраве памети припомажу комшиница Цица и мој профа: "Милосрдни ангел" је бомбардовао Србијицу и на Васкрс, и то темељно. И у Другом светском рату по нама су бомбе истресали баш на Васкрс. Не, то није случајно, виче са балкона одозго, изнад моје урбане учерице, комшиница Цица стерући интимни веш на пиркавом ваздуху. Тако је на овоме свету. Нема дана којег ми желимо, рече Раде Томов и оде са ове планетице у тридесет осмој години жељан жена и рајских ужитака.

Садам је вешалима пришао врло достојанствено, то су лепо забележиле за ту прилику прибављене камере. Мирно је погледао справу за вешање, и, покорно, уживео се у

улогу мученика. Одбио да узме капуљачу, исту коју су имали и безимени целати. Рекао је неколико својих парола, узвикнуо *Алах је велик* и – обешен!

Нама Европљанима то делује некако сурово и прегрубо: бити обешен?! Да, Срби су стари Европљани. Та иста Европа заборавља да је и сама вешала вековима, вуче ме за рукав, бео као снег, профа са новинама под мишком. Друга је прича кад се сам вешаш, онако – за родбину. Попнеш се на таван, и о греду, поред надимљених редова сланине, закачиш штрању, па онда и о врат, а све стојећи на столици из кухиње, шутнеш ослонац испод себе и исплазиш језик, без речи. Кажу да се у том трену гаћице испуне спермом. Да, да, потврђује Цица и трчи по коверту у коју одлаже ретке медицинске написе.

Али, пред камерама обесити бившег шефа државе, то је нешто друго, сложиће се и пргави Миле картарош кратког врата, који се хвалио да ниједну књигу у животу није прочитао. Нека га, оставићемо Милета за неку другу причу, сад су ми довољни Цица и профа.

Јутрос ме позвао неки тип из Младеновца. Каже, прави антологију о самоубицама и самоубиству. Обавештава ме да је нашао једну моју песму на ту тему. Имам их још, рекох, али немој ту књигу тако да називаш. Нису то самоубилачке песме, не убијају се песници, брате. Тип настави боемски, као из трулог бурета, да оправдава свој гест. Рекох му да ни Јесењин, ни Мајаковски, ни Лорка, нису дигли руку на себе, убио их режим, убила их туђа рука. Ни нашег Миљковића није убила прејака реч. Уби га тужни јужни Словен друге вере у предграђу Загреба па га, обореног на колена, веза краватом о неко дрвце дебљине палца.

Циц, постоји мутни снимак мобилним телефоном неког од Садамових чувара или целата. То ли је тек продано за милионску суму! Како пропустити сензационално вешање века, а не зарадити баснословни новац? Неко бескрупулозан није пропустио ту прилику. Неће ли му се вратити истом мером на неком од његових колена? И то иде у оквир равнотеже свега на свету.

А Садам на поду прекривен белкастошареним платном; на лицу, око уста – убо-

ји. Откуд плави бубоци? Неко га је ногама изударао. Једва дочекао да га излема. Садам је, да кажем и то, један од шест светских државника осуђених на смрт у новије доба. Не улазимо, засад, у то шта су Садамови греси. Сигурно је да као вишедеценијски владар и те како има погрешке, нема апсолутне власти без великог греха. Нема потребе да и овде консултујем комшиницу Цицу.

А шта ли је телевизијска вест да се десетогодишњи дечак у Тексасу обесио опонашајући Садама Хусеина? На екрану приказан дечак на бициклу у дворишу. На парадоксима је, дакле, заснован механизам света, боље рећи, на апсурдима, мајко. Али, изгледа, не може другачије да таласа и брекће живот на планети. Клатно има два краја, о батини да не говорим. Профа ми додацује да је батинешка изашла из раја.

Као дете видео сам руку млинара Уроша како маше из грања на ушћу двеју река, притоке Гомјенице и Сане. Зграбио га млински точак и провукао, па тако спресованог низ воду пустио. Данима тражили Уроша у близини млина, али га струја однела кило-

метар ниже до врбака на ушћу где се скупиле о неку металну запреку уз обалу откинуте гране, старе ствари, летве, картони, одећа, обућа, најлонске флаше и кесе, стара аутомобилска седишта, спужве из кауча и отомана те, из густо насељених горњих токова, бачена живинчад, отроване кокоши, мачке и пси.

Написао сам причицу о млинару и, десетогодишњак, послао у сарајевске "Мале новине". Никад се није појавила, али сам пратећи, из броја у број, хоће ли, наишао на састав некога дечака из Маглаја. Звао се Петар Шарчевић. Памтим и данас систем којим је његова причица исписана. Све је на српском језику, али тако да звучи као на италијанском: "Чуваре краваре једнаре цураре. Из шумаре наишаре војникаре и питаре девојкаре шта радаре. Онаре рекларе да чуваре краваре."

После вешања Садама Хусеина, Италија се оштро успротивила смртној казни. Била је на челу земаља које упорно желе да укину смртну казну. А сутрадан, Румунија и Бугарска примљене у Европску унију? У Букурешту нема "белих зебри" на раскрш-

ћима испред семафора, а у парковима дању и ноћу – улични макрои и проституција најниже врсте. Видео сам својим очима после учествовања на једном светском фестивалу поезије у монденском месту Куртеа де Арђеш подно Карпата: дебела девојка без једне ноге у колицима продаје ону ствар за стотињак леја.

У Бугарској плата 150 евра. А криминал цвета на све стране. Мафија повезана са нашом и ином, братски загрљаји све до политичких елита. Али, ко те пита? Показује ми профа дневнополитички коментар у нашем најстаријем листу. Две суседне државе су примљене у ЕУ пре земаља такозваног Западног Балкана, урла профа и истиче да се код нас и дан-данас боље живи него у Румунији. Спавај, правдо и неправдо!

Водити једну државу, по иницијалном задатку, исто је што и управљати предузећем или каквим домаћинством. Концентрични кругови власти, од оног најмањег величине кућног прага па до обима власти на целој планети, иду из истог центра, из нагона, из несавршености људске и глади за влашћу. Знаш, профо, не мораш даље.

Човек постаје ђаволов, наставља профа, проклет је и горд, похотан и гадан створ. То се мора казати хиљаду пута на једном месту, млатара профа и напада атеистичке интелектуалце. Они би све да сместе у друштвене и политичке оквире, у социологију живота, у антропологију и филозофију. Нарочито социолози, они стално укрштају географију и историјске процесе. И, као – све им јасно. Религију потпуно искључују осим кад желе, по наруцби, да на најпростији начин објасне сукобе међу народима. Човек је и нешто друго, кличе профа и прескаче страницу новина са хороскопом. Комшиница Цица добацује са балкона да је млеко поскупело три динара.

Појединац као религиозно биће – ту је проблем, то је питање које тражи одговор. Мој профа свашта зна. Да ли је Садам верник? Да ли је доживео катарзу после несреће која га је као државника и, да кажемо, грађанина, задесила? Није битно, мрмља са штипаљком у устима Цица вадећи из лавора опрани грудњак.

Још се сећам слике извлачења брадатог Садама из рупчаге негде у близини родног

града. Запуштеном и уплашеном, амерички војник-лекар је грубо прегледао зубе уперивши батерију у отворена уста: да није у њима сакривен суицидни отров или, можда, какво атомско оружје за којим су Американци трагали па га никад нису нашли. Никад доказан и оправдан напад на Ирак. Нафто моја, цуриш на све стране, де ојачај ратне ветеране, певају моји земљаци око Босанског Брода где, такође, има течног злата.

Садам није фундаменталиста, али је муслиман по лози. Нема сумње да је, бар на трен, понижен и одбачен, заборавио голо партијско штиво и отворио се душом за пун доживљај вере. Замолио је чуваре пред стрељање да његов примерак Курана предају једном пријатељу. Е, то није без везе.

Профа се причом враћа на Балкан и вели да пре рата, у Босанској крајини, у Гомјеници која се, истоименом речицом – сада пустаром мртвих барица – делила на српску и муслиманску, није било џамије.

Реч Гомјеница или Гомионица (манастир у Кочићевом крају), упиње се профа да оправда дигресију, настала је од речи Гомилница, што значи рудник или мајдан. Отуда

у близини и Бронзани Мајдан. Гомјеница је предграђе Приједора одакле су, последњих деценија, чудом никли неколики песници. Рудник поезије, чешка се профа иза увета.

После несрећних сукоба крајем двадесетог века, у муслиманском делу Гомјенице по први пут је подигнута џамија која, са минарета, молитвеном певанијом на арапском језику дирка околно немуслиманско становиштво, и то неколико пута дневно. Не би то толико другима ни сметало када би са минарета певао мујезин. Али, не лези враже, није тако.

Неки локални новинари дигли глас да није у реду да из прејаког озвучења, са компакт-диска, у неколико махова дневно, људи друге вероисповести морају слушати молитве чији језик не разумеју. Религиозни ритуал, ваљда, има смисла само ако жива душа пева молитву, ако се, дакле, мујезин лично попне и одозго "учи езан". Све остало је вештачка намештаљка, лења кринка; није, брате, истински зазив неба.

А џамије су, говоре ми углас профа и Цица, настајале у време кад није било данашњих медија и технике, радија и телевизи-

је, и када је људски глас био једини разглас. Данас би техничке справе, без по муке, могле да пренесу мујезинову молитву у дом сваког верника. Надам се да ће тако и бити. Да, додаје доброћудни профа, у тачно одређено време, сваког дана, верник би могао да укључи електронску справицу и чује молитву, без узнемиравања комшије друге вере, који, можда, у то време одмара или нешто друго ради. Шта би се догодило, питају ме нови суседи, избеглице са Баније, када би хришћанске цркве преко јаког озвучења преплавиле градове и села звуцима литургије или мисе, или каквих других дневних служби и молитава?

Једна група младића из Брезичана подно Козаре успела је на волшебан начин да замени касету у магнетофону. Кад је хоцин син укључио справу, с минарета се завијорила позната песма: Полети голубе мој, понеси поздрав мојој љубљеној!

Ето, опет Румунија и Бугарска – сад причу витла Цица. Обе су земље ушле у ЕУ из политичких разлога, не по заслуги или припадању "сређеној" Европи која, опет, има своје прикривене економске и националне

турбуленције. Довољно је поменути Француску и вишемесечно паљење аутомобила на улицама скоро свих градова од стране тамнопутих држављана једне, да се и то зна, од најбезбожнијих земаља на свету. Свега тринаест процената Француза је религиозно, тврди ми професор лицкајући мастилјаву оловку над укрштеним речима недељног магазина.

Очигледно је, вели, да Запад жели да спречи Русију да у последњем тренутку, путиновски, поново загази у пределе Румуније и Бугарске. Сад ће сиротиња раја, за будзашто, на рад у европске земље иако у њиховим увелико, за ситну пару, црнче Кинези. Али, Кинези кажу да су задовољни зарадом. Дошли, кажу, у Бугарску и Румунију, у Македонију и Албанију, у Србију и Босну и Херцеговину, у Хрватску и Црну Гору, да се обогате, и за пар година врате у Кину, и наставе школовати своју децу. Ништа ми није јасно? Колике ли су релативности на овоме свету, додаје начитана Цеца срчући ледену кафу испод штрика се вешом.

Шта да ти кажем? Подбуо као патлицан, Марти Ахтисари чекао српске изборе па да

одсече Косово. Ма неће му успети овога пута, пљује у шаке профа и мези чачкалицу. Наши политичари као папагаји понављају флоскуле и фразе: предизборно вашариште у пуном јеку. Један дречи, други свира, трећи прети, четврти не заборавља, пети псује, шести наређује, седми обећава бедеме и метрополе, осми извлачи треф-кеца из рукава, девети кевће, десети шаље фацијални осмех народу без наде, једанаести не да да наши војници гину у Авганистану, дванаести каже да су Срби увек били топовско месо великим силама... Шта ли све ките и мрсе на естрадној ливадици наше политике? О томе свему, цери се профа, направиће једну укрштеницу над укрштеницама и продати за добре паре. Биће то, вели, ван-димензионална загонетка.

Колико странака, толико муфљузних генија за дневнополитичку рециклажу. Али тако мора бити, људима је то дато, политика као отровни напиток, није у питању само Балкан: да ли си из Мудаловаца или из Цорџије, није то одређење изборног лудила. Сетимо се избора у Америци када је демократа Ал Гор имао више гласова од конзер-

вативца Џорџа Буша, па овај други, ручним пребројавањем (трајало данима), ипак победио. Имао више такозавних колектора, а не гласова Американаца. Ко ће ми од вас двојице гледати у шољу, пита Цица и, окренуту, ставља на треножац.

О, доколико светска, ено Велики инквизитор гађа децу напалм-бомбама, удара по пијацама и трговима. Он контролише ратове и лепо упаковане телевизијске извештаје, води игрице и опсене, игра самртни плес са народима. Колико црнобелих фигура на табли, толико народа у мождању. О, несавршености људска у бескрајно очигледним последицама! Стани, профо, има наде, није све на прву лопту.

Ето и дивног чуда, један наш Шиптарима даје Косово и Метохију. Остали "трибуни" држе Космет као главни адут, ни за живу главу – ни словце против. Не зато што воле Космет, већ због сеје-фотелице, раколи се профа над рубриком дневног листа, која доноси глупе изјаве политичара. А том једном у помоћ прискочила и она што би иглама да избоду фотографију из детињства свакоме ко другачије мисли. Кад је Савет

безбедности у Њујорку одбио, како-тако, да усвоји Ахтисаријев план, односно, шести (!?) предлог Америке и Европе о Космету, почели нови преговори. Неки веле, рат. Ма опет ћемо у бој на Косово, цепти Цица уносећи празан лавор у стан.

Ова прича ће бити објављена, има где. Нека је чита како ко хоће. Истина, насељена је, то се види, разним темама, смењују се плохе приповедања. Све ће то да се расплете, у живот, пре свега. Литература је зверле одвајкада: ако шта уграби, добро је, ако не, ко те пита. Све је на земљи у циклусима дато. Буде и прође, па опет дође. Зато ћу, уз дозволу профе и Цице, пустити да и ову скаску надрасте голи живот; може ми се!

Елем, у подне 1. јануара, у Бечу, по традицији, престижни концерт "На лепом плавом Дунаву"! Штраус, Моцарт, Бетовен... Телевизијски пренос за цео свет. То ти је, брале, човечанство у два дана: Садам Хусеин и бечки концерт; збир крајности, као у космосу, црне рупе ждери све, као у океанима, велика риба малу, а на тратинама, вук на овцу своје право има.

Златни сјај бечког амбијента у којем ди-

ригује славни индијски композитор Мехта! Публика аплаудира, воли то да чини, свугде, нарочито уз композиције са ритмом и подигнутом температуром звукова. А тек мелодије на бис! Неколико пута; тако сја отменост људске врсте. Сви су, дан пре, видели како је Садам Хусеин обешен. Па шта?

Човек је човечуљак, емотивни чвор меса и костију, паметује Цица. У подруму где је Садам обешен царује пацовско сиромаштво, све сведено на смрт у мемли скучености. А у Бечу, концертну дворану краси висок строп, кристални велики лустери у злату, комотне ложе заваљеног изабраног света у најлепшим оделима и хаљинама. На саму Нову годину, Садам је сахрањен у родном Тиргиту: ходочасници у Меки каменују ђавола, у Бечу филхармонија тријумфује са лабудовима у парковима аустријске престонице; у великом метежу ходочасници газе једни друге, бечки балетани чаробним покретима праве поезију тела у башти са украсним дрвећем.

Није ли то злато бечке концертне дворане опљачкано у мом завичају, из крајишких рудника у Босни, није ли то намештај од

најбољег дрвета са Грмеча из времена анексије Босне и Херцеговине тик пре Првог светског рата? Пригледам профу како реагује на ово: врти главом лево-десно, стеже песницу.

Као дете, возио сам се пухтавим "ћиром", по уским трачницама од Приједора до Санског Моста, са дедом по мајци, Драганом Микићем, озбиљним старцем без десне шаке преко које је увек био савијен рукав капута. Отпала шака, и цео зглоб, у праску веселе пушке за Божић 1942. године у бајколиким Пејићима. По снегу, сâм, остављајући трагове крви, деда је пешке километрима тражио и нашао некакву импровизовану ратну болницу на Грмечу, и након пар недеља, пртећи дубок снег, покривен ћебетом, вратио се мршав као костур, на велико чуђење друге по реду жене му Тодоре и четворо дечице. Једно дете, Гроза, била је из првог дединог брака, од мајке Виде која је умрла у седамнаестој години на порођају. Моја мајка Стоја сећа се да је деда тражио од ње, сићушне и космате девојчице, да му баш она превија рану. Дедо Драган је данас сахрањен на пејићком гробљу између двеју

жена. На Видином малом, од сивкастоплавог камена, споменику урезана је ружа уместо фотографије.

С дедом у чувеном "ћири"! Гласно клопарање воза, глатке тамно-жуте клупе од ораха, широке, са попречним даскама, скоро да и не жуљају мршаву дечакову гузу. Као да си у соби, а предели промичу; воз стане у Балтиним Барама, ту уђе старица са унуком умотаном у шал, за њом картарош у шеширу врти три кеца. А дечак још не зна шта је све тим шинама долазило и одлазило, шта вучено и одвожено у царевину чију је војску служио и мој деда по оцу, Спасоја, који је био велики глагољаш, причалица без краја. Тринаесторо деце у Томашици са бабом Зорком! Нама деци да шећерлему са црвеним цртама-вијугама, седне на сећију, гуцне ракијицу, прича два сата, устане, узме браву у руке, и прича још сат времена, најмање. Ми му пригледамо старе старцате панталоне шарене од закрпа разних величина.

Одрастао сам, дакле, у Војној крајини (и ја, и ја – добацује профа), у негдањој тампон-зони између два велика царства, Тур-

ске и Аустроугарске, боље рећи, ту су моји преци крварили и певали ојкачу, пекли ракију и правили по туце и више деце. Живели и умирали као јабуке. Треба обићи гробове као, на пример, Станковића гробље око липе старе триста године у Томашици: од утонулих обележја у облику обичног докотрљалог камена па све до споменика из новијег времена. Из старе липе вири велики камен срастао са стаблом. Легенда каже да је у породици Лопар брат убио брата и, кајући се, гроб обележио каменом и липом. Кроз време, липа расла и ускривала камен.

Има чудног поноса у мојим земљацима. Деда Драган, без шаке, рекох, увек завијене у рукав капута, пролазећи поред електричног млина породице немачког порекла, Маторе, асфалтним путем ка Приједору, добио ударац каменом у цеваницу. Неко дете иза млина бацило каменчину. Деда се није ни окренуо, ни шеширом цимнуо, ни једним јединим знаком реаговао: на лицу смиреност и чојство; наставио да корача као да се ништа није десило. А бол велик, рана опет крварила.

Е, мој профо, тако ти је то, исте си лозе

па разумеш. Знам, и ти би да поменеш Дуку. И његови, и твоји, и моји преци служили су бечког Фрању. Обилазећи гробове и музеје аустроугарских царева, Јован Дучић је приметио да ковчези у којима "векују" великани нису баш савршени; испод једног даска раскречена, као да нема довољно земаљске бриге око паучине која се надвила над бившим земаљским боговима.

И, шта све нису чинили фараони из долине Нила да остану вечни? Данас је тужно видети их у балзамованим, без живота, тамножутим лобањама на којима се некад вијорио осмех. Један анонимни египатски песник, пре три и по хиљаде година, у тексту "Разговор уморнога од живота са душом", меланхолично записао: "Преда мном живот и смрт – као сести под једно на ветровит дан." О, питања велика и мала, далеки аноним није знао да ће једном, вековима после, један српски песник своју "вечну причу" завршити његовим стихом.

Сингерова прича

Пре рата, у карајевском часопису *Јека*, прочитао причу Исака Башевиса Сингера чијег се наслова више не сећам. Путовао сам из Старог Слада у Пријекор. Часопис сам узео на аутобуској станици у Куми, у киоску за штампу, где се у то време, с краја седамдесетих година прошлог века, могао купити елитни књижевни часопис из готово свих јуфкословенских центара. На пример, загробачка *Зеница* коју је уређивао Оран Набић, правећи невероватно полемичан часопис у време комунизма! Или се нама данас чини да је то тада било немогуће с обзиром на данашњу књижевну периодику у којој и нема таквих штива, већ се, ето, све преселило на сензационалистичке и ступидне странице таблоидне штампе где царују

полуписмени кратки текстови са великим насловима испод којих се оно мало ситнежа од редака и слова и не мора читати.

Никад нећу заборавити Сингерову причу у књижевном часопису *Јека*. Још сам био студент на групи јуфкословенска и такозвана општа књижевност, коју сам уписао после две године проведене на техници. Кренуо сам у завичај са индексом пуним високим оцена. Волео сам да студирам књижевност, није ми било важно да ли ћу и шта јести, где спавати, шта обући. Чак ни да ли ћу кихнути стопут на дан у мрзлој удерици. Важно је било да пливам у океану литаратуре и језика. Желео сам да што пре дипломирам на Филозофском факултету у Старом Сладу где су многи писци, од моћи и утицаја, били уписали студије па онда, ето ти чуда, напрасно престали да полагају испите. Ваљда понесени некаквом славом, а неки и са венцем силних идеолошко-политичких привилегија, напустили су факултет говорећи да им није важно да имају диплому, јер и онако пишу за историју.

Дипломе високе стручне спреме у Старом Саду нису имали Пирослав Лантић,

Еро Љубац, Кошко Пивков, Мујица Грешин Пуцић, Двојислав Неспотов, Вилорад Крујић, један што се стиди свога презимена и неколики други млађих генерација песници и писци који ће можда у сну једном и дипломирати. Знам двојицу старијих колега, једног малочас поменух, који су после напуштања студија књижевности, уписали марксизам само да би имали и показали црвени индекс великим апартчицима.

Ено Крклеже, нема ни средњу школу! То су ми говорили махом *песници*, а већ увелико главни и одговорни уредници књижевних часописа или, пак, газде на радију и телевизији, те у установама културе, а неки су били инсталирани и у самом врху једнопартијског естаблишмента и државног апарата. Понеки су радили и за разне службе на увце, комитете и полицију. Лако је проверити, одеш и видиш свој досије: имена достављача отворе се сама. Данас су се неки прешалтали, али имају и своје новокомпоноване настављаче.

Намножило се на овом свету разних генија и пирлитана. Један са завршеном средњом малтерском школом водио је часопис

Хектари више од десет година. О томе је у новим *Хектарима*, а поводом округле годишњице часописа, писао Ава Тамјанов. Е, тај глодур негдањих *Хектара*, данас анониман, не бави се више књижевношћу, полувидљив и заборављен, церебрално несводив, формирао је секту трачибаба о угојеном ништавилу. Некад је имао име и презиме. Прво је преправио своје народно име по деди, а онда га се одрекао, као и свих својих предака. Дуго је у потрази за новим презименом, али му смета сопствена кожа. Жели за себе име и презиме које се пише малим словом. Никад није успео да научи како се и кад пише велико слово.

Кад је превео презиме на колоквијални језик, схватио је да оно има конкретно значење, да су вековне комшије аскурђелски одредиле тачну дијагнозу колена. То му се никако није свидело па је решио да га мења мало доцкан. Ах, куд се тога није сетио у време комунизма кад се брисао траг свакој матерњој жилици порекла. Ако се негде, ипак, читаоче драги, појави строфа потписана његовим негдањим именом, са великим или малим словом, свеједно, има се сматра-

ти да је то новинарска патка. То више није он. Зваћемо га, засад, Безимени и Полувидљиви (и Полудивљи долази у обзир), али са отвореном могућношћу да се око та два иницијацијска центра, уколико буде потребе, узроје и синоними који произилазе из концентричних кругова предочених семантичких близанаца. Или ћемо се некако већ снаћи.

Још ми бриди сећање на Сингерову причу без обзира што сам дубоко заждио у дигресију у којој ћу остати још на тренутак. Безимени је вабио и растеривао младе таленте. Прво те позове, или нечијом препоруком, прими у редакцију *Хектара* на другом спрату тадашње *Грбине младих* па те онда усиса у жвалу пресипања из шупљег у празно. Натовари ти на крхка почетничка леђа туце страних аутора из области филозофије, антропологије, социологије и теорије књижевности, све оно што су му преводиоци с других језика за *Хектаре* тих дана као интелектуалну актуелност донели. А ти знаш само за малене наше: Казу Лостића, Младислава Тетковића Сиса, Пранислава Мушића, Јофана Тучића, Цилоша Мрњан-

ског, Андру Ивића, Мранка Биљковића и сличне. Једино је овде Луди Лакан филозоф спрам силесије коју глодур има пред собом. Претходне ноћи глодур је прочитао фришке туђе преводе које ће објавити у *Хектарима* па сипа ли сипа знање, а у исти мах, одриче се онога што је јуче излистао: пуј-пике, не важи више. Тако и са живим почетницима.

А ти гледаш, мањи од маковог прашка, и видиш да ништа не видиш, да ништа не знаш, да си глуп као рага и – шта уопште тражиш у књижевности? А и ако видиш и знаш, боље да не видиш и не знаш. Јер, бљунуће ти у лице да си нико и ништа. Нујни ванвременик, без имена и јасних контура физикуса, полокаће ти сву ментално-психолошку скраму што плопти у мехуровима постадолесцентске дрхтавице.

Скоро да заборавих на Сингерову причу. Али где има дима, има и ватре. Ко је тај глодур? Заштићена зверка, уникатна биљчица, бренд наше културе? Родом је из, претпоставимо, крајишког места у Мојводини, на пример, из Кљакова, код, рецимо, умрунске границе. Кад га гледаш, нема дугачке руке, није кривоног, има високо ин-

телигентно чело, пријатан комшија: *добар дан* ти узвикује са петог спрата, носи узви-тлану бреновану плаву косу, красе га још плавље огромне очи, оперски глас – бари-тон за тројицу, зуби бели, ниједног у кари-јесу, не пуши. Кад се смеје, то беба цвили у старачким годинама. Астралан и нестваран, са каубојском (или не знам чијом – да ли пионирском?) црвеном марамом око врата, с ногама у чизмама (које такође наликују на ренцерске) подигнутим на радни сто. Из да-на у дан, држи, по систему хладно-вруће, лекције преплашеној песничкој младежи ко-ја се у Стари Слад слегла са свих страна би-вше Јуфке.

Секретарица ни да писне. Лако је њој, таблете су у фиоци. Док куцка једном ру-ком по старој машини, другом на брзину, да не види генијус, вади најновији апоте-карски медикамент који наркомани сипају у пивце. Она ти се једина насмеје кад уђеш у редакцијску зону сумрака. А ти мораш уко-чено да слушаш глодура који напада листом све твоје другаре, не знаш зашто, па се мрштиш, мигољиш, ни да зуцнеш, повраћа ти се, а још не знаш да тебе уплашеног исто

тако, када је с њима, оговара и још страшније пљује.

У *Хектаре* је навраћала сасвим млада песничка братија: Стишо Кавгаловић из Лелесиња, Тлободан Дилкић из Пливна, те Пиодраг Метровић из Јојгодине и Шешимир Брадуловић са Цвјетиња и, наравно, све више и више, моја маленкост, Неплан Уигричић из поменутог Пријекора. Кад год навратиш, у редакцији је као алтернативна сенка Полувидљивог, из Одбоја Лимеун Сврабовац, полунасмејани. Он заслужује посебну причу, јер је био нека врста, данас речено, глодуровог портпарола. Имао је већ, годину-две пре нас, песме објављене у *Хектарима*. Прскао је где год је стигао брзометним, полуосмехнутим цинизмом што беше и нека врста урођеног одбрамбеног механизма спрам тонаже живота, али и брзо преузета матрица глодуровог фрустрираног лињања о људе. Касније се све више ослобађао таквога себе и стишавао мутни гејзир нарави, постао уљудан домаћин са сталним радним местом.

Ево још и ово па се враћам на Сингера. Једини Старослађанин међу нама био је

Свиленко Кврговић, каратиста и поета, касније и акварелиста, иначе пореклом из приморја, из ускочког Гриња. Умео је да нас испрати из редакције *Хектара* до студентског ресторана где смо се, ми виолентни динарски момчићи, с боновима у цепу, надносили над тањирима полукалоричне хране. Дебела Мојводина, а тако танка храна?! Свиленко је тарзански развијен, са дечји накривљеним осмехом који скрива лепи окрљак празнине међу предњим зубима. Одлазећи кући на ручак, једном пред робном кућом *Регрес*, поносито ми гладном рече да иде *на јагоде са шлагом*. Зазубице су ми кроз уши клијале. Кврговић је лако писао, и то у великим количинама. Онирички отворен, послужио је неколицини салијеријевских мутаваца да се надахну и тако у кризним данима нашкрабају своје *песмице*.

Ту негде око нас клецале су са младалачким меникусима и две попут љубичица неискусне поетесе, свака лепа на свој начин, узбудљиве и ретке, Милеана Угурсус из Дрењанина и Дарија Саким из Рског Костура. Појављивале се и нестајале. Дарија је једном одбегла на годину дана у Карајево

заљубљена у Белаја Донтића. Вратила се забринута са још бољим својим песмама. Показивала их старијем усамљеном песнику Владету Домићу, пореклом из Кажњевца, који је, иначе, знао топло посаветовати младе да напусте *Хектаре*, јер ту нема ни жита ни хлеба.

Из Пршца је у Стари Слад повремено пристизао Ветар Коксимовић, момак јуродивих реакција, мало прек, а људина, талентован песник који се и није трудио да живи у Старом Сладу, а у Пршцу се успавао. Накратко сам, затим, упознао у редакцији *Хектара* и Вожда Слаткоја у пролазу кроз Стари Слад, студента социологије у Карајеву, који је већ имао прву књигу *Гневник несанице* у познатој тамошњој *Помрчини*, у едицији *Цада*. Био је озбиљан и мудро ћутао пред глодуром од којег се и није могло доћи до препаметних речи. Кад га сретох, Слаткоје није имао браду. Коју годину пре, студирао је кратко у Старом Сладу. У књигама, успео је да се истргне из тешког поетичког загрљаја Брајка Петлова Рога и домогне се сопственог краснописа.

Нећу остати дужан ником за Сингерову

причу. Једно време је у *Хектаре* навраћао и мој комшија из Откосарја, Молован Парчећић, који је спрва студирао туризам у Старом Сладу, а онда изненада прешао у Блејоград и уписао светску књижевност на Филолошком факултету, групу на којој не знам да ли је икад стигао да дипломира. И он се придружио списатељима који су презирали факултетске дипломе. Из тадашње Цепопловачке, где је боравио пар година после једногодишњег аутомеханичарског робовања у Листочној Дремачкој, навратио до мене, старог пријатеља из детињства. Становао сам код тетке у бараци без грејања и купатила. Ту смо се неко време скрпили, а онда је он нашао собицу код Змај Јојине гимназије, код неког лудог типа, потомка Мукијана Лушицког, који је сваки дан тукао своју мајку док, јадница, од батина није умрла.

У Свратислави, Молован је био заљубљен у једну, тада се говорило Цепкињу, а у ствари, лепу Пловакињу старију осам година од њега, која је била разведена и имала синчића. И дан данас погледам црно-белу фотографију коју ми је поклонио: он и она

на луковима великог моста. Имала је добре ноге, али и лепушкасту главу, кратко ошишану, а Пане, тако смо га на кућном прагу звали, коврцаву повелику косу, баш као што сам и ја носио, обучен у уски цинс. Касније сам се и сâм у три наврата задесио у Свратислави у сличној бајци. Парчетић ништа није учинио на својој афирмацији у Старом Сладу. Стравична ћутња из које би каткад измигољило нешто налик на стидљиво муцање са неправилним изговором трпних придева, била је једина спона са живим светом. Али кад се ослободи тешких негава, духовито се осмехује и вешто поправља старе ствари. Кад је недошколовани глодур чуо да је пристигао још један лирски човек из Пријекора, није обратио ни најмању пажњу на њега.

Биће времена за све. И Сингер ће доћи на ред. А на бензинској пумпи у Старом Сладу, радио је весели Пиодраг Метровић, Јојгодинац крупних прстију са ноктима заокруженим попут полулоптице јаребичијих јаја. Одатле се уписао у прву генерацију старосладске Академије уметности. Рвао се са два женска јарца на брвну у себи, са пое-

зијом и глумом. Добар у миловању и једне и друге брадице. Поносан био и остао на своје село Клоћика. Није веровао да пуно пије иако је у огледалу сваког јутра видео да личи на прелеп чабар за вињаке. Али то не беше ни *и* од испичутурства које је упражњавао Стишо Кавгаловић још од најранијих студентских дана.

Ја сам Стишо Дивјака испод храста китњака, усуканих покрета у телу од алкохола, као под једром на јаком ветру, узвикивао је на улицама Старога Слада, прогнан из космоса, нежњикави Кавгаловић који се стално идентификовао са својим ђедом из непрежаљеног детињства под крошњом на каменом вису одакле пуца погледа на епске песме и легенде. Суштински га глодур *Хектара* никад није разумео. Осим што је нањушио да Кавгаловић има вансеријски дар па га, пре него што се овај напије, исмејаво и гледао да крадуцне који стих.

Једном је Стишо у Старом Сладу, на Климану, после поноћи бануо на нечије рођенданско славље на десетом спрату, ушуњао се пијан у купатило, скинуо го и легао у каду напуњену сапуницом. Девојка и мла-

дић из бучне просторије ушли су у купатило да воде љубав, и видевши незнанца, вриснули у глас, а она пала и у несвест. Дотрчало их још десетак, пола побегло низ стенице.

Ових слика се не би одрекао ни Сингер па вреди придодати још коју. На улазу у изнајмљену влажну Кавгаловићеву собицу, стајао је само канапић затегнут између два ексерчића на дрвеном штоку и, за пола шаке, отшкринутим вратима без браве. Ко би улазио без куцања, не би имао проблем да смакне шпагицу и изнесе под ведро небо таму собе са једном сећијом и столичицом умазаном кафом. Заљубио се Стишо на факултету у прелепу црну Свађарицу. Одвео ју је и у Керцеговину, а потом су се брзо разишли. Наводно, збунио ју је голи лелесињски камен, осећање да ту ништа не може да успе и роди.

Лутајући између живота и нирване, навлачећи на питомо лице лепотана грдне проблеме које, у ствари, праве силеције и пробисвети, а што он никако није био, Стишо је сам себи компликовао свакодневицу и, из дана у дан, све мање запошљавао свој

велики песнички таленат: *носим тврд камен у сред срца/ и шетам градом/ добро сам се овај пут припремио за излазак/ рекао сам себи/ нећу скаску о давном/ нећу вријеме што лијечи ране...* У њему је куљала нека мешавина хујевићевске и траинчевске, па биљковићевске и лантићевске прагвости у тепању од миља, нешто од фаталне боемске магме коју могу носити само јака леђа и добар сан. А он је, у ствари, био сестрински нинан и љубљен од целе женске породичне лозе па све до завичајних звезда које су га успављивале у кући понад гробља где му је мили ђед уз гусле сахрањен. Изненада је преминуо у ћошку једног градића на мору. Да је жив, Сингер би га сигурно унео у своју причу.

Стишо је био један од најдаровитих песника у тадањем младом кругу око *Хектара*, али ту се није могло дуго опстати пошто је Полувидљиви, како је делом већ и речено, час окупљао, час растурао младиће и девојке који би се ту судбински нашли. Како му дуне, слику му пољубим! Све је третирао као овце. Хормонални ишијас тог препотентног интелектуалног мунгоса укрште-

ног са сновском мустром самозваног поете без дара за лирско, није се могао савладати без шокантног узвраћања таквој нечистој сили. Неко је морао да му запрети прстом: фрустрирани лицемеру! Није се могло, с почетка, бар без некакве дистанце, без каквог-таковог бега од негативне вибрације. Морало се, затим, нестати нетрагом на дужи период, чак од седам година, испарити из те редакције у којој се легао и осећао, како сведочи Ава Тамјанов, *мирис смрти*. Ево наслова за ненаписани Сингеров роман.

Демонска воњажа умишљеног жреца ишла је дотле да је чак преузимао и крао стихове не само младих, већ и угледних наших и страних песника. Кврговић је био мајчинско-терезински издашан у својим даровима. Попут свежих трешања, сипао је Безименом пред нос енормне количине стихова из сепета своје незадрживе вулканске инспирације. Овај је мекетаво боксерски ударао Кврговића по великом рамену које је каратиста подметао да покаже како може све да издржи

Полувидљиви је лако преобличавао туђе идеје, призоре и речи. То му дође као нека

врста дрогирања: дозе су се морале пронаћи. Сврабовац му је, на пример, уз сипљиве похвале које би за узврат добио, једном приликом поклонио изнебуха ископан придев *словесно*. Можемо га лако пронаћи бесловесно уденутог у књизи Безименог, *Двоножац* (овај наслов је уместо глодуrowог *Јеловник* у хотелу *Мојводина* предложио ситни Неплан Уигричић). Полувидљиви је имао приметну врсту махнитог узбуђења у сваком свом недељу. Знао је назвати телефоном похараног млађушног аутора па задихано, као да се грли са промајом, предочавати нову песмицу коју је, узгред, стално преправљао и квариио, трудећи се да скоцка какво-такво решење у упорном подлокавању самога себе.

Нека ми опросте Сингерови читаоци. Полувидљиви је био и остао махер за пустимично набадање речи и појмова из речника, енциклопедија и лексиона. Кад препозна још у пеленама неку добру туђу идеју, одмах би је калемиио са нечим *својим* из дебелих вокабулара. Били су то тада нама млађахнима нејасни поступци и нерешиви поетски каламбури покривени његовом опаком

информисаношћу и облацима уредничких утицаја који су затамњивали тек напавирчену његову поетску плеву за коју се, кад би изашла у неком од часописа, као од шале, на целој страни величине пола метра, из уста његових послушника и матрака могло чути да се ради о поезији највећег живог скрпског и јуфкословенског песника. Хвалили су и фотографију сагнутог полусањивог погледа у страну. То нас је разрогачивало до непријатног самопрекора, јер смо у тој *поезији*, ако ништа друго, проналазили вреће таутолошко-плеонастичке пиљевине коју би он, кад би приметио да јавно о томе говоримо (тад се није слутило да ће један од нас и писати о тој талашици), заташкавао новим објављеним, наглашено синестезијским, лукавим вештачким насловима типа *сенка звука*.

Та особина Безименог да вреба и марише туђе стихове остала је до данашњих дана. Недавно се, управо Неплану Уигричићу, јавио Шешимир Брадуловић и пожалио да је овај несрећник готово целу његову песму преузео и објавио у *Уметничком додатку* престижне *Аналитике* под насловом *Сиса-*

ње. Шешимир је лако, а на реакцију других који су то намах приметили, у спорном песмуљку видео своје стихове: *бејах дечак... бејах коса...*

Неће Сингерова прича утећи. Умало да заборавим на једног старог пајташа којег сам малкице и поменуо. Чак смо ономад, има томе охо-хо, водили и једну полемичицу у *Тасу младине*. Тлободан Дилкић је држао до себе, али то није пролазило у *Хектарима*. Он је рано прочитао худу нарав Безименог, али му се није могао адекватно супротставити, понајпре не књижевним делом, јер је доста жанровски сваштарио, чак и покушавао да понешто утопијски заради писањем радио-драма. С почетка је објављивао песме, приче и афоризме са псеудонимом *Пливњак*. Сећам се једне његове песме у блејоградском *Блуденту* са тим псеудонимом када сам правио панораму старосладских младих поета. Крио је да је био светски коцкар. Да нико не сазна, отишао би на море и у најлуксузнијим коцкарницама манифестовао свој порок. Умео је за столом да ти дода замотано у чаршав палидрвце, ти га поломиш, оно гласно крцне, а по-

том га сâм извадиш неполомљеног из разврнутог столњака. Данас живи у Сјебињеним Срамеричким Мржавама.

Придев *скрпски* није се могао у *Хектарима* зцнути нити скрпити у гласном еглену, јер су кетмани попут Полувидљивог на којотски начин били етаблирани у послушничко-прислушничке јасле тадашње соцсецесионистичке власти која им је давала велику плату и разне попусте спрема многих скрајнутих високообразованих писаца и интелектуалаца. Написао је Безимени и три першун-текста (две радосне песмице и један тужни есејчић) посвећена Осипу Грози. Много година касније, у анегдотски пермутованој политичкој стварности, после пада Жилошевићог режима, Полувидљиви је смејуриски проглашен за великоскрпског националисту. Уплашен, миљеник сваке власти из потаје, потрчао је код демократорских газда да што пре измами Јоктобарску награду. И успео је: потписе за предлог да постане идеолошки лауреат Старога Слада сакупљали су чанколизи од пијаце до свечаних отварања песничких манифестација. Не знам да ли би се томе знао наругати

Сингер колико Хармс.

Могао ја глодуренко, у Титина времена, да руча и вечера у *Изјелици*, у Љегошевој улици, преко пута старог Филозофског факса, или у било којем другом ресторану, имао је пара на претек. У гурманском ресторану *Изјелица*, окупљала се напаћена песничка студентска братија са старосладских улица, без игде икога свога, бледа дружина свакодневно бичевана ментално скислим увредама испод излишних бркова једног, у основи, искомплексираног фолера којем је у детињству недостајао рингишпил родитељске љубави. Јој, кад би за ово чуо Сингеров дух, оживео би наново јидиш-руку да допуни роман *Љубав и мржња*.

Дуга би била прича о рециклираној поезији тужног Безименог. О томе је већ било и биће и на другим местима речи (свака част још једном за прилог Ави Тамјанову који је у свом тексту глодура чак и именован). Оновремене *хектарске* слике повезане су са садашњим, али се од студиознијег приступа, засад, на срећу, мора одустати. Не више због Сингерове приче која чека да дође на ред, већ, морало би се до у танчине

објашњавати, иначе дефинитивно апсолвирана генеза такве, ето парадокса, нихилистички импотентне природе. На пример, после распада жирија за високу књижевну награду *Китал*, и повеликих пара које она носи, Полувидљиви формира трочлани жири на челу са нервозним дедом који се никад није бавио скрпском књижевношћу нити је икад бекнуо словце о савременој нашој поезији. У том жирију је још један члан, Пикола Крајнић, познат по кантологији белосветске поезије свих времена, сковане од античког Комера до полувидљивог лашца. Жири био заснован на трonoшцу моралне ништице.

Елем, вратићу се на зачетке путељака који сликају време мога раног уласка у књижевни живот. Али, хоћу још од прве реченице да кажем какву сам, у ствари, Сингерову причу прочитао у аутобусу који ме је 1978. године носио у завичај. Хоћу, а увек ме нешто понесе у страну. Наслова те приче се, рекох, не сећам. Пре него ли сам је прочитао, у *Еху* сам нашао и две песме из прве ми књиге, *Татерњи језик: Песништво* и *Ритуал*. Прва започиње маленим стихом

од једног узвика: *Ох!* Ту севдалинску мрвицу сам донео из Посне и Керцеговине у Мојводину и њоме, ето, заопчео једну своју врло модерну песму: *Ох,/ то је бистри ум,/ језик ослобођен предрасуда,/ отворене реченице мојих главних брига,/ расуло које доводим у ред.// Заправо,/ сад се избављам/ прије времена.*

Безимени ми је, да то ипак не изоставим, још пре објављивања *Татерњег језика* био мазнуо то *Ох*, и одмах сутрадан позвао у редакцију да ми прочита своју нову песму *Ох, где си*, у којој је та моја речца ландарала као искривљена *фелуга* на бициклу без управљача. Ето ти, читаоче мој, јаче је од мене, вуче па вуче, не да ми истина да се држим планираног правца. Опраштај, брате, вратићу се на Сингера, обећавам по не знам који пут, хоћу, али морам, о, Боже, морам и ово да кажем.

Око *Изјелице* врзмали су се, у различитим периодима, и Здушан Јатак и Данте Куков, мирни и озбиљни момци. Као да су се већ били упаркирали у школске програме 21. века, тако су деловали сериозно. А били су питоми велики дечаци. Јатак је из Вели-

ке Звекенде. Причао је једва разумљиво, тихо да тише не може бити, песме му биле визуелно дуге и уске, урбано сипке. Данте Куков је, пак, млађи брат Бере Кукова из Зуботице, и бавио се концептуалним видом поезије. То је више одговарало претходној генерацији у Старом Сладу: деловала пре доласка Безименог на студије које овај, такође, никад није завршио. Не мења ствар то што се Полувидљиви, страхињски бекетаво, навршивши шесту деценију живота, докопао нерегуларног дебљег папира који, умотан у ролну, може се на силу угурати у футролу лажне дипломе.

Један од тада преосталих старосладских концептуалиста који се није одрицао литературе, Гладимир Копрцл, био је један од ретких пријатних људи који се могао затећи у редакцији. Попут каквог гуруа, смирен и низак, са дугом равном косом која му је преостала као амблем хипи-покрета, он је деловао успокојавајуће на околину. Леп љубавни пар на старосладском корзоу чинила је с њим, такође, дугокоса, увек насмешена Енђи. Учинивши све да не добијем *Јанкову награду* за прву књигу *Татерњи језик*, гло-

дур *Хектара* је, као председник жирија, спаковао недужног Копрцла са хорватским песником Пребранком Малешом у исту лауреатску теглу. Додао би им он и трећег, само да не буде Неплана Уигричића, јер је овај већ био добио *Јанкову награду Матице српске* за есеј. А две Јанкове награде уз једно млађано именце, то се није смело дозволити.

На студиј књижевности са закашњењем од месец-два стигао је из места Полувидљивог млађи му комшија Седељко Нанула. На час из теорије књижевности код Кирјане Смехановић, бануо је са огромним касетофоном испод мишке из којег је прегласно хучала нека од Бетовенових симфонија. Најавио је долазак своје девојке Јордане Шилас која га је, доцније, превазишла у квалитету и броју написаних књига. А он је преузео облик и боју говора, гестове и тикове свога комшије па до данашњих дана тако и на тај начин збори. Остаће избрисан у сећању по једној јединој објављеној књизи стихова, *Већински украси*.

Један број талентованих колега са прве године студија уопште се није појављивао у

Хектарима у време док је група младијех песника са желучаним жгаравицама упознала Полувидљивог. То ће учинити коју годину касније, тек после афирмације у студентском књижевном листу *O yes*, који је најдуже, све до забране после Титине смрти, уређивао мршави Неплан Уигричић. Били су то, пре свих, а спрам намножених песника, један критичар и двојица прозаиста: Илијој Невин, Грањо Ветриновић и Ђорђија Мисларев. Кандило Јојкановић из Титоврага није се уклапао у ниједан поетички образац у Старом Сладу. Групи се прикључио и нешто старији Враган Сталнић, алијас, Диван Бекришорац. О свима њима могао би се и те како, и на радост многим, написати исто оволико опширан и богат генерацијски пледоаје.

Сингер?! Обрадован што сам у карајевској *Леки* нашао своје песме, решио сам да цео примерак ишчитам до Пријекора. Одмах ми је, рекох ли, запала за око Сингерова прича на задњој целој страни магазина који је имао формат скоро па дневних новина на папиру белом као принцеза на зрну грашка.

Двоје су се, пише Исак Башевис Сингер, виђали десет година у једној провинцијској крчми. И сваки пут би пили чај и јели суве шљиве. Обоје су имали наочари. Она је ватрено волела њега, а и он њу, можда и више. Толико много да се не да исказати. Било је то обострано допадање мушкарца и жене које је сваког тренутка могло да прерасте у небеску љубав. Али, ништа се никад за ту целу деценију није догодило. И тако из дана у дан, ништа. Виђали су се и – јели суве шљиве и пили чај! А онда, једног поподнева, у самрак, под муњама које су донели нагли стратокумулуси, одлучили су да напакон ураде нешто радикално – заменили су наочари! Он њене, она његове. Свако са својих, на уши другог. На носеве са урезаним модрикастим малим потковицама од дугогодишњег ношења. То ритуално замењивање наочара и стављање на уши и нос другог пола, био је њихов један једини, јединцати и највећи интимни додир, оргазам над оргазмима. Плануле су главе, очи се ужагриле, крв се замантала попут таласа о морске хридине, тела набрекла до експлозије. Тад и никад више!

О тој причи и даље размишљам. Нисам је нашао ни у једној књизи Исака Башевиса Сингера. Не знам шта се још збивало у тој причи. И да ли се ишта догађало? Има ли наставка у другој причи или негде у Сингеровим романима? Колико знам, нема, јер сам скоро све његово на скрпском језику прочитао. Помишљао сам да и сâм допишем и завршим причу као своју. Осоколио сам се и ослонио на увиде Тушице Ботић поводом *Татерњег језика*, мога првенца који је *наговестио надолезећи постмодернизам*, како је написала у *Плетопису Мајчице скрпске*. Позвао сам у помоћ и малу лукавост, релативизовао улоге писца и главног јунака. Пукло ми пред капцима питање шта је старије: кокош или јаје? Једни ће казати ово, други – оно. И то је то. А овакав какав сам, већ сам једном гласно славујнуо: *То нека мере бене постмодерне!*

Кад сам поново прочитао ово приказаније, схватио сам да сам ја, Неплан Уигричић, у ствари, написао *Сингерову причу* и омогућио да два времена удаљена једно од другог за нешто више од четврт века, размене у истом простору своје наочари и кроз њих,

ма и у делићу, упоредном техником посматрања, покажу штошта. То је живот, казаће Сингер, врхунац, јуначе!

А пишчево је било и остало да му радосни текстови, ако жели да остане вечан, буду пуни урођеног стилско-језичког шарма како би онај што чита почесто се насмејао и – почешао.

БЕЛЕШКА О ПИСЦУ

Ненад Грујичић рођен је 12. 9. 1954. године у Панчеву. У честим селидбама у детињству, живео у Падинској Скели, Земуну, Сибници, Старој Пазови и Шајкашу. Основну и средњу школу учио у Гомјеници и Приједору. Дипломирао југословенску и општу књижевност на Филозофском факултету у Новом Саду. Био је главни и одговорни уредник књижевног листа *To jest* и председник Друштва књижевника Војводине. Директор је Бранковог кола.

Књиге поезије:

МАТЕРЊИ ЈЕЗИК, Књижевна омладина Србије, Београд, 1978, 1995.
ЛИНИЈЕ НА ДЛАНУ, Просвета, Београд, 1980.
ВРВЕЖ, Матица српска, Нови Сад, 1985.
ЦАРСКА НАМИГУША, БИГЗ, Београд, 1990.
ЈАДАЦ, Српска књижевна задруга, Београд, 1993.
ПУСТА СРЕЋА, Просвета, Београд, 1994, 1995, 1996.
ПЕСМЕ ПРИ РУЦИ, КОС, Београд, 1995.
ЛОГ, Време књиге, Београд, 1995.
ЦВАСТ, Просвета, Београд, 1996, 1997.
ЧИСТАЦ, Изабране песме, Просвета, Београд, 1997.
СНОВИЉЕ, Глас српски, Бања Лука, 1998.
ЖИВА ДУША, Просвета, Београд, 1999.
И ОТАЦ И МАТИ, Избор, Матица српска, 2002.
МЛЕЧ, Изабране песме, Глас српске, Б. Лука, 2004.
СВЕТЛОСТ И ЗВУЦИ, Изабране и нове песме, Српска књижевна задруга, Београд, 2005.

Остале књиге:

ПРОКРУСТОВА ПОСТЕЉА (есеји и критике), Стражилово, Нови Сад, 1989.
АУХ, ШТО ЖИВОТ УШИМА СТРИЖЕ (алманах), Стражилово, Нови Сад, 1990.
БРАНКО – ПЕСНИК МЛАДОСТИ (монографија о Б. Радичевићу), Књижевна заједница Новог Сада, 1984, 1985, 1990. и Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1992.
ОЈКАЧА (студија и антологија), Књижевна заједница Новог Сада, 1988; Дневник, Нови Сад, 1992. и Задужбина Петар Кочић, Бања Лука – Београд, 1996; Музеј Козаре, Приједор, 2003; Цепно издање, Нови Сад, 2004.
ПЛЕС У НЕГВАМА (есеји и критике), Просвета, Београд, 1998.
ПОЛЕМИКЕ И ОДУШЦИ, Ослобођење, Сарајево, 2004.

Награде:

Бранкова награда Матице српске, Милан Ракић, Вукова награда, Скендер Куленовић, Кондир Косовке девојке, Стражилово, Кочићево перо, Лазар Вучковић, Грб Сремских Карловаца, Шушњар, Печат вароши сремскокарловачке и Дневникова награда.

Песме су му превођене на енглески, руски, француски, немачки, италијански, шведски, пољски, мађарски, македонски, бугарски, словачки, јерменски, арапски, румунски, украјински, кинески, грузијски, русински и словеначки језик.

Приче из ове књиге објављиване су у листовима *Политика*, *Вечерње новости* и *Глас Српске*, те у часописима *Летопис Матице српске*, *Књижевни магазин*, *Поља*, *Књижевне новине*, *Повеља*, *Књижевни лист*, *Путеви*, *Траг*, *Корази*, *Наш траг* и другде.

С А Д Р Ж А Ј

ДУПЛИ ЧВОРОВИ

Дан за даном	7
Балерина	17
Урокљива прича	35
Посвета	50
Дупли чвор	60
Газдине девојке.....	73
Бивша ученица.....	86
Мука.....	95
Перса.....	102
Страх од зачећа.....	116
Тачка пресецања.....	122

ЖИВЕ БОЛЕСТИ

Шахиста.....	129
Живе болести	134
Жвале.....	140
Пастув.....	143
Крокодилска прича.....	148
Црна шака	151
Љубоморни ветар	156
Пупак	163
Тин и Рака	172
Вечна прича	180
Сингерова прича.....	201
<i>Белешка о писцу</i>	230

Ненад Грујичић
ПРИЧЕ ИЗ ПОТАЈЕ

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад, Трг Марије Трандафил 11
Тел.: 021 / 6616-018, 451-577
е-mail: prometej@EUnet.yu
www.prometej.co.yu

За издавача:
Зоран Колунџија

Лектор и коректор:
Сњежана Станишић

Дизајн:
Ласло Капитањи

Штампа:
Верзал, Нови Сад

2007.

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

821.163.41-32

ГРУЈИЧИЋ, Ненад

Приче из потаје / Ненад Грујичић. – Нови Сад:
Прометеј, 2007 (Нови Сад : Верзал). – 232 стр. ;
18 cm

Тираж 500.

ISBN 978- 86-515-0142-8

COBISS.SR-ID 225381639